

JESUS DIE TORA

**Vars perspektiewe op die
verhouding tussen Jesus, die wet
en die Christelike lewe**

Dr. Jacobus de Koning

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1

Waaroor gaan dit alles? 4

HOOFSTUK 2

Hoe gaan ons die Bybel hanteer? 15

HOOFSTUK 3

Die Tora: Alles of niks 19

HOOFSTUK 4

Wat is die Tora regtig? 29

HOOFSTUK 5

Tora by die skepping? 38

Die land 39

Die tabernakel 46

Wysheid 50

Verbond 54

HOOFSTUK 6

Jesus en die... 59

Jesus en die tabernakel/tempel 60

Jesus en die land 80

Jesus en wysheid	90
Jesus en die verbond	95
Jesus en die Tora	101
HOOFSUK 7	
<i>Jesus en die Tora in die Nuwe Testament</i>	105
Matteus 5:17-20	106
Johannes evangelie	122
Galasiërs 6:2	129
HOOFSUK 8	
<i>Watter verskil maak alles nou aan my?</i>	135
Hoe moet ek nou oor God dink?	135
Hoe moet ek oor regverdigmaking dink?	137
Hoe moet ek nou lewe...?	145
En wat van Sabbat en Sondag?	162
Hoe sal ek weet ek is geestelik "suksesvol"?	168
Laaste gedagte	169
Bronnelys	171

HOOFSTUK 1

Waaroor gaan dit alles?

🌀 Jy wonder...

Wet. *Tora*. Jesus. Kan hierdie drie begrippe iets met mekaar gemeen hê? *Wet* roep waarskynlik by jou die gedagte op van moets en moenies, of as jy in een van die susterskerke grootgeword het herinner dit jou dalk aan die lees van die Tien Gebooie, gevolg deur sondebelydenis aan die begin van die erediens. *Tora* sal vir heelparty hoegenaamd geen betekenis hê nie, behalwe dat dit Joods klink. Die wat wél iets daarvan weet, sal onthou dat *Tora* die Hebreeuse woord vir *wet* is, en ook verwys na die eerste vyf boeke van die Bybel. En dit is dit.

Wanneer jy dink oor wat Jesus met die *wet* te doen het, sou jy waarskynlik al die uitspraak gehoor het dat Jesus die *wet* kom *vervul* het. Dalk, as jy eerlik is, sal jy erken dat jy nie presies weet wat daarmee bedoel word nie. Moontlik het jy alreeds gevestigde gedagtes hieroor.

Die verband tussen *Jesus*, *Tora* en *wet* is waarskynlik vir jou 'n vreemde gedagte en juis die rede waarom jy hierdie boek lees.

Om jou vir eers nie verder te verwar nie, gaan ons van nou af sommer net die woord *Tora* gebruik. Jy kan maar net onthou dat jy *wet* kan lees as jy die woord *Tora* sien. Wat *wet* beteken as ons dit *Tora* noem – dít sal jy later sien! (As jy nie so lank kan wag nie, kan jy gou in hoofstuk 4 gaan kyk wat presies die karakter van *Tora* is. Kom egter weer terug na die begin!)

Wat op jou wag is 'n verrassende ontdekking van die eenheid tussen Ou en Nuwe Testament. 'n Ontdekking wat nie net met brein-gimnastiek te make het nie, maar met die wese van menswees.

☞ *Nog altyd 'n klip in die skoën...*

Dwarsdeur die geskiedenis van die Christelike kerk het die probleem van die verhouding tussen die Ou Testament en die Nuwe Testament, Christene geboei. Hoe moet ons as Christene die Ou Testament lees? Aan die hart van hierdie probleem lê die *wet*, of dan die *Tora*.

Van die vroegste tye af, tot op hede, aanvaar die regsinnige Christelike kerk die *Tora* as deel van die Bybel en daarom, op een of ander wyse, as gesaghebbend en bindend.

Baie vroeg in die geskiedenis het die kerk besef dat die *Tora* nie sonder meer direk deur die Christelike kerk as geheel oorgeneem kan word nie. Vandaar die **onderskeidings** wat reeds van die vroegste tye af binne die *Tora* gemaak is.

Sekerlik die bekendste onderskeiding is die **drie-deling** in morele, seremoniële en burgerlike wetgewing. Het jy al hiervan gehoor? Wel, dit het reeds by Thomas van Aquino voorgekom. Hy het in die jare 1225 tot 1274 geleef! 'n Teoloog, maar iemand wat veral baie gebruik gemaak het van die Griekse filosofie van Aristoteles en ook die sogenaamde neoplatonisme. Hy word dan ook 'n skolastiese teoloog genoem. Die sogenaamde Middeleeuse Skolastiek, die hele tydperk waarin die ouens baie rasioneel, vanuit die Griekse filosofie, oor alles nagedink het, bereik trouens sy hoogtepunt in die denke van Thomas.

Die Hervormers, dit is nou die groot rolspelers in die Reformasie van die 16de eeu, soos Luther en Calvyn, neem hierdie drie-deling oor. Die seremoniële wet is gesien as 'n onderwysing van die Jode waarmee dit die Here behaag om sy volk in hulle kinderskoene te oefen totdat die volheid van die tyd aanbreek (Gal. 4:4). Dit gaan hier natuurlik oor al die wette in verband met die offers en die tempel. Die burgerlike wet is beskou as gegee vir staatsreëling, met bepaalde voorskrifte van billikheid en geregtigheid, sodat mense daarvolgens, sonder skade en rustig teenoor mekaar kon optree.

Die *morele- of sedewet* is gesien as die ware en ewige reël van geregtigheid, wat vir mense van alle volkere en tye voorgeskryf is. Calvyn gebruik die

sedewet in hierdie betekenis en verdeel dit verder in drie dele op grond van drie funksies: dit dryf ons in sy veroordeling na Christus; dit bedwing die goddelose; en dit lei gelowiges dieper in die kennis van die wil van God en spoor hul tot geregtigheid aan.

In die Protestantse teologie word die volgende volgorde van die gebruik van die sedewet dus sonder voorbehoud gebruik: die eerste gebruik of burgerlike gebruik van die sedewet in die staat en gemeenskap; die tweede gebruik of evangeliese gebruik van die wet as leermeester van sonde in die ervaring van bekering tot God; en die derde gebruik of didaktiese gebruik van die wet as reël vir dankbare gehoorsaamheid aan God.

Luther het wel met Calvyn saamgestem wat betref die tweede gebruik, maar het nooit die noodsaaklikheid van 'n formele derde gebruik van die wet ingesien nie. Lutherse teoloë debatteer oor die vraag of Luther tog, alhoewel nie in naam nie, inderwaarheid 'n derde gebruik geleer het.

☞ Maar wat beteken dit vir ons?

Dit was nou 'n mondvul. Dalk klink alles vir jou nou of dit te doen het met dinge wat totaal tot 'n ander era behoort, en nie juis lyk of dit jou eie geestelike lewe raak nie.

Is alles nog van toepassing op my? Wat is die plek en funksie van die wet (Tora) in die bedeling ná Jesus Christus?

Die problematiek van die plek en funksie van die wet (Tora) in die bedeling ná Christus, was dwarsdeur die kerk se geskiedenis teenwoordig. As jy nie hou van geskiedenis nie – byt net vas!

☞ *Belangrike geskiedenis...*

Wat die *Patristiek* (die tydperk van die kerkvaders, d.w.s. die eerste twee eeue na Christus) betref, is die antwoorde wat gegee is oor die *wet*, telkens beïnvloed deur die manier waarop die Bybel in daardie tyd uitgelê is. As daar gekyk word na die kern van wat gesê is, kom dit duidelik daarop neer dat die *Tora* bedoel was om *tydelik* te wees. Veral ná die *Trinitariese kontrovers* (die stryd in die kerk rondom die drie-eenheid van God) tree Christus as die *vervulling* van die *Tora*, sterk op die voorgrond. Die meeste vaders wou egter nog vashou aan die feit dat daar 'n *morele kern* in die *Tora* is wat steeds geldig is. Die verdeling van die *Tora* in twee dele, naamlik seremoniële en morele wette, steek reeds kop uit, alhoewel 'n “formele” drie-deling nog nie daargestel is nie.

Omrede daar egter nie werklik een model van interpretasie is nie, is daar nooit heeltemal konsekwent gedink oor die verhouding *Christus* en die *Tora* nie. Onderliggend hieraan lê die invloed van die Grieks-filosofiese leer aangaande God, wat veroorsaak dat daar nie vanuit die Christus-openbaring gedink is wanneer daar oor God gedink is nie. Die siening en hantering van die *wet* het dan juis ook as gevolg hiervan mank gegaan aan eerlike, Bybels-teologiese eksegeese. Anders gestel, die Bybel is nie werklik gelees in die lig van die feit dat dit een verhaal vorm nie (jy sal in die volgende hoofstuk sien wat ons hiermee bedoel), met die gevolg dat daar nie konsekwent vanuit Christus gedink is oor die rol en funksie van die *wet* ná sy koms nie.

Die gedagte van 'n kern van die *Tora* wat die inhoud van 'n *werkeverbond* vorm, is ook nog nie hier teenwoordig nie. O ja, jy ken dalk nie die term *werkeverbond* nie. Met die *werkeverbond* het teoloë bedoel dat God by die skepping 'n ooreenkoms met die mens gesluit het, waardeur die mens deur gehoorsaamheid aan die *wet*, vir altyd sou lewe. Nou ja, alhoewel tekens van so 'n voorwaardelike verbond by die ou kerkvader Irenaeus en dan veral ook by Augustinus begin sigbaar word, leer hulle nié dat die *wet* die inhoud was van hierdie ooreenkoms nie. Dit is insiggewend dat by iemand

soos Tertullianus ook aanduidings van 'n *verhouding* tussen God en die mens is, wat reeds vóór die sondeval bestaan het, maar wat nie uit 'n *werke-verhouding* bestaan nie, maar uit 'n *liefdesverhouding*.

'n Omvattende denksisteem, wat ook die toestand vóór die sondeval in ag geneem het wanneer gedink is oor die verhouding tussen Christus en die *Tora*, bestaan nog nie. Waar daar wel gedink is oor die verhouding vóór die sondeval, is dit nie op Bybels-teologiese wyse deurgetrek om die kontinuïteit tussen die *Tora* en Jesus aan te dui nie.

Ook Thomas van Aquino werk nie Bybels-teologies met Jesus Christus as vertrek- en eindpunt nie. Kortom, volgens Thomas kan daar uit die bekende werklikheid opgeklim word na God en gespekuleer word oor sy wese en *wet* sonder direkte verband met sy openbaring in Jesus Christus.

Die siening en gebruik van die *wet* tydens die Reformasie en ná-Reformasie periode, gaan in 'n groot mate mank aan dieselfde tekortkominge van beide die *Patristiek* en die *Skolastiek*.

Met ander woorde, hulle kyk nie soseer na die rol wat die *wet* speel in die openbaring soos in die Bybel opgeteken nie, en ook nie na die verandering en ontwikkeling wat die *wet* in die geskiedenis van die Bybel ondergaan nie. Hulle gebruik dit bloot net as die teenpool van wat hulle *evangelie* noem. Met ander woorde, *wet* is altyd net dit wat jy probeer doen om gered te word, teenoor *evangelie* wat wys dat God alles gedoen het wat nodig is vir redding. Verder bring hulle ook nog nie *wet* en verbond saam op so 'n wyse dat daar van 'n vóór -sondeval *werkeverbond* sprake is nie. Vir Luther is dit onmoontlik, omdat die *wet* met sy negatiewe konnotasie nooit gegee kon word vir die bereiking van die goeie nie; net deur geloof is dít moontlik.

Calvyn weer, gaan nie sover om 'n *werkeverbond* te bely nie, aangesien die *wet* by hom juis uitvloei uit die verbond van genade. In Calvyn se wetsbeskouing word wel sterk Bybels-teologiese tendense gevind. Die *wet* en Christus word by tye byna saamgedink, met die gevolg dat Christus die *wet*, of dan die *Tora*, vir die gelowige word. Beide Christus en die *wet*, word afwisselend as riglyn vir die Christelike lewe uitgewys. Tog word daar

steeds nie gedink oor die verhouding Christus en die *wet/Tora* as iets wat ook vóór die sondeval bestaan het nie.

Uiteindelik is dit 'n teoloog by name Bullinger wat die Reformasie en die Patristiek se beklemtonings saambring en die teologiese idee van *verbond* (*foedus* in Latyn) formuleer. 'n Ander teoloog, Ursinus, word in 1562 die eerste teoloog wat in sy Kategismus onderskei tussen 'n *natuurverbond* wat by die skepping van die mens, tussen God en die mens tot stand gekom het, en die *genadeverbond* wat ná die sondeval in werking tree. Hy gebruik dus 'n vóór -sondeval verbond as 'n manier om die verhaal van die mens voor die sondeval (Genesis 1 tot 3) te interpreteer, in teenstelling met Calvyn en die ander Hervormers wat net werk met die *genadeverbond* as 'n verbond wat gesluit is met sondaars ná die val.

Vir die eerste keer is die term *verbond* gebruik om die skepping en menslike bestaan vóór die val te interpreteer. Die konsep van 'n *natuurverbond* of *skeppingsverbond*, was egter nog nie 'n koördinerende beginsel in hul teologie nie. Voor die einde van die 16de eeu verkry dit so 'n oorheersende funksie en in 1585 publiseer die *Puritein* (dit was mense wat hulle beywer het vir 'n suiwer kerk in die 16de- en veral 17de eeu), Dudley Fenner, sy *Sacra Theologia* wat die eerste werk is waarvan ons weet wat die term *covenant of works* (*werkverbond*) (*foedus operum*) of *die verbond van wet* gebruik. Dit is die eerste teologiese werk wat omvattend verskeie Ou en Nuwe Testamentiese gedeeltes gebruik ter ondersteuning van die konsep van 'n verbond voor die sondeval.

Uiteindelik vind ons dat in beide *Baptiste* (die rigting wat die doop van volwassenes voorskryf) en *Paedo Baptiste* (die rigting wat babatjies van gelowige ouers doop) se belydenisskrifte nou op 'n sekere manier gedink word oor die *wet* en die hele verhouding tussen God en die mens.

Sonder dat jy dalk daarvan weet, beïnvloed dit ook jou denke!

Die implikasies van hulle denke

Wat word dus deur hulle bely? Hier moet jy noukeurig oplet! Die Tien Gebooue, of dan *morele wet* wat God by Sinai aan Israel gegee het, is wat inhoud betref, dieselfde as die werkverbond, maar is aan Israel gegee as 'n

perfekte riglyn vir die lewe van geregtigheid. Hierdie *morele-* of *sedewet* is *steeds* ook die riglyn vir die Christen se dankbaarheidslewe. Behalwe vir hierdie normatiewe (derde gebruik), vervul die *sedewet* in hierdie bedeling ook ’n burgerlike (eerste gebruik) funksie en ’n pedagogiese (tweede gebruik) funksie.

In die breë is die bedoeling van die *genadeverbond* dat aan die eise van die *werkverbond* voldoen moet word! Waar die sondaar dit nie meer self kon doen nie, het Christus gekom om dit in sy plek te doen. Só is die *genadeverbond* eintlik daar om die oorspronklike verbond van God met die mens, die *werkverbond*, met sy eis van wetsonderhouding te vervul.

Uiters gevaarlik is die tendens wat onder meer bespeur word in die *Westminster Confession of Faith*, waar ’n mens baie sterk die indruk kry dat die model en beeld waarna ons moet beweeg, nie *Jesus Christus* is nie, maar die “*law, as a covenant of works*” (par. 19:1) wat reeds in Adam se hart geskryf is en steeds “... *the perfect rule of righteousness after the Fall*” (par. 19:2) is.

Die logiese uitvloeisel van hierdie tipe denke kan daartoe lei dat die verhouding tussen God en mens nie primêr as ’n *genadeverhouding* gesien word nie, maar as ’n *regsverhouding*.

Die mees basiese verhouding tussen God en mens – en daarom tussen jou en God – word dus *wetlik* gesien, en nie in terme van *genade* nie!

Hiermee het die karakter van *verbond* radikaal verander. Dit dra feitlik uitsluitlik die karakter van ’n bilaterale *kontrak*. As *wet* maar ’n ander woord vir *geboorsaamheid* is, sonder dat dit ’n *wettiese* karakter kry, kan dit natuurlik ook op ’n Vader-kind verhouding dui. Dat die bedoeling van die benaming *werkverbond* juis is om aan te dui dat die basiese verhouding tussen God en mens ’n verhouding van werke is waarin die mens deur sy onderhouding van die *wet* die ewige lewe moes kry, is egter onbetwisbaar. As dit nie die bedoeling was nie, kon ander benaminge wat in daardie tydperk van die kerk se geskiedenis in gebruik was (soos *oorspronklike* of *Adamitiese* of

natuur- of *skeppingsverbond*) behoue gebly het. Die benaming, *werkverbond* is juis gekies om uitdrukking daaraan te gee dat die mens slegs langs die weg van gehoorsaamheid aan die *wet* gered kan word.

Natuurlik het hierdie mense geweet dat ons nie deur ons eie *wetsonderhouding* gered word nie. Nogtans word ons deur Jesus se onderhouding van die *wet* gered. Jesus het al die moets en moenies in my plek nagekom.

Dit klink natuurlik baie goed en waar. Die probleem is dat wanneer ons by heiligmaking kom, ons nog steeds leef met die gedagte dat ons verhouding met God 'n *werke* - verhouding is. Dit behels die nakom van sekere *wette*. As Christen leef ek dan volgens *wette* want dit maak God mos gelukkig. Dit lei tot eindelose mankemente in die geestelike lewe.

Verder sou ons kon redeneer dat die woord, *verbond* (wat gebruik word in *werkverbond*), in teenstelling met die woord *kontrak*, tog 'n persoonlike konnotasie van 'n lewende gemeenskap het. Teoloë wat hierdie ontwikkeling ondersoek het, wys egter oortuigend daarop dat *verbond* by verbondsteoloë ná Calvyn as 'n wedersydse bilaterale *kontrak* gesien is, waar die verantwoordelikheid vir die vervulling van die *verbond* by die mens berus. Die ideaal in hierdie skema is dus die “oorspronklike” verhouding tussen God en die mens, soos in die paradys, waar die mens deur sy werke sy bestaan regverdig.

Die groot probleem is dat hierdie posisie maklik daartoe kan lei dat *wet* gesien word as belangriker as *evangelie*, omdat dit, in der waarheid as die grondstruktuur van die verhouding tussen God en die mens verstaan word. Kan jy dit insien? Die evangelie word dan logies gesproke net 'n instrument om die mens, wat uit die *werkverbond* geval het, weer in staat te stel om deur genade die *wet* te vervul.

Jy sal saamstem dat in hierdie tipe hantering van die *wet* en die *verbond*, die *wet* voorrang bo *genade* het.

Dit is natuurlik alles 'n afwyking van Johannes Calvyn wat Christus sien as die model en beeld waartoe God ons wil verander. Meer kommerwekkend is die feit dat 'n mens hier ten diepste 'n verdraaiing opmerk wat betref die fokuspunt en klem van die totale Bybelse boodskap aangaande *Jesus Christus, as die Alfa en die Omega*.

☞ *En ons in Suid-Afrika?*

Miskien voel jy dat hierdie opmerkings oor die *wet* en die *werkverbond* dinge van die verlede is wat niks te doen het met jou hier in Suid-Afrika nie. Ek het nuus vir jou!

Ook hier in Suid-Afrika word ons hierdeur geraak. Dit is byvoorbeeld insiggewend dat die leer van die *werkverbond*, binne beide die **Nederduitse Gereformeerde Kerk sowel as die **Gereformeerde Kerk** se kategese geleer is.**

Of dit op grondvlak steeds die geval is, is onseker, maar die meeste van ons is ongetwyfeld hierdeur beïnvloed. Veral dié van ons wat al mooi groot is! In eersgenoemde denominasie se belydenisklas-kategese is sonder voorbehoud geleer: “*Voor die sondeval kon die mens deur gehoorsaam te wees aan die wet van God die ewige lewe ontvang. Hierdie verbond tussen God en die sondelose mens (die mens gehoorsaam God se wet en God gee hom die ewige lewe) noem ons die werkverbond of skeppingsverbond*” (Barnard et al., 1981:225).

In die Gereformeerde Kerk is dit die kleiner kinders wat nog meer eksplisiet leer: “*Die Here het met Adam 'n verbond of 'n ooreenkoms gesluit. As hy gehoorsaam was aan die Here, dan sou hy vir ewig lewe sonder sonde en swaarkery. As tekens van hierdie verbond het twee bome in die paradys gestaan: die boom van die lewe*

en die boom van die kennis van goed en kwaad. Hierdie ooreenkoms noem ons die **werkverbond**. Adam moet werk om die ewige lewe te verwerf” (Booyens, 1997:5). Dit is vreemd en insiggewend dat die leer van die *werkverbond* nie eksplisiet in genoemde denominasies se belydenisskrifte geleer word nie.

Die punt is: Jy en baie ander Christene in Suid-Afrika is waarskynlik meer hierdeur beïnvloed as wat baie sou wou erken. Hoeveel worsteling rondom heilsekerheid, Sabbatsonderhouding en dies meer daar onder gemeentelede leef, sal niemand seker ooit weet nie.

Dalk sukkel jy selfs as Christen elke dag met die vraag: “Is God tevrede met my, maak ek dit?” “Hoe voel Hy oor al my mislukkings?”

Daar kan daarom min twyfel bestaan oor die **noodsaaklikheid om weer nuut te dink** oor die hele kwessie van die rol van *wet* in die basiese verhouding tussen God en mens. ’n Nuwe, verbondsmatige benadering tot hierdie hele saak is van kritieke belang vir die welsyn van die kerk, ook in Suid-Afrika in die 21ste eeu. **Meer nog, dit kan jou help om in jou eie geestelike groei God te behaag en vry te wees van onvanpaste skuldgevoelens.**

Ja, jou hele manier van dink oor God en jou verhouding met God is op die spel. **Jy moet daarom verder lees. Dit kan jou Christelike denke en lewe vir altyd verander!**

In die res van hierdie boek sal daar dus ’n antwoord op veral twee vraagstukke gegee moet word, naamlik:

- Hoe lyk die basiese verhouding tussen God en die mens? Hoe moet ek dink oor my verhouding met God? Moet ek aan God as ’n wetgewer dink? Of lê daar iets anders aan die hart van hierdie verhouding? Vorm *wet* (’n klomp moets en moenies) die

grondstruktuur van die verhouding tussen God en die mens of *Tora*? Is daar dan 'n verskil?

- Wat is nou die riglyn vir die Christen se dankbaarheidslewe? Is die *wet* van Moses nog die riglyn waarvolgens ek moet lewe as ek die Here gelukkig wil maak? Of is daar iets anders?

Om hierdie twee vrae te beantwoord sal ons soos volg te werk gaan. Ons gaan eers vasstel op watter manier ons die Bybel gaan hanteer in hierdie boek. Dit kom heel eerste. Met hierdie “sleutel” gaan ons dan probeer om hierdie twee vrae se antwoorde oop te sluit.

Hoofstuk 2

Hoe gaan ons die Bybel hanteer?

☞ *Die “moeilike” Bybel...*

Die boodskap van die Bybel is so eenvoudig dat ’n kind dit kan verstaan. Klink dit bekend? Natuurlik. En dit is waar. Selfs ’n kind kan verstaan dat hy of sy ’n sondaar is wat net deur Jesus gered kan word. Dit is duidelik wat die Bybel leer.

Die teendeel is egter ook waar. Dit is ook moeilik om die Bybel te lees en te verstaan. Alle eerlike Christene sal dit erken. Wat maak ek met al die gegewens in die Ou Testament? Hoe is dit van toepassing op myself? Of kan elke mens maar self besluit hoe hy dit wil toegepas? Kan ons byvoorbeeld sommer die verhaal van Dawid en Goliat só interpreteer: *Ek en jy is soos Dawid – ons het baie Goliats in ons lewe. Die 5 klippies waarmee ons hulle oorwin is dinge soos geloof, liefde, vriendelikeheid, sagmoedigheid, getrouheid...* Hoe sal ek weet ek verstaan die Bybel op die regte manier, soos dit bedoel is om gelees te word?

☞ *Een verhaal...*

Ek gaan vir jou ’n kort storiëtjie vertel en ek wil hê jy moet kyk of jy kan sê wat die betekenis hiervan is. Ek het hierdie oulike storiëtjie gekry in ’n uitstekende boek met die titel: *The drama of Scripture* deur Craig Bartholomew en Michael Goheen (2006:15-27).

Dit lui soos volg: ’n Jakkals komplimenteer ’n kraai: “*My goeie aarde, jy het ’n pragtige stem, sal jy nie vir my iets sing nie?*”

Wat is die betekenis hiervan? Wat wil hierdie gedeelte vir ons sê? Nie so maklik om te interpreteer nie, of hoe?

Kom ek gee jou die groter prentjie: Die kraai sit hoog in ’n boom met ’n stukkie vleis in sy bek. Daar is hongersnood in die bos, omrede die bos in die wurggreep van ’n groot droogte is en al die diere verskillende strategieë gebruik in ’n poging om vleis te kry. Die Jakkals komplimenteer die kraai.

Die kraai maak sy mond oop, die vleis val uit en die Jakkals hardloop daarmee weg.

As jy dít geweet het, hoe sou jy die eerste verhaaltjie geïnterpreteer het?
Moenie mislei word deur komplimente nie!

Kan julle sien dat mens net kan verstaan wat tussen die Jakkals en die kraai gebeur as jy kennis het van die **groter verhaal**. Ons kan mekaar ook net werklik verstaan as ons elkeen se groter verhaal verstaan, nie waar nie?

Net so is dit met die Bybel – elke kleiner deel is deel van ’n Groot verhaal. God se verhaal. Die werklike storie. En jy moet hierdie groter storie verstaan as jy kleiner gedeeltes wil verstaan. Dit is so belangrik dat Christene samehangend oor die openbaring en geloof sal dink. Oor al die fasette van die Christelike geloof, wat ook die plek van die *Tora* en die gehoorsaamheid daaraan insluit, moet natuurlik in die kerk gepreek word. Die gevaar bestaan egter altyd dat daar nie samehangend gepreek word nie. Die eenheid in ons prediking ontbreek en gevolglik vorm die gemeente se geloof, en natuurlik ook jou geloof, ook nie meer ’n sinvolle geheel nie en jy kry nie ’n samehangende greep op die werklikheid nie. Dalk het jy al beleef dat dit ’n leemte is in jou eie Christelike nadenke.

Dit is juis in die lig hiervan dat daar in hierdie boek sterk vanuit ’n Bybels-teologiese benadering gedink word. Dit is hoe ons die Bybel gaan lees en hanteer. Met Bybelse teologie bedoel ons dat die **proses van openbaring nagevolg word**, vanaf die eerste woord van God aan die mens, tot die openbaring van die volle heerlijkheid van Christus. Dit ondersoek die verskillende stadiums van Bybelse geskiedenis en die verhouding van hierdie stadiums tot mekaar. Dit verskaf dus die basis om te verstaan hoe tekste in een deel van die Bybel verband hou met tekste in ’n ander deel. Dit help ons dus om te sien hoe elke gedeelte verband hou met Jesus, en dat dit daarom vir ons iets te sê het.

☞ Die twee deure...

Jy ken dalk die storiëtjie van die ses blinde mans wat vir die eerste keer op ’n olifant afgekom het. Elkeen se gevolgtrekking omtrent wat hierdie

“ding” is was verskillend, afhangend van watter deel van die olifant hy ondersoek het. ’n Muur, ’n slang, spies, ’n waaier, ’n tou, ’n boom.

Geïsoleerde gedeeltes gee vir jou die verkeerde prentjie. Dieselfde is waar van die Bybel. Die Bybel is eintlik soos ’n katedraal. Stel jou voor die verskillende boeke en gedeeltes is verskillende kamers. Jy gaan nooit ’n prentjie kry van hoe presies hierdie katedraal se verskillende kamers inmekaar pas as jy nie by die regte deur ingaan nie!

In die Bybel is daar twee deure en as jy daardeur ingaan, kry jy die geheelprentjie van die Bybel. Die twee deure is eintlik baie dieselfde. Dit is die deure van die **verbond** en die **koninkryk van God**.

Ons sou ook kon sê dat die **hele Bybel een storie of drama is waarin hierdie temas (verbond en koninkryk) sentraal staan.**

Een van die frases wat die meeste in die Bybel voorkom is “*Ek sal jou God wees, en jy moet vir my ’n volk wees*”. Dit is die sogenaamde *verbondsformule*. Dit loop soos ’n goue draad deur die Bybel. So ook word al die individuele verbonde – met Abram, Moses en Dawid – hierdeur beskryf, alhoewel die inhoud bietjie verskil.

Het julle al gesien hoe eindig Openbaring 21:3? “*En ek het ’n groot stem uit die hemel hoor sê: Kyk, die tabernakel van God is by die mense, en Hy sal by hulle woon, en hulle sal sy volk wees; en God self sal by hulle wees as hulle God.*”

Jy gaan in hierdie boek sien dat dit die verhouding in Genesis 1 en 2 is.

Ek het gesê die ander deur is die **koninkryk van God**. As jy wil weet wat daarmee bedoel word, moet jy by Genesis begin.

Wat sien ons daar? Ons sien God se mens is op God se plek, onder God se koningskap deur sy Woord. Wat is die verhoudings daar in die begin? ’n Volkome verhouding met God, met mekaar en met die geskape omgewing. Dit is hoe die koninkryk van God lyk.

Wat gebeur as sonde inkom? Wel jy bevind jou *buite* die koninkryk. Gaan lees weer wat gebeur daar in Eden. Maar in die Bybel kom God en Hy begin weer met een man, naamlik Abram en Hy gee vir hom weer al die

beloftes wat Hy aan Adam gegee het... Jy kan hierdie beloftes gaan lees in Genesis 15, 17 en 22.

Hier belowe God ten diepste dat Hy die volk se God sal wees en dat hulle op sy plek sal wees (die land). Dus: Hy sal hulle Koning wees!

Sien jy die verbond en die koninkryk van God? Ons kan sê dat ons verbondsmatig oor die koninkryk kan dink en koninkryksmatig oor die verbond. En dit kan juis gedoen word in die lig van die feit dat die Bybel met die verbond (Op. 21:3) eindig, sowel as met die koninkryk (1Kor. 15:28).

Wat ons moet raaksien, en in hierdie boek gaan raaksien, is hoe Jesus die vervulling is van die verbond. Hoe Hy die oorspronklike bedoeling daarvan vul. Juis daarom handel die hele Bybel oor Jesus, nie net sekere gedeeltes nie. En daarom het die hele Bybel vir jou en my betekenis, nie net gedeeltes nie. Die Bybel is *een verhaal en daardie verhaal raak my en jou ten diepste!*

Juis as gevolg van hierdie *drama-* of *storie* karakter van die Bybel gaan daar in hierdie boek ook gebruik gemaak word van die *narratiewe* benadering tot die Bybelse teks. Dit is wel so dat voorstanders van hierdie benadering na die teks as *storie* kyk, eerder as *geskiedenis*. Met ander woorde, in plaas daarvan om te kyk na historiese verwysings, word daar gekyk na metaforiese taalgebruik, literêre temas en die oorkoepelende struktuur. Die teks word dus die verteenwoordiger van sy eie wêreld en nie soseer die venster waardeur daar gekyk word na die historiese wêreld nie.

Daar hoef egter nie vir die een téén die ander gekies te word nie. As Christen wat absoluut in die gesag van die Bybel glo, kan jy steeds vashou aan die feit dat ons te doen het met die Bybel wat deur God geïnspireer is. 'n Bybel wat ten volle histories is. Aan die ander kant moet jy kompromieloos rekening hou met die feit dat hierdie Bybel deur middel van menslike instrumente na ons gekom het. Dit kom na ons toe in die vorm van 'n storie wat 'n integrale eenheid vorm, met alles wat dit behels.

Goed. Nou weet jy hoe ons die Bybel in hierdie boek gaan hanteer. Ons kan nou begin met verkenning. Sterkte!

Hoofstuk 3

Die Tora: Alles of niks

☞ Daar is verskillende tipes wette...?

Jy weet nou reeds van die sogenaamde drie-deling van die *wet* in morele, seremoniële en burgerlike wetgewing. Die *wet*, “*jy moet jou naaste liefhê soos jouself*” (Lev. 19:18), sou ’n voorbeeld van ’n morele wet wees. ’n Seremoniële wet is iets soos wat ons lees in Deuteronomium 16:13: “*Die huttefees moet jy sewe dae lank hou as jy van jou dorsvloer en jou wynpers insameling hou*”. Praat ons van burgerlike wetgewing, kan Deuteronomium 15:1 genoem word: “*Aan die einde van sewe jaar moet jy ’n knytskelding laat plaasvind*”.

Hierdie verdeling was reeds in embryo-vorm by sekere kerkvaders aanwesig. By Thomas van Aquino neem dit vaste vorm aan, en die Hervormers neem dit oor. Hierdie drie-deling is kenmerkend van teologie wat erns maak met die *verbond*.

Die hele leer omtrent die *werkeverbond* steun op hierdie indeling, aangesien die *werkeverbond* die morele wet sou wees wat ewig-geldend is en nou nog die riglyn vir Christene se gehoorsaamheid is.

Hierdie indeling sou bloot op arbitrêre wyse van die tafel gegee kon word, aangesien dit nêrens in die Bybel eksplisiet geleer word nie. Het jy al in jou Bybel so ’n term raakgeloop?

Maar laat ons nie te hard wees op die ouens wat dit leer nie. Dit is nie moeilik om te sien waarom Calvin reeds die Tien Gebooie as ’n ewige *morele wet* sien nie en ook nie waarom latere teoloë die Tien Gebooie as die *werkeverbond* sien nie.

☞ *In die Bybel vorm die wette 'n eenheid...*

Trek jou Bybel bietjie nader en blaai gou tot by Eksodus 20. Sien jy dat die Tien Gebooie na Israel kom deur direkte bevel (vanaf die hemel) en nie deur bemiddeling van Moses (op Sinai) nie? God praat met die hele Israel en deur die intieme aard van die tweede persoon enkelvoud druk Hy die Tien Gebooie op elkeen se gewete. 'n Duidelike onderskeid word gemaak tussen die Tien Gebooie van Eksodus 20 en die verdere wetlike materiaal in hoofstukke 21 tot 23. Dit is 'n onderskeid wat eerstens in die naam gesien kan word, aangesien die Tien Gebooie as al die *woorde* gestel word. Die sosiale, ekonomiese en landbou-bevele van hoofstuk 21 tot 23, word hierteenoor *verordeninge* genoem.

Die implikasies wat bevat word in hierdie twee verskillende terme word gesien in die twee tipes van *wet* wat dit bevat. In die geval van die Tien Gebooie is daar geen vaste sosiale konteks waarin dit toegepas moet word nie. Geen strawwe word gesuggereer en geen boetes word afdgedwing nie. Aan die ander kant bevat die wette in Eksodus 21 tot 23 duidelike boetes en strawwe vir oortreders. Waar die Tien Gebooie preskriptief (voorskriftelik) is, is die sogenaamde *Verbondskode* (Eks. 21-23) deskriptief (beskrywend). Dié wette is kontekstueel gekleur om die behoeftes van 'n opkomende gemeenskap te pas.

Dit lyk dus of Eksodus 21 tot 23 'n *kontekstuele uitleg* is, gebaseer op die algemene sosiale konteks van die Tien Gebooie. Verdere *wette* word herhaal en is 'n uitbreiding van die Tien Gebooie. So byvoorbeeld word die 6de gebod in Eksodus 21:12-21 uitgebrei en strawwe word voorgeskrif.

Jy sal saamstem dat dit dus lyk asof die Tien Gebooie 'n soort opsomming is van die hele *Tora*. Kan jy nou verstaan waarom daar afgelei word dat dit moreel van aard en ewig-geldend is?

Maar daar is 'n probleem. 'n Tekst soos Levitikus 19:18, "*jy moet jou naaste liefhê soos jouself*", word buite die Tien Gebooie gevind. Jesus gebruik dit egter as 'n soort opsomming van die hele *Tora*! Dit is ook duidelik dat daar nie verklaar kan word dat die Tien Gebooie uit sogenaamde *apodiktiese*

(*onvoorwaardelike*) wet bestaan nie, terwyl die *Verbondskode* (Eks. 21-23) weer uit *kasuïstiese (voorwaardelike) wet* sou bestaan nie. Dit is ook interessant dat *apodiktiese wet* saam met *kasuïstiese wet* gevind word in verskeie gedeeltes van die *Verbondskode* (vgl. bv. Eks. 21:23 e.v. en 22:17 e.v.).

Ek en jy moet daarom nie te veel maak van die feit dat die Tien Gebooië op die oog af “uitstaan” nie. **Veel eerder is daar ’n onlosmaaklike eenheid te bespeur.**

Hierdie eenheid manifesteer oral in die Pentateug (die eerste vyf boeke van die Bybel). Dit lei elke persoon wat die Bybel eerlik uitlê tot die slotsom dat die onderskeid tussen moreel, seremonieel en burgerlik, met die gemaklike identifisering van die Tien Gebooië as moreel, problematies van aard is. Kortliks: Só ’n onderskeid moet liever nie deur ons gebruik word nie.

In Levitikus 19:18, waarna reeds verwys is, lees ons: “*Jy moet jou naaste liefbê soos jouself. Ek is die HERE*”. In die vers 19 lees ons: “*Twee soorte van jou vee mag jy nie laat paar nie. Jou akker moet jy nie met twee soorte saad besaai nie. En ’n kleed van twee soorte goed, van gemengde stof, mag nie op jou kom nie.*” Die teks self gee geen aanduiding van enige *hermeneutiese (uitleg)* skuif wat plaasvind nie. Heelparty van die sogenaamde morele, burgerlike en seremoniële wette kom dan ook saam voor, sonder enige aanduiding in die teks dat daar enige verskil tussen hulle bestaan.

Dit is ook uiters belangrik om te onthou dat die *Tora* die verbondsverhouding tussen God en Israel definieer en daarom van nature as *teologies* beskryf moet word. Die *hele Tora* het dus **teologiese inhoud**. Dit gaan dus oor ’n boodskap van God, nie net oor stelle reëls nie.

Kan 'n wet teologies wees en nie moreel nie? As Levitikus 19:19 weer as voorbeeld geneem word: “*Jou akker moet jy nie met twee soorte saad besaai nie. En 'n kleed van twee soorte goed, van gemengde stof, mag nie op jou kom nie.*” Hoe lyk daardie klere aan jou lyf – maak jy dit? Net 'n grappie. Een van die sentrale temas wat dwarsdeur Levitikus gevind word, is die *heiligheid van God*. Die gesprek in Levitikus 19 word voorafgegaan deur die gebod: “*wees heilig want Ek, die Here jou God, is heilig*”. Deel van hierdie tema is die lering dat heilige dinge geskei moet word van profane (wêreldse) dinge. Terwyl die volle betekenis van hierdie wette teen die meng van saad of kledingstukke nie begryp word nie, is dit tog ooglopend dat dit saamhang met die heiligheid van God – dit geld trouens vir al die wette in Levitikus waarvan die onderwerp skeding of nie-vermenging is. Hoe is dit dan moontlik om hierdie wet(te) as nie-moreel te beskryf?

Selfs by die Tien Gebooe, waar ons die duidelikste voorbeelde van sogenaamde morele wette kry, is die onderskeiding nie so duidelik nie. Is die *Sabbatswet* byvoorbeeld moreel of seremonieel? Indien *inhoud* die kriterium is, is die Sabbatswet, wat duidelik deel van Israel se aanbidding was, 'n seremoniële wet en nie 'n morele wet nie.

Indien inhoud egter n e die kriteria vir onderskeiding is nie, wat is? Indien die plasing binne die Tien Gebooe die lakmoestoets vir die klassifisering van 'n *wet* as moreel is, kom ons voor die probleem te staan dat alles *buite* die Tien Gebooe nie *moreel* is nie en daarom nie meer vandag op ons van toepassing is nie. Die gevolg hiervan sou wees dat gelowiges nie Levitikus 19:18 se gebod, “*jy moet jou naaste liefh e soos jouself*”, as op hulleself van toepassing kan maak nie, terwyl Jesus juis hierdie gebod as gelykstaande aan die grootste gebod beskryf. Om Levitikus 19:18 as't ware uit sy omliggende verse te haal en dit as 'n morele wet te klassifiseer, vereis weer dat *inhoud* die deurslag gee in die bepaling tussen moreel en seremonieel. Indien *inhoud* wel die deurslag gee, moet die *Sabbatswet* weer as seremonieel geklassifiseer word. Is jy nog by?

Van verdere deurslaggewende belang in die bepaling van die geldigheid van die onderskeid tussen moreel, seremonieel en burgerlik, is die hele kwessie dat die **wetlike materiaal van die Ou Testament nooit in**

isolasie voorkom nie. Trouens, die *Tora* is ingebed in Israel se teologiese *geskiedenis*. Dit is 'n integrale deel van die *storie* wat vanaf Genesis 12 tot en met 2 Konings 25 loop.

Die *Tora* word nooit op sigself as 'n losstaande, tydlose universele kode voorgehou wat vir gedrag voorgeskryf word nie. Veel meer word dit voorgehou as deel van die teologiese verhaal wat beskryf hoe God Israel uit Egipte verlos en dan in die beloofde land as sy volk vestig.

Lees hierdie paragraaf weer 'n keer!

Alles deel van een storie

Die grootse gedeelte van die wetlike materiaal wat in Eksodus 20-23 gevind word, is in 'n gedeelte wat ook die Tien Gebooië omvat. Wat jy hier moet raaksien, is die narratiewe (verhalende) konteks van hierdie hoofstukke.

Die eerste negentien hoofstukke vertel die verhaal van die Israeliete se slawerny in Egipte en hulle bevryding deur die kragtige wonders van God. Hierdie gedeelte beskryf die roeping van Moses en sy ontmoetings met Faraó. Die verhaal van die plaë in Egipte, wat uiteindelik kulmineer in die dood van die Egiptiese eersgeborenes, word hier gevind.

Die volgende gedeelte vertel van Moses wat die Israeliete uit Egipte en deur die Rooi See lei. Die verhaal beskryf hulle tog in die woestyn, totdat hulle in die derde maand ná die uittog by Sinai aankom, waar God hulle tot 'n verbond met Homself oproep (Eks. 19). Die Tien Gebooië in Eksodus 20 en die wette wat volg in Eksodus 21-23, is deel van hierdie grootse verhaal. Die Tien Gebooië word in Eksodus 20:1-17 gegee, maar die teks vloei onmiddellik terug na die verhaal in vers 18. Só gee God ook 'n verskeidenheid wette in Eksodus 21-23, maar ook dít is deel van die verhaal, aangesien dit deel uitmaak van die dialoog tussen God en Israel, waarop die volk reageer in Eksodus 24:3.

Ook Levitikus word gevind binne narratiewe materiaal, waarvan die ontmoeting met God by Sinai die agtergrond vorm (Lev. 26:46; 27:34).

Die *wet* in Levitikus word voorgedhou as deel van die dialoog tussen God en Moses. Sodanige gebruik van dialoog is ’n standaard kenmerk van narratiewe materiaal. Die boek begin met die woorde: “*En die HERE het Moses geroep en met hom gespreek uit die tent van samekoms en gesê ..*” Die frase “*en die Here het vir Moses gesê*” kom herhaaldelik binne die boek voor. Behalwe hiervoor bevat Levitikus ook verskeie frases wat dui op opeenvolging van tidsgebeure. So byvoorbeeld lees ons: “*Toe het Moses...geneem*” (Lev. 8:10); “*Daarop het hy...laat aankom*” (Lev. 8:14); “*En op die agtste dag het Moses ...geroep*” (Lev. 9:1); “*Toe het Aäron...nader gekom*” (Lev. 9:8); “*Daarop het daar vuur van die aangesig van die HERE uitgegaan en hulle verteer*” (Lev. 10:2); “*En die HERE het met Moses gespreek ná die dood van die twee seuns van Aäron*” (Lev. 16:1).

Sien jy dit? Daar is ’n duidelike indikasie van ’n storielyn en dus van ’n verhaal.

Die boek Numeri (1:1) tel die verhaal as’t ware op in die tweede jaar ná die *Eksodus* en beskryf Israel se omswerwinge vir die volgende vier dekades (Num.33:38). Israel se verwerping van die Here se belofte in hoofstukke 13 en 14 is die kern van die boek. Hulle ongehoorsaamheid lei tot die jare van omswerwinge wat hier opgeteken is. Op verskeie punte in die verhaal gee God addisionele wette. Soos in Eksodus en Levitikus, is die wette van Numeri verweef met die narratiewe materiaal.

Die narratiewe plasing van die boek Deuteronomium is dié van die elfde maand van die veertigste jaar van die *Eksodus* (Deut. 1:3), nét voordat Israel Kanaän binnegaan. Die plek word gespesifiseer – net oos van die Jordaanrivier (Deut. 1:1,5). Israel het die veertig jaar van omswerwing voltooi as straf op hulle weiering om die land binne te gaan. Nou ontspring ’n nuwe generasie aan wie God die verbond herhaal wat Hy veertig jaar tevore met hulle voorouers gemaak het. Die grootste gedeelte van Deuteronomium bestaan uit ’n reeks toesprake wat Moses, as middelaar tussen God en die Israeliete, aan hulle lewer. Hierdie toesprake is verbind met die verhaal, aangesien hulle na dieselfde tyd, plek en hoofkarakters verwys as die verhaal. Die einde van die boek bevat ook sekere nie-wetlike narratiewe materiaal, soos byvoorbeeld die aanstelling van Josua as leier (Deut. 31:1-8), die lied van Moses (Deut. 32:1-47), ’n

seëning van Moses vir die stamme (Deut. 33:1-29) en die dood van Moses (Deut. 34:1-12). Die gebeure van Deuteronomium vloei oor in die boek Josua, waar die verhaal sonder onderbreking voortgesit word.

Die *wet (Tora)*, is duidelik deel van die Pentateug (die eerste vyf boeke van die Bybel), narratief en ingebed in Israel se *Eksodus*, omswerwinge en oorwinnings. Jy moet twee dinge raaksien:

- Eerstens beteken dit dat die *wetsgedeeltes* in die Pentateug dieselfde geldigheid en toepaslikheid as die *verhalende gedeeltes* het, en andersom. Om dus 'n morele wet hier uit te lig wat ewig-geldend is en die grondstruktuur van die verhouding tussen God en die mens sou vorm, is nie 'n aanvaarbare manier om met die Bybel om te gaan nie.
- Tweedens bevestig dit die absolute eenheid tussen die sogenaamde morele wette en die res. Dit is interessant dat die Here in die eerste gedeelte van Eksodus as “'n man van oorlog” (Eks.15:3) gesien word, wat teen die politieke magte veg vir die bevryding van 'n onderdrukte volk, en uiteindelik universele koningskap verkry (Eks.15:18). In die tweede deel van Eksodus wys die teks op die aard van die koninkryk wat die Here gevestig het. Hierdie koninkryk word aanvanklik voorgestel deur twee onderskeibare literêre eenhede: Hoofstuk 20 tot 24 en dan 25 tot 31. Maar hierdie twee eenhede vorm saam die *beleid* van die koninkryk, in beide betekenisse van die term, naamlik die regeringsvorm van beide 'n sosiale en sakrale gemeenskap. En uiters belangrik: hulle is komplementêr en onskeibaar.

Daar is geen “geestelike” of “godsdiensige” gemeenskap wat apart staan van die “sekulêre” of “politieke” gemeenskap nie. Beide aspekte van die beleid van die koninkryk is alreeds sigbaar in Eksodus 19, waar Israel instem tot 'n verbond met Jahwe deur middel van mondelinge ooreenkoms (Eks. 19:3-8) en voorberei vir die ontmoeting met God deur middel van liturgiese reiniging (Eks. 19:10-15).

Dié twee aspekte van Israel se beleid kom die duidelikste na vore juis in die oprigting van die tabernakel.

Hier is sekerlik een van die duidelikste aanduidings van hoe hierdie twee aspekte van Israel se beleid inderwaarheid *een* was. Die Here se troonbestyging in die tabernakel voorsien die middele waardeur sy aktiewe teenwoordigheid steeds met die volk kan wees dwarsdeur die wildernis en verder tot en met die toekoms in die land. Die Koning wat in die tabernakel woon is God van die *Eksodus* en die Here van Sinai, wat Sy volk begelei met sy *Tora* wat aan Moses gegee is.

Genoemde opmerkings bevestig weereens die onlosmaaklikheid van die verskillende aspekte van die *Tora*. Dit het ons ook reeds gebring by die uiters belangrike feit dat die *Tora* in 'n *verbondskonteks* gegee word. Let op Eksodus 19:5: “*As julle dan nou terdeë na my stem luister en my verbond hou, sal julle my eiendom uit al die volke wees, want die hele aarde is myne.*” Die volk stem in om die voorwaardes van die verbond na te kom en antwoord in Eksodus 19:8: “*Al die woorde wat die HERE gespreek het, sal ons doen.*” Hierdie ooreenkoms word deur Moses met bloed beseël: “*Toe neem Moses die bloed en gooi dit uit op die volk en sê: Dit is die bloed van die verbond wat die HERE met julle gesluit het op grond van al hierdie woorde*” (Eks. 24: 8).

Soos jy nou reeds weet, is 'n uiters belangrike deel van hierdie verbond God se belofte om in Israel se midde te woon. Dit word verskeie kere later in die boek Eksodus beklemtoon (Eks.25:8; 29:45; 33:14-17; 40:34-38). Hand aan hand met God se teenwoordigheid gaan die instruksies vir die ark en die tabernakel wat die plek is waar God sou woon (Eks. 25-31, 35-40).

Levitikus is daarom die natuurlike vervolg van die tweede gedeelte van Eksodus, aangesien dit die vraag aanspreek van **hoe Israel behoort te**

lewe wanneer God in hulle midde is. Levitikus gee die antwoord op hierdie vraag met praktiese riglyne vir die lewe saam met God onder die terme van die verbond met Moses. Ná Israel se weiering om die beloofde land in te gaan (Num. 13-14), laat God toe dat die ongehoorsame generasie sterf. Hy lei die volk dan terug na Kanaän toe. Alvorens hulle ingaan, roep Hy hulle egter op tot verbondsvernuwing. Deuteronomium beskryf hierdie verbondsvernuwing. Ons vind in fyn besonderhede die voorwaardes waaronder Israel suksesvol in die beloofde land sou lewe en deur God gesien sou word.

Dat die *Tora* onlosmaaklik verweef is met die *verbond*, is onbetwisbaar. Anders gestel: die *Tora* in sy geheel is die verbondsdokument van die ou verbond. **Dit impliseer dat die *Tora* staan en val as 'n enkel entiteit; onderskeie partye is gedwing om alle verpligtinge na te kom – hulle kan nie vat en los soos hulle wil nie.**

Die feit dat die verbondskonteks die eenheid binne die *Tora* bevestig, kan ook uit 'n ander hoek benader en gesien word.

In die middel-twintigste eeu was daar 'n geweldige belangstelling in die formele eienskappe van sekere antieke Ou Nabye Oosterse verdragskodes. Dit blyk dat die wêreld van die Bybelse aartsvaders en die periode van Israel se geboorte een van beduidende politieke en militêre aktiwiteite was. Die studie van antieke *susereine verdrae* (dit wil sê verdrae wat afgedruk is deur 'n veroweraar – die suserein of opperleenheer – op 'n verowerde nasie oftewel die *vasal*, wat dan verplig was tot 'n verbondsverhouding), openbaar, wat gesien is as belangrike parallele met die Bybelse wetskode.

By hierdie verdrae moes 'n duplikaat-kopie van die verdrag in die heiligdom van die god van die verowerde nasie geplaas word. Dit is die rede waarom daar twee tablette van die *wet* is. Beide sou die volle Tien Gebooie bevat. Aangesien die *suserein* en die god van die vasal in hierdie geval een en dieselfde is, gaan beide kopieë na dieselfde heiligdom. Die verhouding is m.a.w. gevestig, en hierdie is die verpligtinge van getrouheid wat die uitdrukking is van die genadige verhouding.

Die waarde van hierdie insigte lê daarin dat die *Tien Gebooie* nie los van die verbond gesien kan word nie en terselfdertyd nie los van die hele *Tora* nie. Dit gaan oor die struktuurering van lewe onder die heerskappy van die **Groot Koning.**

In die evangelies word deurgaans na die *Tora* as 'n eenheid in die enkelvoud, *nomos*, verwys. Van Paulus se 119 gebruike van *nomos* word nie een in die meervoud gevind nie. Ek dink dit onderstreep die gevolgtrekking dat die onderskeid tussen morele, seremoniële en burgerlike wette (waarvan die *morele* die *kern* van 'n *werkverbond* vorm en steeds geldig is) nie gehandhaaf kan word nie.

Stem jy saam?

Hoofstuk 4

Wat is die Tora regtig?

☞ *Meer as “moets” en “moenies”*

As jy nou aanvaar dat die Tien Gebooie onlosmaaklik deel is van die *Tora*, is die volgende stap om te probeer vasstel of die *Tora* (as geheel) die karakter van *wet* het. Jy sien, ons moet vasstel of *wet* bloot die teenpool van die genade van die Nuwe Testament is. Is *die wet* bloot dinge wat ek moet doen, terwyl *genade* dit is wat God doen?

Hier is ons nou by die vrae wat ons by ons inleiding nog nie beantwoord het nie. Wat presies is die *Tora*? Wat beteken *wet* as dit *Tora* is?

Dit is jammer dat *Tora* in ons Bybels met *wet* vertaal word, aangesien so 'n vertaling ongetwyfeld lei tot sieninge van die Ou Testamentiese bedeling wat nie ooreenstem met die realiteit van die openbaring wat progressief gegee is nie.

In ons vertalings is die konnotasie een van: *regulasie wat afgedruk word deur 'n bekwame gesag*. 'n Gesag wat gesteun word deur een of ander sanksie. Die voorwerp op wie die wet van toepassing is, sal gestraf word, sou die wet wat ter sprake is verbreek word. Eenvoudig gestel: as ons *wet* lees skep dit die indruk van moets en moenies wat afgedruk word deur iemand wat ons kan straf as ons dit nie doen nie.

Is dit nie min of meer hoe jy aan *wet* dink nie?

***Tora* is veel meer as blote *wet*.** Die woord self dui hoegenaamd nie op statiese verwagtings wat die geheel van menslike ervaring beheer nie. Die

woord *Tora* kom van die Hebreuse werkwoord wat die betekenis het van *om te gooi* of *om te skiet*. In een van die verbuigings van die stam neem dit die betekenis aan van *om te onderrig*, *om die rigting aan te dui uit* soos in Eksodus 35:34 en Levitikus 10:11.

Die feit dat die *Tora* meer as blote *wet* is, is duidelik uit die gebruik van die selfstandige naamwoordsvorm van die werkwoord wat in Eksodus 24:12 in verband met *Tora* gebruik word:

“Toe sê die HERE vir Moses: Klim op die berg na My toe en vertoef daar, dat Ek jou die kliptafels kan gee en die wet en gebooie wat Ek geskryf het om hulle te onderrig.”

Ander gedeeltes wat duidelik daarop dui dat *Tora* nie bloot vir wetlike doeleindes gebruik word nie, sluit die volgende in:

“Ooreenkomstig die wet wat hulle jou leer en volgens die regspraak wat hulle jou sê, moet jy handel; jy mag nie regs of links afwyk van die uitspraak wat hulle jou te kenne gee nie” (Deut. 17:11). *“Neem jou in ag by die plaag van melaatsheid om baie noukeurig te handel volgens alles wat die Levitiese priesters julle sal leer”* (Deut. 24:8).

En baie interessant vind ons in Jesaja 2:2-3:

“En aan die einde van die dae ... baie volke sal heengaan en sê: Kom laat ons optrek na die berg van die HERE, na die huis van die God van Jakob, dat Hy ons sy wêë kan leer en ons in sy paaie kan wandel. Want uit Sion sal die wet(tora) uitgaan en die woord van die HERE uit Jerusalem.”

Hierdie laaste gedeelte wat ook die *Tora* met lering en instruksie verbind, is insiggewend. Hier is ’n heenwys na die sogenaamde Messiaanse era! Die *Tora* sal in hierdie tyd nie die funksie van blote wetlike verpligtinge wat nagekom moet word hê nie, maar dit sal dien as middel tot rigtinggewing en leiding sodat die volk volgens die wil van die Here kan leef.

Wanneer ’n narratiewe benadering tot die Pentateug gevolg word, word dieselfde gevolgtrekking bereik, naamlik dat *Tora* méér as blote *wet* is. Die sleutel tot die kombinasie van *Tora* en narratief lê in Deuteronomium 1:1 tot 4:43. Die redakteur maak dit duidelik dat Moses onderneem om die *Tora* te verklaar; met ander woorde, Moses gaan nou sê wat *Tora* is (Deut. 1:5). Maar dan vind ons dat hy ’n gedeelte van die voorafgaande Pentateug

narratief verduidelik, onder andere die rebellie by Kades-Barnea (Num. 13-14).

Moses se toespraak bestaan uit interpretasie en kommentaar op die verhaal se betekenis vir sy teenwoordige gehoor. Hy vertel nie net die *Tora* oor nie, maar verduidelik dit ook. Moses is as't ware beide verteller en prediker. Die resultaat hiervan is dat die narratief self 'n vorm van instruksie is. Meer as dit – dit is betekenisvol dat die redakteur die woord *Tora* gebruik en nie 'n ander woord vir lering, soos wat byvoorbeeld in Deuteronomium 4:1,5 gebruik word nie. In die konteks van wat ontvou in Deuteronomium, vorm die verhaal as instruksie 'n bevel aan Moses se luisteraars, aangesien narratief as *Tora* nie verstaan kan word los van die verbondskonteks van Moses se testament nie.

Uiteindelik, ná die aanhoor van die verhaal, kan daar net op twee maniere gereageer word: “As gevolg van hierdie verhaal, aanvaar ek die verbond”, of, “Ten spyte van hierdie verhaal, verwerp ek die verbond”. *Aanvaarding* of *verwerping* sal uiteindelik bepaal of die seën of vloek ontvang word. Die gewigtigheid van die bevel is dus baie duidelik.

Dit is algemeen bekend dat die Pentateug (die eerste vyf boeke van die Ou Testament) ook in Hebreeus die *Tora* genoem word. In die lig van die buigbaarheid van die term *tema*, kan die *tema* van die Pentateug uitgedruk word in die term *Tora*.

Maar wát *Tora* is, word duidelik in die interverhouding tussen die motiewe van Goddelike voorsiening, of “evangelie”, en gehoorsaamheid wat verwag word van mense, naamlik *wet*.

Hierdie tema word dwarsdeur die Pentateug gevind. Anders gestel, die wetlike “blokke” in die Pentateug is geïnkorporeer in die narratiewe materiaal. Ons kan praat van 'n **wet-geïnkorporeerde evangelie!** Ek weet dit val bietjie vreemd op jou oor, maar probeer maar daaraan gewoon raak.

In die lig hiervan raak die siening onaanvaarbaar dat die *evangelie* ons in staat stel om weer die *wet*, soos gevind in die *werkverbond* en op Sinai, na te kom.

***Tora* self is beide *wet* en *evangelie* en as sodanig roep dit op tot 'n reaksie. Anders gestel: hierdie wet-geïnkorporeerde *evangelie* roep om *geloof*.**

Reeds in die tagtigerjare is aangedui dat die mees kenmerkende verskynsel in die redaksionele “nate” van hierdie vyf-volume boek juis die konsekwente gebruik van die woord is vir “geloof” of “om te glo”. Dit word gevind by die kritieke oorgangspunte tussen gedeeltes binne die hele korpus. Die volgende sleuteltekste kan uitgewys word: Genesis 15:6, Eksodus 4:5, Eksodus 14:31, Numeri 14:11, Numeri 20:12, Genesis 45:26 en Deuteronomium 1:32 en 9:23 kan ook bygevoeg word. Jy kan dit gou eers in jou Bybel nagaan voor jy verder gaan.

Het jy gesien hoe *geloof* voorkom? Wel, die implikasie hiervan is dat *geloof* aan die hart van die *Tora* lê. Dit is opvallend dat in elkeen van hierdie tekste, *geloof* verbind is met die konsep van die *hou van God se Tora*. Die teenoorgestelde is natuurlik dan ook waar: waar geloof afwesig is, lei dit tot rebellie teen God se wet. Vertroue en geloof is dus bedoel om bevelen en bepalinge te beheer.

Ons vind 'n fassinerende strategie in die Pentateug (die eerste 5 boeke van die Bybel). Abraham, wat die *wet* gehou het, word gekontrasteer met Moses, wie se *geloof* swak was onder die *wet*. Dit suggereer 'n bewuste poging van die kant van die outeur van die Pentateug, onder leiding van die Heilige Gees, om te onderskei tussen 'n lewe van geloof voor die *wet* en 'n tekort aan geloof onder die *wet*. Die lewe van God se volk, vóór die gee van die *wet* is gekarakteriseer deur geloof en vertroue in God. Ná die gee van die *wet* is hulle lewens gekarakteriseer deur ontrouheid en mislukking. Abraham lewe deur geloof (Gen. 15:6). In Egipte lewe die Israeliete deur geloof (Eksodus 4), hulle kom uit Egipte deur geloof (Eks.

14:31) en hulle nader die berg Sinai in geloof; **maar ná die gee van die wet, is God se volk nie meer gekenmerk deur geloof nie.**

In hierdie verband is veral twee teksgedeeltes belangrik, naamlik Numeri 20:12 en Genesis 26:5. In Genesis 26:5 sê God: “*want Abraham het na my stem geluister en hy was gehoorsaam aan My bevel, my gebooie, my voorskrifte, en my wette.*”

Hier is nou iets vreemds aan die gang. Tot op hierdie punt in die verhaal word daar geen melding gemaak van Abraham wat die *wet* gehad, of gehou het nie. Inteendeel, die klem was op sy geloof. Aangesien hier duidelik sprake is van die hele Mosaïese wet, indien die gedeelte met byvoorbeeld Deuteronomium 11:1 vergelyk word, is daar net een eerlike oplossing. Die betekenis van hierdie vers moet in die groter strategie en doel van die Heilige Gees in die Pentateug gesoek word. Dat die klem in hierdie vers op die feit van Abraham se onderhouding van die *wet* is, is sterk te betwyfel. In die finale vorm van die verhalende gedeeltes wat oor Abraham handel, kom die geloofstema wat die groter struktuur van die Pentateug vorm, deurlopend voor. Dus is dit onwaarskynlik dat dieselfde outeur wat *geloof* wil beklemtoon, sonder die *wet*, hier weer *wet* wil beklemtoon, sonder *geloof*. Stem jy saam?

Die chronologiese plasing van die verhale van die aartsvaders bewys verder dat Genesis 26:5 bedoel is om Abraham se *geloof* te beklemtoon, en *nie sy gehoorsaamheid* aan die *wet* as sodanig nie.

Dit is asof die outeur van die Pentateug die verhale van Abraham gebruik as 'n middel om die konsep van die “onderhou” van die wet, te verduidelik. Hy gebruik die lewe van Abraham, in plaas van dié van Moses, om te verduidelik dat jy aan die regverdige vereistes van die wet kan voldoen. Deur die keuse van Abraham en nie Moses nie, wys hy vir ons dat die

“onderhouding van die wet” beteken “om in God te glo”, net soos Abraham in God geglo het en dit hom as geregtigheid toegereken is (Gen. 15:6). Ten diepste sê die skrywer, onder die inspirasie van die Gees, “Wees soos Abraham! Lewe ‘n lewe van geloof en dan kan daar gesê word dat jy die wet onderhou.”

Hierteenoor staan Numeri 20:1-13 uit as aanduiding dat Moses en Aäron, wat hoë posisies onder die *wet* beklee, nie God se gawe van die land geniet nie; hulle sterf in die wildernis omdat hulle nie *geglo* het nie.

Die Pentateug se siening van die *Tora* is dus verbasend soortgelyk aan dié van Jeremia 31:31!

Gaan lees gou hierdie vers as jy dit nie uit jou kop ken nie.

Net soos Jeremia terugkyk na die mislukking van die Sinai-verbond en die *Tora* wat nie deur die Israeliete gehou is nie, só het die outeur van die Pentateug min hoop vir seëning onder die *wet*. Jeremia kyk vorentoe na ’n tyd wanneer die *Tora* geïnternaliseer sal wees; nie meer op kliptafels geskryf sal wees nie (Eseg. 36:26), maar op die hart (Jer. 31:33). Op dieselfde wyse hou die Pentateug die voorbeeld van Abraham voor as ’n *model van geloof*; iemand wat nie die kliptafels gehad het nie, maar tog die *wet* hou deur ’n *lewe van geloof* te lewe. Terselfdertyd bied dit die waarskuwing van die lewe van Moses, wat in die wildernis sterf, as gevolg van ’n gebrek aan geloof.

Die siening van die *Tora*, wat gevind word in die Pentateug is in essensie waarskynlik dieselfde as die nuwe verbond-gedeeltes in die profete.

☞ Tora altyd saam met die tempel, offers en die land

Dit is belangrik om ook die volgende in ag te neem: Die paradoks in *Tora*, naamlik dat God aan die een kant perfekte gehoorsaamheid vereis, maar

terselfdertyd die middele voorsien om te handel met die feit dat sulke gehoorsaamheid nie deur sondige wesens bereik kan word nie, moet altyd in gedagte gehou word. **Integraal tot die *Tora* is daarom die tabernakel en die hele sisteem van versoenende offers!**

Die gee van die tabernakel bewys die genade van God. Hy maak die voorsiening nadat die kern van die verbond by Sinai gegee is. Die volgorde is dus:

- Verkiesing en roeping van Abraham (Gen. 12).
- Gevangenskap (Eks. 1).
- Verlossingswonderwerk in die *Eksodus* (Eks. 2-15).
- Vergadering by Sinai (Eks. 19).
- Die gee van die Tien Gebooie (Eks. 20).
- Die boek van die verbond (Eks. 20:22-23:33).
- Die bekragting van die verbond (Eks. 24).
- **Die voorskrifte van die tabernakel** (Eks. 25-31).

Die *Tora* moet in *hierdie* verlossingskonteks verstaan word. Die meer gedetailleerde voorsieninge van Levitikus beklemtoon bloot die betekenis van hierdie konteks. Die *Tora* funksioneer nie net om menslike gedrag te beskryf nie, maar vervul die betekenisvolle doel om aan te dui deur watter soort God hulle verlos is.

Die *Tora* is nie net 'n gids vir menslike gedrag nie; sy etiek en gehoorsaamheid is primêr daar om 'n verhouding met God aan te dui. Aan die hart van die *Tora* is die verbondsverhouding met God.

Verhoudinge tussen individue en groepe moet die verhouding van die individu en groep tot God weerspieël – ’n verhouding wat deur genade gevestig is. Toe die boek van die verbond vir Moses gegee is, is die volk bymekaar geroep en meegedeel wat God gesê het. Hulle het reageer deur te sê: “*Alles wat God beveel het, sal ons doen.*” Die verbond word versêël in offerbloed, in ’n seremonie wat moeilik verduidelik kan word (Eks. 24:3-8). Kortliks lyk dit asof die verbond slegs kan werk op die basis van bloedoffers. Indien dit so is, hang die *verbond* af van die manier waarop God die sondaar regverdig wat na Hom toe draai vir genade in die aangesig van die volmaakte vereistes van die *wet*.

Dus is die tabernakel gegee, **aangesien ’n sleutelaspek van die karakter van God die begeerte is vir gemeenskap met mense en die gemeenskap word primêr beskryf as God se woon onder hulle.**

God se woon onder die volk is weer nou verbonde aan die hele kwessie *van die land*. Hulle moes God se volk wees, *in die land*. Dit is belangrik om te onthou dat die verbond gesluit word met Abraham se nageslag, aan wie die land beloof is (vgl. Eks. 6:4 met Gen. 17). **Die Tora is dus ook onlosmaaklik verbonde aan die land.** Dit is juis op hierdie “plek” van God dat hulle soos God se volk moes leef. Die voorskrifte is vir hulle gegee om na te kom in die land wat uit genade aan hulle gegee is.

Ek glo jy is nou al oortuig dat die *wet*-aspek nooit los gesien kan word van die *genadeverbond* waarin dit staan nie. Die skerp kontras wat dikwels deur ons getrek word tussen *wet* en *genade* sou die antieke Israeliete verbaas het, aangesien daar geen groter vertoning van God se genade is as juis dit wat in die gee van die *wet* gedemonstreer is nie. In die antieke Ou Nabye Ooste is gode gekenmerk deur hulle inkonsekwentheid, wat daartoe lei dat aanbidders nooit weet wat hulle gode behaag al dan nie – dit kon van dag tot dag verander. Hierdie twyfel lei tot konstante verwarring, en ’n persoon kon derhalwe nooit vasstel of hy in die guns van die god is of nie.

Die *wet* wat God aan Israel gee, daarenteen, verander hierdie prentjie totaal. Hulle God kies om Homself te openbaar en hulle duidelik te vertel wat Hy van hulle verwag. Alhoewel baie van die *wette* in die Bybel ’n ooreenstemming toon met dié van die Ou Nabye Ooste, is daar treffende

verskille. In die Ou Nabye Ooste is die oortreding van die *wet* 'n oortreding teen die gemeenskap; in Israel is dit 'n oortreding teen God. Die *wet* in die Ou Nabye Ooste beklemtoon orde in die gemeenskap, terwyl die *wet* in Israel klem lê op die regte gedrag in die oë van God. Daarom kla die volk nie oor die hardheid van die *wet* nie. Die feit dat Hy op hierdie wyse met hulle kommunikeer was 'n groot voorbeeld van God se liefde teenoor hulle. Hulle beskou hulself as bevoorreg om te weet wat God van hulle verwag. Kortweg: die *wet* is gesien as 'n vreugde eerder as 'n las, as vryheid van openbaring eerder as bande van beperking.

Uit die opmerkings tot dusver behoort jy duidelik te kan sien dat *wet* en *genade*, nie twee pole van 'n spektrum is, soos wat dikwels geleer word nie. *Wet* staan nooit los van *genade* nie.

Wet in die Bybel is inderdaad *Tora*; 'n *wet*-geïnkorporeerde evangelie wat deur die mens in geloof omhels moet word.

Stem jy saam? Is jy nog by?

Hoofstuk 5

Tora by die skepping?

☞ *Terug na Eden...*

Ons het die verkeerde teenstelling tussen *wet* en *genade* reggestel. Nou moet vasgestel word wat, *volgens die Bybel, die grondstruktuur van die verhouding tussen God en mens van begin tot einde is*. Waarop berus die verhouding tussen God en mens?

Jy weet nou dat dit foutief sou wees om hierdie verhouding te sien in terme van *wet*, wat dan ook die inhoud van 'n *werkverbond* sou vorm – wat van die begin af tussen God en die mens bestaan het. Daar moet nou vasgestel word of die *Tora*, in sy ware betekenis, soos nou uitgelig, *van die begin af* die grondstruktuur van die verhouding tussen God en die mens gevorm het.

Daar moet dus vasgestel word of daar in die Bybel self 'n verband is tussen die Tora-verhouding in die Pentateug en die skepping, en of daar uiteindelik 'n verband is tussen Christus en die basiese verhouding waarin ons nou met God staan, ná sy koms.

Is jy reg vir so 'n ondersoek?

Dit lyk vir my die mees logiese ding is om te gaan kyk of daar aanduidings binne die Pentateug self is dat die *Tora*-verhouding ook in die skepping van die mens aanwesig is. Wanneer ons daarna kyk, moet die eenheid tussen *Tora* en *verbond*, *Tora* en *land* sowel as *Tora* en *tabernakel* in gedagte gehou word. Ons sal vervolgens kyk of daar 'n verband is tussen hierdie aspekte en die skepping.

Ons sal dit dus in die volgende volgorde ondersoek: **Die verband tussen die land** onder die bedeling van Moses **en die skepping**; tussen die

tabernakel van hierdie bedeling **en die skepping**; die verband tussen die begrip *wysheid* **en die skepping** en laastens sal daar gekyk word of daar wel sprake is van 'n **verbond by die skepping**. Jy wonder waarskynlik waar op aarde pas *wysheid* nou in. *Wysheid* kom op die tafel aangesien die Ou Testament en Judaïsme, *wysheid* gesien het as iets wat teenwoordig is by die skepping. Indien die verband tussen *Tora* en *wysheid* aangedui kan word, sal dit dus as verdere versterking dien vir die standpunt van hierdie studie.

Hier gaan ons!

☞ *Die land*

As jou boekmerk nog by Eksodus 20 is, laat jou duim so paar bladsye terugblaai tot by Eksodus 15. Eksodus 15 gee die doel van die Sinai-verbond weer. Hierdie antieke gesang wat die Eksodus-oorwinning vier, kan in twee hoofde verdeel word:

- Eerstens, die gedeelte wat handel oor die Here se oorwinning oor Farao (Eks.15:1-12).
- Tweedens, die gedeelte wat handel oor die Here wat Israel uitlei deur die woestyn, na die *beloofde land* (Eks.15:13-18).

In die eerste gedeelte van die gedig in Eksodus 15 word die prosaïese en meer funksionele verslag van Eksodus 14 vertaal in die taal van teologiese nadenke. In hierdie gedeelte word 'n beeld ontwikkel in die beskrywing van *Jahwe*, wat uiters belangrik is. Moenie skrik vir hierdie naam nie. Dit is natuurlik die Hebreeuse naam vir God, spesifiek die God van die verbond, Israel se Verlosser – die groot EK IS wat aan Moses verskyn het.

Terug na die eerste gedeelte se beskrywing van *Jahwe*. Ons verwys hier na die voorstelling van Jahwe as 'n kryger wat Israel se gevegte vir haar veg en haar vyande onderwerp (Eks. 15:3). In die gevegsterminologie van die laat-Bronstydperk word die Here voorgestel as 'n kryger met 'n opgehefde

regterhand waarin die tradisionele roede (staf), wat verpletter, gehou word (Eks. 15:6).

Die Here se instrument waarmee die magte van Faraο verslaan word, is op paradoksale wyse die tradisionele *chaosfaktor* wat gedurig teenoor die geskape orde staan, naamlik die see. Ja, ek weet jy dink nie so oor die see nie, maar vir die mense van daardie tyd was die see die simbool van chaos – dit was hoe alles was voor die skepping! Die oorwinning van die Here oor die see en sy gebruik daarvan het basiese punte van verwysing na die Antieke Ou Nabye Ooste se “skeppingsmites”.

In hierdie mites word orde verkry deur die oorwinning wat die kryger-god Marduk behaal. In Eksodus 15 word hierdie mite verwerk en gekleur, maar die onderliggende elemente is daar. Onthou: die Heilige Gees inspireer hierdie gedeelte op hierdie wyse!

Die verlossing wat die Eksodus-oorwinning bewerk, word voorgestel in terme van ’n “nuwe skepping”, met die aanname dat die Eksodus die skeppingsbedoeling vir die wêreld bevorder.

Die tweede helfte van die gedig maak dit duidelik dat Israel, nou nuut geïnstusionaliseer, uitgenooi word om in die beloofde land die rus te geniet wat bedoel is vir die mensdom in geheel. Dit is die rus as ’n resultaat van die skepping.

In die beloofde land, soos in Eden, sal die direkte teenwoordigheid van God beleef word op ’n manier wat die mens dit in Eden ervaar het. Die mitiese elemente waarna verwys is, het as tema die bevestiging van goddelike heerskappy oor die kosmos. Dit word dus gebruik as ’n verduideliking van die betekenis van God se oorwinning oor Faraο en sy magte wat in die gedig gepersonifieer word in terme van ’n bedreiging vir die skepping. Hierdie elemente word ook bedoel as ’n verduideliking van die aard van die verhouding, die verbondsband waartoe Israel geroep is.

Dit is duidelik dat die vrugbaarheid van die *land* die onderwerp van Deuteronomium 26:9 is en daarom is die gawe van die eerste vrugte in daardie hoofstuk nie net verbind met Jahwe se eienaarskap nie, maar ook met die feit van historiese verlossing. Opvallend is die verwysing na die

land in hoofstuk 26 in terme van sy potensieële opbrengs, wat ooreenstem met wat voorkom in die verslag van die verspieders (Num. 13:27), wat die land moes evalueer.

In Deuteronomium word die beloofde land uitermate geïdealiseer. Dit is die toppunt van vrugbaarheid en vrugtevolheid. Gaan lees dit bietjie – ’n ou se mond water sommer!

Daar is geen beperking op wat begeer mag word nie. Nie alleen sal die beloofde land hemelse spys gee nie (melk en heuning was tradisioneel die kos wat aan ’n god geoffer is (vgl. Jes. 7:15), maar dit sal selfs vanuit die hemel natgegooi word (Deut. 11:11). Dit is ’n land van waterstrome en fonteine wat deur sagte valleie en heuwels vloei (vgl. Deut. 8:7). Meer nog, dit is nie net potensieel ryk nie, maar dit is voorsien van waterputte wat Israel nie gegrawe het nie, huise wat sy nie gebou het nie, en olyfbome wat sy nie geplant het nie (Deut. 6:10 e.v.). In só ’n land sal die volheid van lewe geniet word, want Israel sal geseën wees bo alle volke (Deut. 7:14); alle siekte, sowel as elke bedreiging vir Israel se sekuriteit, sal verwyder word (Deut. 7:15).

God se spesifieke sorg is vaardig oor hierdie land, want sy oë is altyd op hierdie land en sy besorgdheid daarvoor is voortdurend (Deut. 11:11-12). Uit ’n verbondsoogpunt is die implikasies hiervan duidelik. Die indruk kan beswaarlik ontkom word dat wat hier deur sulke verwysings geskets word, niks anders is as Eden se paradys wat herwin word nie. Aangesien daar die verwagting was dat die beloofde land ’n heiligdom vir Jahwe sou wees, is so ’n afleiding geregverdig. In ooreenstemming met sy heiligdomstatus en op gelyke wyse in ooreenstemming met sulke hoë verwagtings betreffende die gebruik van die land, moes enig- iets wat onrein is of dreig om Israel te besoedel, verwyder word.

Soos in die Eden-situasie sou inwoners van hierdie heiligdom die seëning van God se spesiale teenwoordigheid geniet en soos in die Eden-situasie, sou daar voortgaande verblyf van hierdie Goddelike gebied wees deur Israel, indien die voorvereistes vir lewe in die land nagekom sou word.

Daarom is daar werklike parallele wat getrek kan word tussen Adam en Israel se posisie. Soos Adam, is Israel buite die land gevorm (vgl. Gen. 2:8), en soos Adam is Israel toe in 'n heiligdom geplaas wat deur God geskep is. Ons sal ook kan sê dat, soos in die geval van Adam, lewe in die land deur verbond gereguleer moes word! Uiteindelik is Israel, net soos Adam, uit die land gesit, aangesien die verbondsverhouding verbreek is.

Die gedagte van *rus* waarna die boek Deuteronomium herhaaldelik verwys (Deut. 3:20; 12:9; 25:19; 28:65) is duidelik verbind aan die konsep van aangename lewe in die land, veilig en geseënd (Deut.15:4; 23:20; 28:8; 30:16). Dit beteken niks anders as dat Israel die gawes van die skepping sal geniet op 'n wyse wat dit bedoel is om geniet te word.

In hierdie “teologie van rus” keer ons duidelik weer terug na die doelwit van die skepping, soos voorgehou in Genesis 1:1-2:4a en gekenmerk deur die Eden-verhaal, naamlik dat die mensdom geskep is om hulle te verheug voor die Godheid en die seëning te geniet van die skepping in sy Goddelike teenwoordigheid.

Die gedagte van *rus* impliseer bogenoemde in beide Genesis 2:2 en die boek Deuteronomium, terwyl Deuteronomium baie bewus is van die noodsaaklikheid om te onderstreep dat *rus* net 'n veilige leerstelling is wanneer dit verbind is aan die korrekte idee van hoe die teenwoordigheid van Jahwe in die land verstaan en gewaardeer moet word. Dit is juis om hierdie rede dat daar in die ietwat uitgebreide argument in Deuteronomium 12 aandag gegee word aan die konsep van Goddelike teenwoordigheid in die land wat verbind is aan die plek wat Jahwe kies. Dit sal die plek wees wat Jahwe “*sal uitkies om sy Naam te laat woon*” (Deut. 12:11). Ten spyte van die debatte rondom hierdie verse, kan jy met redelike sekerheid weet dat die frase “*sal uitkies om sy Naam te laat woon*” die

belangrikheid van die leerstelling van 'n heiligdom vir die beloofde land bevestig, aangesien dit voorkom binne die teologie van die beloofde land as Goddelike besit en verbind is aan Deuteronomium 12 met sy verwysing na die leerstelling van rus (vgl. Deut. 12:10).

Belangrik vir die leerstelling van *rus*, maar ook vir die wyer skeppingsverbond-gedagte waarmee dit geassosieer word, is die gedagte van *Sabbat* in die boek Deuteronomium. Dit moes elke vlak van die Israelse gemeenskap, sowel as nie-Israeliete, dit wil sê die hele mensdom en selfs mak diere omsluit, en dit is in verband gebring met die Eksodus-verlossing (Deut. 5:12-15). Gaan lees gou hierdie verse self. Jy sal duidelik sien dat die rede waarom die volk die Sabbat moes onderhou, die verlossing uit Egipte was.

Blaai nou gou na Eksodus 20:8-11. Sien jy die ooreenstemming met Deuteronomium 5? Sien jy die verskil? In hierdie parallele gee van die Tien Gebooie, is **die Sabbat verstaan as die voorstelling van die rus van die mensdom, ná die voltooiing van die skepping!** Twee sulke verskillende toepassings van die vierde gebod is egter nie teenstrydig nie, maar komplementêr, aangesien dit die Eksodus-verlossing is wat nuwe lewe in die land moontlik maak en op dié wyse natuurlik die herstel van Eden-waardes moontlik maak. Eenvoudig gestel: Jy kan sien dat die verlossing uit Egipte en die rus in die land baie duidelik gesien word as 'n nuwe begin, 'n nuwe skepping!

Israel in Kanaän is dus die geseënde mensdom in die kleine, 'n illustrasie van wat bedoel is vir die hele mensdom. Natuurlik weet ons dat die verwagting van *rus* nie gerealiseer het in Israel se ervaring nie en dat sy uiteindelik uitgedryf is. Die boek Hebreërs sluit hierby aan om te wys dat daar steeds 'n *Sabbatsrus* oorbly as vervulling van die bedoeling van die skepping.

Wanneer ons vanuit 'n narratiewe oogpunt na die Pentateug kyk, ontvou die volgende: Die Pentateug skets Jahwe as 'n God op soek na gemeenskap vanaf die oomblik dat Hy Adam en Eva uit die tuin gedryf het. Dit teken 'n God wie se hoofdoel die restourasie van die orde tussen

Skepper, skepsel en die wêreld is, soos wat dit bestaan het voordat die eerste mense gesondig het.

Die Pentateug is 'n narratiewe beskrywing van daardie proses van restourasie, of dan *berskepping*, soos dit plaasvind in die gemeenskap, bekend as Israel.

Aan die einde van die Pentateug is daardie gemeenskap, as 'n moontlikheid, nou volkome. Deur die bemiddeling van Moses, maak God die werk klaar wat Hy begin het met die bevel aan die aartsvaders, voortgesit het in die verlossing van Israel uit Egipte, en voltooi het in die vorming van 'n verbondsgemeenskap wat vergader is rondom die tabernakel. Israel is 'n volk met 'n Goddelik-gegewe beleid, 'n konstitusionele teokrasie met 'n volkome regeringsstelsel (vgl. veral Deut. 7:8-18:2). Ná aan die einde van Moses se lewe kan hy verklaar: “*Wees stil en luister, o Israel! Vandag het jy die volk van die HERE geword?*” (Deut. 27:9). Die Israeliete wat “*anderkant*” die Jordaan staan, verteenwoordig 'n volledige model van realiteit – die manier waarop mense kan leef in ooreenstemming met die wil van God.

Met hierdie beskrywing van die nuwe gemeenskap het die Pentateug sy ware einddoel (*telos*) bereik. Die Pentateug-narratief skeep as't ware 'n nuwe wêreld. Dit is egter nodig om te besef dat, “soos in die begin” terwyl die eerste wêreld bestaan het as 'n realiteit in terme van wat God gedoen het, hierdie een bestaan as 'n moontlikheid in terme van wat Israel gaan doen.

Die Pentateug eindig feitlik net soos wat dit begin het. Net soos God die aarde voor Adam en Eva plaas as plek waar hulle kan regeer, plaas God die land Kanaän voor Israel. Soos God vir Adam en Eva 'n bevel gee wat voortgaande seëning sou bring indien hulle dit gehoorsaam maar vloek indien hulle dit verwerp – so seën God Israel as sy eiendom, maar ook na hulle kom

die waarskuwing van vloek wat tot die dood lei. Net soos Adam en Eva werklik mens kon wees net in verantwoordelike onderwerping aan God se wil, so kon Israel net 'n heilige nasie wees in onderwerping aan die *Tora*.

Die Pentateug is teen sy einde gelyktydig volkome, maar het ook 'n oop einde. Alhoewel dit 'n nuwe wêreld daarstel wat deur God geskep is, dit wil sê, die werk wat God klaar gemaak het – die verbondsgemeenskap wat “baie goed” is – eindig dit met die dood van Moses en die uitdaging van sy getuienis. Die *Tora* eindig met 'n beroep en daarom ook met 'n vraag: “Sal Israel die nuwe gemeenskap wees wat God geskep het of nie?” Die weg van die *Tora* lê as't ware oop voor hulle, maar dit is 'n smal en reguit pad:

Ek neem vandag die hemel en die aarde as getuies teen julle; die lewe en die dood, die seën en die vloek het ek jou voorgehou. Kies dan die lewe, dat jy kan lewe, jy en jou nageslag, deur die HERE jou God lief te hê, na sy stem te luister en Hom aan te hang; want dit is jou lewe en die lengte van jou dae, sodat jy kan woon in die land wat die HERE aan jou vaders Abraham, Isak en Jakob met 'n eed beloof het om dit aan hulle te gee (Deut. 30:19-20).

Uit die voorafgaande sou jy baie duidelik sien dat die *land*, wat sentraal staan in die *Tora*-verhouding van die Pentateug, 'n baie duidelike afbeelding is van en inspeling is op, die *land-verhouding* by die skepping. Die oproep van die verbond is 'n oproep om hierdie lewe van die oorspronklike skepping in te gaan, in die *land* in. Stem jy saam?

Die tabernakel

Jy weet nou dat 'n onvervangbare deel van verbondsluiting in die Ou Nabye Ooste, die verseëling daarvan in geskrewe vorm is – dán alleen is dit geldig. Sulke dokumente moet dan gestoor word in 'n heiligdom. Juis om hierdie rede beweeg die verhaal in Eksodus *ná* die verbondsluiting in Eksodus 25 na die bou van die *tabernakel*. Nog 'n rede hiervoor is dat die bou van die tabernakel God se voortgaande *teenwoordigheid* onder die volk moontlik maak.

By Sinai is die berg die Goddelike woonplek. Israel moet nou na Kanaän beweeg, wat beteken dat hulle Sinai moet verlaat. Slegs met 'n vervoerbare heiligdom kon hulle voortgaan om God se teenwoordigheid onder hulle te geniet en só die beloofde land binnegaan. Die noue verband tussen *tabernakel* en *land* word ook gesien in die feit dat die land as woonplek van God analoog is aan die tabernakel (en tempel), wat die woonplek van God in 'n meer intensiewe sin is. Die klein gedeelte van die land wat in beslag geneem word deur die tempel, is 'n kleinskaalse replika van die land as geheel en andersom.

Die land is 'n grootskaalse beliggaming van die beginsels van die tabernakel, en juis daarom stem die verontreiniging en reiniging van die land ooreen met die verontreiniging en reiniging van die tempel (Num. 35:33-34). Die volk as geheel, wat in die land woon, is ook analoog aan die priesters wat spesiale diens in die tabernakel verrig.

Het jy geweet dat die **hele gedeelte waarin voorskrifte vir die bou van die tabernakel gegee word, plaasvind binne 'n raamwerk wat die skepping in Genesis 1 oproep?**

Kry gou 'n vinger by Eksodus.

Wanneer Moses op die berg gaan om instruksies vir die tabernakel te ontvang, sê die skrywer dat die heerlijkheid en die wolk die berg vir ses dae bedek het (Eks.24:16). Op dieselfde wyse, aan die einde van hoofstuk 31, sluit Jahwe die tabernakel-instruksies af met die bevel tot onderhouding van die Sabbat. Die onderhouding van die Sabbat is 'n teken van Israel se

heiliging deur Jahwe (Eks. 31: 13) en van Jahwe se skepping van die wêreld in ses dae en sy rus op die sewende dag (Eks. 31: 17).

Die ooreenstemming is treffend. Ons lees in Eksodus 40:33: “*So het Moses dan die werk voltooi*”. waarna die wolk die tent van samekoms bedek het. Dit het die boodskap oorgedra dat die volk uiteindelik gerus het van hulle omswerwinge (Eks. 40:33-38). Genesis 2:1-3 lees soos volg: “*So is dan voltooi die hemel en die aarde ... En God het op die sewende dag sy werk voltooi wat Hy gemaak het, en op die sewende dag gerus van al sy werk wat Hy gemaak het.*”

Verder is dit interessant dat die formule “*Hy/hulle het gemaak...soos die Here Moses beveel het*”, sewe keer voorkom in Eksodus 39 (vgl. verse 1,5,7,21,26,29,31).

Beide die sewevoudige herhaling en die inhoud herinner aan Genesis 1-2 en die formule: “*En God het gesê ... en dit was so.*” Verder is Eksodus 39:43, “*En Moses het die hele werk bekyk – en hulle het dit gemaak soos die HERE beveel het, so het hulle dit gemaak. Toe het Moses hulle geseën*”, ’n duidelike teruggryp na Genesis 1 se “*God het gesien...*”, wat dan uiteindelik uitloop op die sien wat uitgespreek word oor die voltooiing van die skepping (Gen. 2:1-3).

Hierdie gedeelte vorm vir die skrywer die kulminasie van ’n proses wat begin het met die verbond en teken van Noag (die reënboog) en Abraham (besnydenis).

Die hele geskiedenis van die wêreld het beweeg na hierdie moment wanneer Jahwe ’n nuwe weg vir die mens gaan open deur ’n nuwe skeppingshandeling. Dat die konstruksie van die tempel ’n nuwe tyd inlui, word ook gesuggereer deur die datum waarop dit voltooi is: “*En in die eerste maand, in die tweede jaar, op die eerste van die maand, is die tabernakel opgerig*” (Eks. 40:17). Hierdie handeling is letterlik ’n revolusie in die verhouding tussen God en die mensdom.

Vir God om onder Israel te “woon” is ’n ommekeer van die onttrekking van die Goddelike teenwoordigheid wat so prominent in die begin van Genesis is: Adam en Eva wat uit die tuin gedryf word; Kain wat wegkruip vir God se teenwoordigheid; aan die ander kant God in die verhaal van Babel; God se “neerdaal” om nie in gemeenskap onder die mens te kom

woon nie, maar om hulle te verstrooi en, soos in die verhaal van Sodom en in die geval van Egipte, om hulle te vernietig. Anders gestel: saam met die beweging na 'n verbondsgemeenskap, openbaar die verhoging van Jahwe ook 'n beweging na 'n *sakrale (heilige)* gemeenskap.

Die boek vertel dus as't ware die stadia in die neerdaal van die Goddelike teenwoordigheid om vir die eerste keer onder een van die volke van die aarde te kom woon!

Dit is 'n duidelike teruggryp na die toestand by die skepping! Ek hoop jy is nog by? Hierdie dinge is fassinerend, of hoe? Dit laat my net besef dat die Bybel geen menslike boek is nie!

'n Bybelse teologie van die tabernakel sal dus fokus op die beloofde land as 'n tipe van die restourasie van Eden, met die tent, en dan later die tempel wat aandui dat God onder sy mense woon in die beloofde land; dat die konstruksie van die tabernakel self, ook die skepping oproep.

Dit is die moeite werd om te kyk na die ongelooflike teruggryp na Eden wat in die tabernakel se inhoud en administrasie na vore kom. Ek is seker jy gaan dit ook so aangrypend vind soos ek.

Die goud en oniks van Eden verskyn weer in die tabernakel, waar goud in oorfloed gevind is en die oniksstene nou gegraveer is met die name van die seuns van Israel (Eks. 28:9-12; vgl. 25:7).

Die boom van die lewe word gesimboliseer in die goue kandelaar met sy "stam", sy "kelkies", sy "knoppe" en sy "blomme" (Eks. 25:31-40).

Gerubs word gevind tussen die palms en blomme in die binnekamers, op die gordyne en die gordyn van die tabernakel (Eks. 26:1; 31; 36:8; 35), sowel as bo-op die ark van die verbond met hulle vlerke uitgesprei (Eks. 25:18-22; vgl. ook 1 Kon. 6:23-28). 'n Mens kan nie anders as om die vrband te sien met die engele wat die ingang na die tuin bewaar het aan die oostekant van Eden se ingang (Gen. 3:24; vgl. Eseg. 28:14).

Die opdrag aan Adam om die tuin te bewerk (*'abad*), en te bewaak (*šāmar*), is funksies wat ook geassosieer word met levitiese en priesterlike pligte (vgl. bv. Num. 1:53).

Adam se ordening van die dierewêreld deur hulle name te gee, stem ooreen met die priesterlike opdrag om te onderskei tussen rein en onrein diere en die vasstelling van watter diere vir offerande gebruik kan word.

Die kultiese voorstelling van Israel wat kulmineer in die handelinge van een gereinigde en heilige man, die Hoëpriester wat die allerheiligste een maal per jaar kon binnegaan, is ook vol van Adamitiese simboliek. Die kleredrag van die hoëpriester simboliseer die koninklike heerlikheid van Adam (vgl. Eseg. 28:13), wat latere Judaïsme as geklee in lig, kon beskryf.

Die heiligdom van die Here, God se simboliese woonplek binne Israel, onder wie Hy sal “wandel” (Lev. 26:12; vgl. Gen. 3:8), simboliseer die hoop en belofte dat Israel as nuwe Adam sal terugkeer na Eden.

Dit laat my denke duisel.

Natuurlik sou jy al gesien het dat daar ’n oorgang plaasvind vanaf *tabernakel* na *tempel*, nadat Israel in die land Kanaän vestig. Dit is nogal treffend dat God Dawid se eerste voorstel om ’n tempel te bou, wat net soos sy eie huis van seder is, weier. Hy verkies om in ’n tent te woon, aangesien die tent ook God se *op pad - wees* met sy volk simboliseer. Hierdie tog sal nie voltooi wees alvorens God sy volk gebring het in ’n plek van rus nie; ’n plek waar hulle vry sou wees van onderdrukking en geweld van vyande. Slegs dan sal God in ’n vaste plek woon. In plaas van om Dawid se aanbod te aanvaar, belof God dat Hy vir Dawid ’n huis sal bou en dat een uit daardie huis, die huis van God sal bou (2 Sam. 7:1-17; 1 Kron. 17:1-15).

In die tempel word die simboliek van die skepping oorgedra. So byvoorbeeld word die tempel in sewe jaar voltooi, in ooreenstemming met die sewe skeppingsdae, wat die feit beklemtoon dat *God* die bouer is, eerder as Dawid of Salomo. Ook die voorwerpe in die tempel dra skeppings-simboliek. So byvoorbeeld simboliseer die stil water in die koperwaskom in die priesters se gedeelte, die oorwinning van God oor die water van chaos, soos gevier in Psalm 93.

Dit is interessant dat die profetiese siening van die herstelde tempel van die Messiaanse era die uiters gedetailleerde beskrywing van Esegïel 40-47

insluit. Die klimaks van hierdie beskrywing, die nuwe tempel, is in die sentrum van die nuwe Eden. In Eseg. 47:1 word die twee oer-riviere van Genesis 2:10-14 teruggevind, waar dit uit die drumpel van die tempel loop. Hy suggereer ook dat die herstel van Eden in die tempel plaasvind deur die verwysing na die boom van die lewe: “*En by die stroom sal aan altwee kante allerhande bome groei om van te eet, waarvan die blare nie sal verdor en die vrugte nie sal opraak nie; elke maand sal hulle nuwe vrugte dra; want die waters waar hulle aan staan-uit die heiligdom stroom hulle; en hulle vrugte sal wees om te eet en hulle blare om te genees*” (Eseg. 47:12).

Die verbondenheid van die tabernakel met die land is ooglopend. Dat die tabernakel onweerlegbaar die simboliek van die skepping en die verhouding tussen God en die eerste mens weerspieël, kan nie misgekyk word nie.

In die lig hiervan kan ons voorlopig sê dat God se bedoeling van die begin af is die *woon* onder sy mense in 'n verhouding wat ons nou kan aandui as 'n *Tora*-verhouding.

Ek hoop jy is nog by. Indien nie, gaan skep bietjie asem en lees alles weer rustig deur.

Wysheid

Wanneer laas het jy in die boek Spreuke gelees? As dit nie te lank terug was nie, sal jy kan onthou dat die woord *wysheid* nogal heelwat daar voorkom, nie waar nie?

In Spreuke, onderliggend aan die metafore van die twee weë, die twee huise en die twee vrouens, is 'n verstaan van die skepping soos georden deur God. Om wysheid te vind, beteken om te ontdek hoe om die orde wat God in sy skepping ingebou het, te volg.

In Spreuke word die fondasie van wysheid-skepping bespreek in twee spesifieke gedeeltes: Spreuke 3:19-20 en Spreuke 8:22-31. Job 28 sluit 'n gesang in omtrent wysheid en skepping en Job 38-41 is 'n uitgebreide refleksie op skepping. Die aarde, volgens Spreuke, is gegrond deur wysheid en “Vrou Wysheid” was teenwoordig dwarsdeur God se skeppingshandeling en sy het haar daarin verheug. In Spreuke 8 (soos elders in Spr. 1–9), word *nysheid* gepersonifieer as “Vrou Wysheid”. Hoe hierdie figuur verstaan moet word, is egter nie heeltemal duidelik nie.

Wat ookal gebeur het met die idee van *nysheid* in die latere denke, die skrywers wat tussen die Testamente die tradisies ontwikkel wat ons in die vroeë hoofstukke van Spreuke vind, doen dit in 'n spesifieke rigting. Reeds in die vroeë materiaal van hierdie skrywers is *Wysheid* gesien as God se mede-agent in die skepping (Spr. 8:22-31). *Wysheid* is ook gesien as die patroon van werklike menslike bestaan. Die siening was dat *Wysheid* teenwoordig was in die geordende skepping; Adam sou daarom *Wysheid* gehad het – vóór die sondeval.

Dit is die onderliggende logika van Spreuke 1-9. In die *Wysheid* van Salomo en Ben Sira (ou wysheidsgeskrifte binne Judaïsme) word hierdie gedagtes in 'n spesifieke rigting ontwikkel, wat alreeds latent is in die Ou Testament. Aangesien dié wat die Here vrees en in sy weë wandel, die kinders van Israel is, die wat die *Tora* nakom, is *Wysheid* nou in verband gebring met *Tora* self.

Ben Sira, *Tora*-geleerde en wysheidsleraar, formuleer en impliseer hierdie korrelasie gereeld. *Tora* en *Wysheid* is as een gesien, aangesien beide God se gawe aan Israel is. Die doel van beide *Tora* en *Wysheid*, volgens Sira, is onderwerping aan God se wil en daarom kan beide opgesom word in die konsep van *vrees van die Here*. Beide *Tora* en *Wysheid* fokus op die leiding van die individu en die nasie na 'n godvresende en suksesvolle lewe in die teenwoordigheid van God in die konteks van die wêreld wat deur Hom geskep is. Beide *Tora* en *Wysheid* openbaar die wil van God vir die mensdom en beide word vergelyk met lig wat oriëntasie gee.

Tora en *Wysheid* het dus saam die grondwet Israel se nasionale lewe gevorm, presies as die manier van lewe van God se ware mensheid. Aan

die een kant beteken dat om die *Tora* te volg is om in lyn te wees met die wêreld; aan die ander kant beteken die identifikasie van *Wysheid* met *Tora* dat die wêreld vir Israel gemaak is **en dat Israel die rol van Adam oorneem**. Uiteindelik word hierdie geïdealiseerde *Wysheid* die besit van Dawid se erfgenaam, Salomo. Deur hom te identifiseer met die wysheidstradisie, word die koninklike aanname om die ware Israeliet te wees en daarom die ware Mens, verder bevorder.

Mens kan dus met sekerheid die stelling maak **dat *Wysheid* en *Tora* met mekaar verband hou en dat albei reeds by die skepping teenwoordig is**.

Dit is egter interessant, veral met die oog daarop dat ons gaan kyk hoe alles saamkom in Jesus Christus, om te let op die oorvleueling in funksie en eienskappe tussen *Tora* en *Wysheid*, beide in die Bybel en buite-Bybelse, ou Rabbynse geskrifte. Van beide is daar sprake dat dit voor die skepping bestaan. Van beide word gesê dat dit in 'n noue verhouding tot God bestaan. Van beide word gesê dat hulle agente by die skepping was! Van beide word gesê dat hulle sal bestaan tot in ewigheid. Beide staan in 'n verhouding tot lig, lewe en verlossing! Van beide word gesê dat dit in die wêreld aan mense verskyn het. Beide word in verband gebring met waarheid. En beide word gekenmerk deur heerlikheid!

Natuurlik verwag ek nie jy moet kennis dra van al hierdie ou Rabbynse geskrifte, of dit as gesaghebbend beskou nie. Ek hoop egter jy vind dit baie insiggewend! Vat sommer nou jou Bybel en gaan lees Johannes 1! Jy sal sommer dadelik sien hoe alles met Jesus te make het.

Die teologie van *Wysheid* maak ook op verskeie punte kontak met *verbondsteologie*. Die God van die verbond is gesien as die God van die hele skepping en menslike bestaan. Die wyse mense beweeg binne God se verbond wanneer hulle God se skepping ondersoek. Skepping self impliseer die verbond. Skepping praat nie net van wat eens perfek was en nou vanweë sonde onvolmaak is nie, maar ook oor wat weer volmaak sal word deur verlossing. *Wysheid* ondersoek 'n konsep van geregtigheid wat die hele wêreldorde omhels. *Wysheid* het geen onafhanklike teologie nie.

Voordat daar afgestap word van die hele tema van *Wysheid* en die verband met *Tora* en skepping, moet daar volledigheidshalwe melding gemaak word van die verhouding tussen die *Gees* en *Wysheid*. Hier is dit veral interessant om te kyk na Judaïsme se denke, aangesien alle aanduidings daar is dat Paulus in sy aansprake rondom die *Gees* en *Wysheid* hierdie denke as agtergrond in gedagte het.

In die denke van Judaïsme word die hoogste graad van *Wysheid* konsekwent toegesê aan die persoon wat 'n beleving van inspirasie gehad het en *Wysheid* met behulp van die *Gees* verkry het. In Ben Sira byvoorbeeld, word hierdie *Wysheid* gevind in die skrifgeleerde, wat as gevolg van hierdie beleving in staat is om woorde van *Wysheid* te begryp en voort te bring as 'n sage.

By ander skrywers wie se geskrifte in die Qumran grotte gevind is, word dit weer toegeskryf aan leraars en leiers van die sekte wat kennis aangaande die geheime betekenis van die *Tora* en die profete ontvang het, ook deur middel van sodanige Goddelike openbaring.

By nog 'n skrywer, Philo, is die Wyse die een wat sy siel gereinig het sodat hy in staat is om die hoër *Wysheid* van allegorie te ontvang, sowel as om 'n mistieke verplasing na die Goddelike teenwoordigheid te beleef deur middel van die verligting van die *Gees*. Weereens is dit so dat die terme waarin hierdie tema gestel word verskil van bogenoemde. Tóg is dit konsekwent so dat die persoon wat 'n hoër status van *Wysheid* verkry het, dit deur die *Gees* van God verkry het. In al die bronne word hierdie persoon se *Wysheid* ook geassosieer met geregtigheid en deug.

Ek dink dit alles is genoegsame bewys dat **die hele Bybelse gedagte van *Wysheid* ons aanname bevestig dat daar in Bybelse denke reeds by die skepping sprake was van 'n *Tora*-verhouding tussen God en die mens.**

Is dit nie opwindend nie?

Verbond

Die woord *verbond* het vir baie moderne Christene ietwat van 'n wrang smaak. Dit roep dikwels die gedagte op van die sogenaamde *verbondsteologie* wat gesien word as 'n sisteem wat nie glo in wedergeboorte en bekering nie. Dit word ook gesien as “doods”... Inderdaad is daar tragiese verwringing van die hele konsep van *verbond* en *verbondsteologie* en kan 'n mens die negatiwiteit rondom die woord begryp.

Tóg is dit tragies. Wie eerlik met die Bybel omgaan sal nie anders kan as om te sien dat die term *verbond* soos 'n goue draad deur die Bybel loop nie. Ek wil hê *jy* moet raaksien dat die verhouding tussen ons en God 'n verbondsverhouding is. En dit is iets wonderlik en bevrydend! Verder meer wil ek hê *jy* moet sien dat hierdie verhouding dwarsdeur die Bybel sigbaar is. In die Bybel kry ons verskeie verbonde wat gesluit is. Met Noag, met Abraham, met Mosses en met Dawid. Wat *jy* moet weet is dat al hierdie verbonde eintlik ook weer 'n *eenheid* vorm. Daarom praat ons dikwels net van *die verbond*.

Jy het reeds kennis gemaak met die ouens wat meen dat die verhouding tussen God en mens aan die begin, by die skepping, wel 'n verbondsverhouding genoem kan word, maar dat dit 'n *verbond van werke* genoem is. Kom ons begin daar.

In ons kritiek op 'n *verbond van werke*, sou die hele gedagte van 'n *verbond* by die skepping, van die tafel gevee kon word. Hoekom? Wel, die term *verbond* kom nie in Gen. 1-3 voor nie! Verder word Hosea 6:7, wat gewoonlik as staving vir so *verbond* gebruik is, deur geen eerlike eksegeet meer as verwysend na 'n *verbond* met *Adam*, beskou nie. Die verwysing na Adam is duidelik nie 'n verwysing na die eerste mens nie, maar na 'n plek. Vir interessantheid kan *jy* kyk hoe die 1953 en 1983 Afrikaanse vertaling verskil in hulle vertaling van hierdie teks.

Maar wag 'n bietjie! **Die feit van 'n verbond wat reeds by die skepping aanwesig is, kan nie bloot op grond van die afwesigheid van terme van die tafel gevee word nie.**

Die *verbond* is ook ter sprake, selfs waar daar nie woorde gebruik word wat na 'n *verbond* verwys nie.

So byvoorbeeld, wanneer ons die *verbond* met Noag bestudeer, sien ons dat die relevante gedeeltes (Gen. 6-9) sterk gelaai is met skeppingsbeelde. Hou jou Bybel maar byderhand. Tekste soos Jes. 11:6-9, 24:3-5, 33:8-9, Jer. 5:22-25, 14:20-22, 33:20-22, Eseg. 34:25-30, 37:26, Hos. 2:18 kombineer *skepping-* en *verbondstemas*.

Interessante gedeeltes, nie waar nie? Is dit nie 'n aanduiding dat die skepping self as 'n *verbondshandeling* verstaan is nie?

Ons kan bevestigend antwoord op die vraag of daar wel 'n Adamitiese *verbond* of dan *skeppingsverbond* is, nadat die verskil tussen die variante frases *om 'n verbond te sluit* en *om 'n verbond te herbevestig*, in die Pentateug ondersoek is.

Eenvoudig gestel, as jy die Hebreeuse teks lees is dit duidelik dat daar by Noag sprake is van die *bevestiging* van 'n reeds bestaande *verbond*!

Ons het reeds gesê dat die Bybel een “verhaal” is. Ons moet daarom, logies gesproke, tot die gevolgtrekking kom dat, indien die *verbond* 'n sentrale tema in die Bybel is (soos aangetoon kan word) en indien Genesis die boek van die begin van alles is, daar verwag **kan word dat die verbond dáár, meer as elders in die Bybel gevind sal word.**

Dit is dan ook interessant dat die woord vir *verbond* (*birith*) in al sy vorme 27 keer in Genesis voorkom, wat een tiende is van die gebruik daarvan in die Ou Testament.

Maar wat van Genesis 1-2? Maak gou jou Bybel oop by hierdie bekende gedeelte.

Voor jy dit lees, dink bietjie hieraan:

In 'n sekere sin lê die hele betekenis van menswees opgesluit in die verhoudingsaspek van die *verbond*. Menslike wesens word uitgesonder van die res van die skepping om spesiale verantwoordelikheid vir die orde van die skepping te dra, onder die Skepper se bevel. Hierdie oproep tot verantwoordelikheid veronderstel 'n wese wat aangespreek kan word en wat die vermoë het om te reageer. Mense word gedefinieer as daardie skepsels wat hulle spesiale kwaliteit van lewe nie te danke het aan die “spesiale stof” waaruit hulle gemaak is nie (hulle is stof soos die res van die natuur), maar as gevolg van die Goddelike roeping om na die wêreld waarin hulle geplaas is, om te sien. Ons kan dus sê dat die mens geaktiveer word deur sy verhoudings en verantwoordelikheid. Anders gestel – die sêlf is konstant afhanklik van verhoudings buite homself vir sy lewensbeginsel. Daar is trouens eenstemmigheid onder moderne dogmatici oor die feit dat beide die begrippe *beeld* en *gelykenis* basies 'n verhouding wil uitdruk. Meer nog: die mens is *slegs* beeld van God binne die verhouding tot God. Die oomblik as ons dit egter sê, beweeg ons binne die kader van *verbond*, aangesien 'n *verbond* ten diepste verhoudings en verantwoordelikheid veronderstel.

As jy dit alles bietjie te filosofies vind, lees nou weer Genesis 1-2.

Het jy opgemerk dat die hele verhaal gebou is om die *verhouding* tussen God en die mens. Prof. Adrio König het my eie denke hieroor aan die gang gesit (König, 1980:72-73). Die skepping van die mens word as eerste skeppingsdaad genoem, ná die inleidende verse oor wat nog nie daar was nie (Gen. 2:4-6). Onmiddellik daarna voorsien die Here 'n wonderlik genadige blyplek vir die mens – 'n tuin (Gen. 2:8). Onthou die hele omgewing daar is eintlik maar woes droog en verlate! Amper soos die Kalahari of nog erger, die Namib.

Hoe absoluut pragtig, begeerlik en aanloklik die tuin is, word in die volgende verse breedvoerig uitgespel. Ai, wat 'n wonderlike plek! Dat die mens dan van God 'n bepaalde taak en verantwoordelikheid in die tuin ontvang, is deel van die voorregte waarin God hom laat deel – in so 'n tuin is alles voorregte! Het jy al gedink oor hoe God vir die mens hier sorg? Hy sien dat die mens 'n arme eensame en onvolledige skepsel is (Gen. 2:18). Hy gee aan hom nog meer verantwoordelikhede (Gen. 2: 19 e.v.), maar Hy

voorsien uiteindelik volledig in Adam se behoefte aan hulp – Eva. Hoeveel God omgee vir die mens, blyk duidelik uit die sorg waarmee Hy die vrou maak (Gen. 2: 21-22). Kyk bietjie na jou vrou en besef weer: dit is hoeveel God vir my omgee!

Stem jy saam dat ’n mens hierin die formule, **“Ek sal vir julle ’n God wees”**, die formule wat telkens gebruik word as die *verbond* ter sprake is, kan sien? Wat dink jy sien ’n mens wanneer die Here die mens in die tuin aanstel (Gen. 2:15) en in die eetverbod (Gen. 2:17)? Natuurlik: **“en julle sal (moet) vir my ’n volk wees!”**

Dit is die inhoud van die sogenaamde *verbondsformule* wat dwarsdeur die Ou Testament voorkom en weer in Hebreërs 8:10 en Openbaring 21:3 in die Nuwe Testament. In laasgenoemde gedeelte lees ons: *“En ek het ’n groot stem uit die hemel hoor sê: Kyk, die tabernakel van God is by die mense, en Hy sal by hulle woon, en hulle sal sy volk wees; en God self sal by hulle wees as hulle God.”*

Ek dink jy sal saam met my tot die slotsom kom dat hierdie formule nie net beperk is tot gedeeltes wat tradisioneel as verbondsgedeeltes gesien is nie!

Daar is ook fassinerende ooreenkomste tussen die bogenoemde *verbondsformule* en die verbale verklarings wat huweliks- en aannemingsereemonies in die Ou Nabye Ooste kenmerk. As mens na die kenmerke daarvan kyk, kom jy tot die slotsom dat ’n *verbond* niks anders is as ’n vorm van huwelik nie. Hou jy hierby boonop Israel se verwantskapsverhoudinge, sien jy *huwelik* en *aanneming* is spesifieke manifestasies van die konsep van *verbond*, wat ten diepste die vestiging van verwantskapsverhoudings is, asook verpligtinge tussen nie-verwante.

Op die oog af lyk dit asof die basiese verhouding tussen God en mens daaruit bestaan dat God in ’n verbondsverhouding met die mens wil leef, waarin Hy vir hulle verantwoordelikheid neem en hulle seën, en waar hulle Hom in liefdesgehoorsaamheid dien en eer. Hierdie liefdesgehoorsaamheid is nie soseer ’n kwessie van verdienstelike werke nie, maar geloof wat lei tot vreugdevolle werke. Hierdie liefdesgehoorsaamheid sluit dan ook in dat mense teenoor mekaar in ’n

sekere verwantskap staan. Hierdie verhouding kan in die lig van waarna gekyk is, opgesom word as 'n *Tora*-verhouding.

Ek dink ons kan hierdie verhouding beskryf as God se doel vir jou en die res van die skepping! Hoekom anders sal hierdie verbondsformule tot in Openbaring 21:3 herhaaldelik voorkom?

Die klem op die *verhoudingsaspek* van *verbond* en daarom van *Tora* is veral ook insiggewend as daar gekyk word na die ontwikkeling in die Dogmatiek (dit is die vakgebied wat sistematies nadink oor die teologie) wat Genesis se *beeld van God*-taal, betref. Ten spyte van onderlinge verskille is daar eenstemmigheid onder die slim ouens oor die feit dat die begrippe *beeld* en *gebykenis* in Genesis 1:26-27, basies 'n *verhouding* wil uitdruk. Met ander woorde, in sy skepping van die mens stel God Homself in so 'n verhouding tot die mens, dat die mens Hom verbeeld. Die inhoudelike van die beeld word natuurlik verswyg; wat wel seker is, is die feit dat die beeld nie buite hierdie verhouding kan bestaan nie. Die gedagte van die beeld van God kan egter nie verstaan word sonder die belangrike kwalifikasie van die beeld van God, wat saamhang met die koms van Jesus Christus nie. Twee gedeeltes, naamlik Kolossense 1:15 en 2 Korintiërs 4:4 noem Christus eksplisiet die "*beeld van God*", terwyl Hebreërs 1:3 dieselfde gedagte verklank wanneer daar gepraat word van die "*afskynsel van die heerlikheid van God*" en die "*afdruksele van sy wese*".

Ek is seker jy kan nou nie meer wag om langer stil te staan by *Jesus Christus* nie!

HOOFSTUK 6

Jesus en die...

☞ Jesus vervul al hierdie dinge....

Die *Tora* vorm inherent 'n eenheid. As geheel is dit onlosmaaklik deel van die *verbond* by Sinai. Jy weet ook nou dat die *verbond* weer onlosmaaklik deel is van die tabernakel/tempel sowel as die land. Ons het gesien dat beide die land en die tabernakel, niks anders is as 'n teruggryp na die skepping en die verhouding by die skepping nie. Daarmee saam kan die kern van die verbondsformule ook in die skepping gevind word. Op die verband tussen *Wysheid*, *Tora* en *skepping* is ook gewys.

Ons kom nou by *Jesus Christus*. Ons moet vasstel **in hoe 'n mate Hy weer in verband staan met genoemde elemente**. Eers dan kan ons 'n finale uitspraak maak omtrent die basiese verhouding tussen God en die mens.

Natuurlik moet jy onthou dat as ek nou verwys na *Jesus* as die *tempel*, *die land*, *wysheid* en die *verbond*, word *metaforiese* taalgebruik toegepas. 'n Metafoor tref altyd as 'n verrassing. Dit werk deur middel van 'n skokeffek. Metafore is niks anders as beelde van woorde wat geskep word om waarneming vas te vang en te beskryf nie. Iets wat in die bekende kultuur waarneembaar en kenbaar is (die *beeldhelfte*), word dus in taal, skeppend en tegelykertyd spannend, gekoppel aan iets wat ons indirek of intuïtief aanvoel (die *saakhelfte*). Sodoende word nuwe betekenis geskep en dit stel ons in staat om weer 'n greep op die werklikheid te kry.

Die metaforiese verwysings na *Jesus* in hierdie boek word egter gedoen in navolging van die Nuwe Testamentiese, en daarom God-geïnspireerde, direkte of indirekte, koppeling tussen *beeldhelfte* (Ou Testamentiese land, tempel, wysheid en verbond) en *saakhelfte* (*Jesus* as die vervulling), om 'n nuwe greep op die werklikheid van die grondstruktuur van die verhouding tussen God en mens te verkry.

☞ *Jesus en die tabernakel/tempel*

Die primêre funksie van die tabernakel is juis daarin geleë dat dit God se *heilige teenwoordigheid* op aarde verteenwoordig. Die evangelie van Johannes begin dan ook deur aan te kondig dat die Woord van God menslike vorm aangeneem het. Johannes 1:14 is 'n uiters bekende en geliefde teksvers: “*En die Woord het vlees geword en het onder ons gewoon-en ons het sy heerlikheid aanskou, 'n heerlikheid soos van die Eniggeborene wat van die Vader kom-vol van genade en waarheid.*”

In Grieks word die verbale vorm vir die woord *tabernakel* (*skēnoō*) gebruik. Daar bestaan min twyfel dat die outeur van die evangelie Jesus as die vervulling van die tabernakel wil teken. Dit wil sê: God is nou inderdaad teenwoordig onder die mensdom.

Minder eksplisiet is die opmerking in Lukas 2:32, waar Simeon sê dat die Heilige Kind, die *heerlikheid* van Israel is.

Jy het nou klaar kennis geneem van die oorgang vanaf *tabernakel* na *tempel*. Om vas te stel in watter mate Jesus die rol van die *tabernakel* oorneem, moet daar in die evangelies gekyk word na die gedeeltes waar die *tempel* ter sprake is.

Behalwe vir die gedeeltes in die evangelies wat die tempelstruktuur gebruik as agtergrond vir hulle narratiewe, speel die *tempel* 'n kritieke rol in drie spesifieke perikope:

- Die reiniging van die tempel (Mark. 11:15-17; Matt. 21:12-13; Luk. 19:45-46; Joh. 2:14-17).
- Die uitsprake rondom die vernietiging en herbou van die tempel (Mark. 14:57-58, 15:19, 29-30; Matt. 26:61, 27:40; Joh. 2:18-22).
- Die profesie i.v.m. die vernietiging van die tempel (Mark. 13:2-3; Matt. 24:1; Luk. 21:5-6, vgl. Mark. 13:14; Matt. 24:15; Luk. 21:30).

Onderliggend aan al hierdie gedeeltes is ’n negatiewe houding teenoor die tempel. Tog dui ’n noukeurige lees van die evangelies in geheel daarop dat daar by Jesus, wat die tempel betref, twee ingesteldhede voorkom:

Jesus bewys aan die een kant **respek teenoor die tempel in Jerusalem**. Op twaalfjarige ouderdom, wanneer Hy in gesprek verkeer met die leraars van Israel, verwys Jesus na die tempel as “*die huis van my Vader*” (Luk. 2:49). By verskeie geleenthede tydens sy openbare bediening, praat Hy van “*die huis van God*” (Matt. 12:4), “*n huis van gebed vir die nasies*” (Mark. 11:17), en in die gelykenis van die tollenaar en die Fariseër is die tempel ook die plek waar gebid word. In sy lering oor die neem van ’n eed verwys Hy na Jerusalem as die “*stad van die groot Koning*” (Matt. 5:35) en in Matteus 23:21 verwys Hy na die tempel as die plek waar God woon. In die illustrering van die betekenis van die gebod op moord, praat Jesus daarvan om jou gawe by die altaar te los en eers met jou broer te versoen; daarna kan jy die offer bring. Verder gaan Jesus self na Jerusalem om die groot feeste te vier.

Nêrens in die evangelies is daar egter sprake dat Hy self offers in die tempel bring nie. Anders gestel: wat **direkte kultiese betrokkenheid deur Jesus betref, swyg die evangelies**.

In die drie kategorieë wat hierbo genoem is, is daar egter **nie ’n verswyging wat betref die komende vernietiging en vervanging van die tempel nie**. Jesus verdoem die priesterhoofde en oudstes omrede hulle die tempel in ’n “*rowerspelonk*” (Mark. 11:17) en ’n “*handelshuis*” (Joh. 2:16) verander het. As gevolg van die sondes van die leiers en die volk kondig Jesus die komende vernietiging van Jerusalem (Matt. 23:37 e.v.), sowel as dié van die tempel aan (Mark. 13).

In die verhaal oor die tempelbelasting kom die tweeledige houding teenoor die tempel baie duidelik na vore (Matt. 17:24 e.v.). Volgens Petrus betaal Jesus die tempelbelasting, maar die rede wat hy daarvoor gee is insiggewend. Hy ontken enige basiese verpligting om die belasting te betaal. Dit is belangrik om te onthou dat die belasting gebruik is om die tempeldiens te dra en meer insiggewend is die feit dat dit in Eksodus 30:16 *versoeningsgeld* genoem word, aangesien dit gebruik is vir die offers, insluitend die “*sonde-offers om vir Israel versoening te doen*” (Neh. 10:33).

Deurdad Jesus die verpligting om enige belasting te betaal ontken, ontken Hy die verpligting om te betaal vir die offers wat daar geoffer word. Hy betaal egter die belasting in soverre Hy nie aanstoot wil gee nie. Hy betaal dit uit vrye keuse, sonder enige verpligting. Hy wys dus geen disrespek vir die tempel nie, maar is bewus van die tydelikheid daarvan as die plek van versoening, omrede Hy, en ook sy dissipels, ’n verhouding het met God as Koning. Hierdie verhouding is nie afhanklik van die tempeldiens nie.

Volgens Matteus 1:21 is Jesus die een “*wat sy volk van hulle sondes sal verlos*”. Juis daarom het Hy die gesag om sondes te vergewe (Mark. 2:10) en die mag om deur woord en aanraking die onreine rein te maak (Mark. 1:41, Joh. 15:31). “*Een wat groter is as die tempel, is hier*” (Matt. 12:6). Inderdaad is Hy die Seun van God, wat die mag het om mense kinders van God te maak.

Dit is duidelik dat die Nuwe Testament die tempel as ’t ware metafores verder voer om die nuwe betekenis van die *teenwoordigheid van God*, ná Jesus se koms, duidelik te stel. Reeds in die Ou Testament (en tussen-testamentêre literatuur) word daar gevind dat die beperkende maatreëls met betrekking tot die toegang tot die fisiese tempelgebou merkbaar matiger raak, sodat daar van die tendens van die *verruiming* van die tempel gepraat kan word. Hierdie verruimende effek is telkens met behulp van nuwe metafore geskep. ’n Voorbeeld hiervan in die Ou Testament, is waarskynlik Jesaja 56:7 waar die *tempel* ’n “*huis van gebed*” genoem word wat toeganklik is vir nie-Israeliete (en ontmandes – kyk Jes. 56:3), wat beslis volgens Deuteronomium 23:1-8 (onder andere) verbode was.

Dieselfde tendens word aangetref in die profetiese woord in Jesaja 66:1, naamlik dat God se teenwoordigheid nie tot die tempel as gebou beperk kan word nie: “*So sê die Here: Die tempel is my troon en die aarde die rusplek vir my voete. Hoe moet my huis dan wees wat julle vir my bou, die plek waar Ek kan woon?*” Net so beskou Psalm 150 nie slegs die tempelgebou as God se “*huis*” nie maar ook die hemelruim waar “*alles wat asem haal die Here prys*” (Ps. 150:6).

Hierdie grens, met verwysing na die woorde van die profete, is deur Jesus oorgesteek. In die tyd van die Nuwe Testament handel diegene wat die

toegang tot die tempel beheer, streng in terme van die tempelkultus en ook sterk eksklusief. Argeoloë het selfs kennisgewingborde opgegrawe wat onreines, soos die nie-Jode, maar selfs ook vrouens en kinders verbied om verby hulle onderskeie voorhowe te gaan. Hulle is inderdaad met die doodstraf uit die tempel geweer!

Dit is daarom soveel te meer merkwaardig dat Matteus nie net van die skeur van die voorhangsel van die tempel (Matt. 27:51) en die geloofsbelydenis van 'n nie-Jood (Matt. 27:54) as gevolg daarvan, praat nie. Matteus vertel ook dat Jesus sogenaamde “*onrein mense*”, soos blindes en kreupeles, *in die tempel* gesond gemaak het (Matt. 21:14) en dat kinders *in die tempel* (Matt. 21:15) Hom as die Seun van Dawid geloof het. Hierby moet ook genoem word dat die voorskrifte rakende reinheid by die gemeenskaplike maaltyd, dit wil sê die akkommodering in die huishouding, dieselfde was as dié wat gegeld het om toegang tot die tempel te reël. Jesus se weiering om aan dié voorskrifte te voldoen (Luk. 11:38) vertel iets van sy houding teenoor hierdie voorbehoud. Dit sê eintlik iets oor hoe Hy God se teenwoordigheid by die huishouding sien. Dit getuig van sy oortuiging dat God, in teenstelling met Judaïsme, “*sondaars*” onvoorwaardelik aanvaar nog voordat hulle berou toon. Lukas het waarskynlik ook die houding van Jesus verstaan, asof die tempel vir Hom 'n eenheid is sonder die verskillende voorhowe.

Die vervanging van die tempel deur Jesus is egter nie tot tempelgedeeltes beperk nie. Jesus se hele openbare bediening is in werklikheid 'n vervulling van wat die tempel simboliseer.

Hy vergewe sondes direk, sonder sonde-offers, skuldoffers en die rituele “Dag van versoening”. Hy raak die onreines aan, melaatses en lyke, en word self deur onreines aangeraak, soos die vrou wat aan bloedvloeiing gely het. Die merkwaardige is dat Jesus nie onrein word nie, maar dat die onreines rein word. Jesus eet saam met sondaars en tollenaars en identifiseer so met sondaars tot wie Hy 'n oproep om bekering rig. Hy

gaan byvoorbeeld die huis van Saggeus binne en volgens die Joodse wet, word Hy daardeur onrein. Die verstommende is egter dat as Hy uit Saggeus se huis stap en die skare in die oë staar, is dit nie Hy wat onrein geword het nie, maar Saggeus wat 'n kind van Abraham geword het!

Reinheid, vergifnis en genesing wat voorheen deur die simbolisme van rituele *wet* en tempel-offerandes ontvang is, is nou gawes van Jesus se woord en genesende aanraking.

Die tempel het nog nie sy uiteindelijke doelwit bereik gedurende Jesus se bediening nie. Iets groter as die tempel het die menslike geskiedenis binnegekom. Die einde van die tempel kon nie uitgestel word nie!

Die tempel en sy offers was 'n teken wat na die "*Lam van God wat die sondes van die wêreld wegneem*" (Joh. 1:29) verwys. Toe die Lam verskyn en die versoening in vervulling van die teken volvoer is, het die teken oorbodig geword. Vervulling beteken egter nie disrespek vir die tempel nie, soos duidelik gesien word by die genesing van die melaatse in Matteus 8:1-4, wat homself aan die priesters moes gaan toon en die ingestelde offer moes bring tot getuienis. Hierdie hele gedeelte kan as die afsluiting van die bergrede gesien word. Jesus sou dan hiermee aandui dat Hy nie gekom het om die wet en profete te ontbind nie, maar juis te vervul.

Die verhaal van die reiniging van die tempel is belangrik as ons Jesus se houding teenoor die tempel en die bewustheid van sy rol in die toekoms daarvan, wil verstaan.

Die reiniging vind plaas in die heidense gedeelte – 'n area wat nie regtig as heilig beskou is nie. Hieruit kan afgelei word dat Jesus se optrede simbolies is van die uitbreiding van die heilige gebied. En dit was die verwagtings in verband met die toekomstige tempel in Sagaria 14. Deurdat Hy handel dryf uit die tempel verban, herstel Jesus die reiniging van die tempel en kondig Hy terselfdertyd 'n profetiese oordeel aan oor die huidige praktyke. Die vraag is egter om watter rede Hy dit doen.

Ek dink ons kan by uitstek sê dat sy optrede *eskatologies* is.

In hierdie boek gaan jy weer en weer met die woord *eskatologie* of *eskatologies* te doen kry. Jy moet goed verstaan wat ons daarmee bedoel. Baie mense gebruik dit bloot om te verwys na dinge wat by die wederkoms gaan gebeur. Maar ons gebruik dit in hierdie boek bietjie anders. Kom ons kyk na die woord self. *Eschatos* beteken *laaste*. Dit dui op die afhandeling van God se werke. Die woord *einde* (*telos*) het nie net met die einde van 'n tydperk te doen nie. Dit gaan oor die einddoel, die doel wat God uiteindelik gaan bereik. In hierdie boek gaan jy sien dat hierdie einddoel reeds in Jesus bereik is. Toe Hy kom, toe kom die einde!

Ek hoop jy gaan dit onthou elke keer as jy die woord *eskatologie* of *eskatologies* weer raaklees!

Daar moet in gedagte gehou word dat Jesus nie net 'n profetiese hervormer is wat die reinheid van die bestaande tempel wil herstel nie. Hy word aangedui as die Seun van Dawid, die Messiaanse figuur wat aangestel is om die huis van God te bou as Hy in Jerusalem kom. Sy handeling hier is daarom ongetwyfeld geassosieer met die naderkom van 'n nuwe era.

Die bewys vir hierdie eskatologiese interpretasie is vervat in Jesus se aanhalings uit die Ou Testament. Beide Matteus en Markus haal uit Jesaja 56:7 aan: "... hulle sal Ek bring na my heilige berg, en Ek sal hulle vreugde laat smaak in my huis van gebed; hulle brandoffers en hulle slagoffers sal welgevallig wees op my altaar; want my huis sal 'n huis van gebed genoem word vir al die volk." Matteus laat die laaste frase uit en Johannes verwys na Sagaria 14:21, waar daar 'n verwysing is na 'n toekomstige tempel waarin daar geen handelaars sal wees nie (Joh. 2:16).

Beide Jesaja en Sagaria praat van 'n toekomstige, eskatologiese tempel, die versamelplek van alle nasies, wat sal bid en aanbid in die huis van die Here.

Die tempel in Jesus se tyd het nie aan hierdie standarde voldoen nie as gevolg van die sondes van die wat in beheer was van die tempelaanbidding. Daarom is daar 'n nuwe tempel op die horison, 'n tempel wat sal wees wat die profesie sê dit sal wees. Die huidige tempel, wat die heidene ontnem van hulle reg en die armes onderdruk in die "spelonke van moordenaars" (Jer. 7:11), sal onder God se oordeel kom, net soos die eerste tempel. Jesus se optrede dui op 'n nuwe en groter tempel, wat gevul sal word met 'n nuwe en groter gemeenskap van die wat God aanbid.

Jesus se optrede in die tempel, volgens die weergawe in Markus en Matteus, staan ook in noue verband met die vervloeking van die vyeboom. Die "berg" wat verwyder, en in die see gewerp moet word, is die tempelberg, na aanleiding van Sagaria 4:6-7, wat natuurlik self weer Jesaja 40:4 en Jesaja 42:16 eggo. Sagaria 4 antisipeer hierdie dag. Die engel lig die goewerneur van Juda soos volg in: *"Toe antwoord hy en sê vir my: Dit is die woord van die HERE aan Serubbábel, naamlik: Nie deur krag of deur geweld nie, maar deur my Gees, sê die HERE van die leërskaar. Wie is jy, groot berg? Voor Serubbábel sal jy tot 'n gehykte word! En hy sal die sluitsteen te voorskyn bring onder uitroep van: Genade, genade oor hom!"* (Sag. 4:6-7).

Die teenswoordige tempel en sy berg staan in die pad van die Tempel wat nou gekom het. As Dawid se Here, sowel as sy seun (Mark. 12:35-37, uit Psalm 110), maak Jesus daarop aanspraak dat Hy gesag het oor die tempel as 'n groter koning as Dawid en 'n groter priester as Aaron (beide word natuurlik geantisipeer in Psalm 110).

Terwyl vroeëre (en latere) aanspraakmakers hul self voorstel as redders van die tempel en sy kultiese lewe, plaas Jesus sy Messiaanse sending in direkte konflik daarmee. Dit is natuurlik een van die redes waarom Jesus 'n "rots van struikeling" is. Daar is bloot nie genoeg plek in die wêreld, nog minder in Israel, vir twee tempels nie. Die aardse afbeelding kan nie voorgee asof dit die ware Jakob is nie, en wanneer die later een kom moet die eerste met vreugde en respek agtergelaat word.

Die tema van Messiaanse vervanging van die tempel word meer eksplisiet namate Jesus se bediening na 'n einde toe staan. As die Messiaanse koning die stad ingegaan het, kan die vestiging van 'n Messiaanse tempel nie ver wees nie.

In Markus 11:27 en verder maak Jesus aanspraak op gesag oor die tempel. Die leiers verhoor Hom en kruisig Hom juis as die een wat die tempel sou vernietig (Mark. 14:58; 15:29). Op paradoksale wyse vernietig Jesus se dood die tempel. Die skeur van die tempelgordyn kondig die naderende vernietiging van die tempel aan en sy einde as die plek van die teenwoordigheid van God en as die plek van versoening vir Israel. Die tempel wat hierdie een sou vervang, sou 'n tempel wees wat nie met hande gemaak is nie (Mark. 14:58).

Wat is hierdie tempel wat nie met hande gemaak is nie? Kan 'n mens iets omtrent die aard daarvan uit die evangelie van Markus aflei? Alhoewel hierdie frase by Paulus dui op die kontras tussen die geestelike of fisiese orde en in Hebreërs weer dui op die kontras tussen die hemelse en aardse orde, is die kontras meer waarskynlik tussen wat God bou en wat mense bou.

Soos in die Joodse Messiaanse geloof, is dit die verwysing na die tempel wat God met sy hande sal bou. Hierdie tempel vervul die belofte in 2 Samuel 7 en word deur sommige Jode beskou as verwysend na die nuwe gemeenskap van Israel. Só byvoorbeeld het die Qumran- gemeenskap geglo dat hulle die tempel was en het hulle moontlik selfs eksplisiet geleer dat die tempel wat beloop is in 2 Samuel 7, 'n "*heiligheid vir mense*" sou wees, alhoewel daar hieroor verskillende menings is. Hoe dit ookal sy, dit kom tóg voor asof Markus wil hê sy lesers moet aan 2 Samuel 7 dink. Dit word duidelik uit die feit dat die hoëpriester dadelik ná die vermelding van die tempel wat nie met hande gemaak is nie, vra of Jesus die Messias, die Seun van God is (Mark. 14:61). Dit is natuurlik 2 Samuel 7 wat die Seun van Dawid, die Messias, wat die huis van God sou bou, beskryf as die "*Seun van God.*"

Daarom kan daar tot die slotsom gekom word dat Markus die "*tempel wat nie met hande gebou is nie*", sien as die beloofde huis wat God en die Seun van

Dawid sal bou, 'n huis wat die her-versameling van die verstrooide Israel onder die Dawidiese herder-prins, sou insluit (2 Sam. 7:8-11).

Dit is ook belangrik dat ons gou kyk na die verhouding tussen Jesus en die tempel van heerlijkheid van Esegïël, aangesien daar juis in hierdie tempel, soos jy nou al sou gesien het, ook elemente van die skepping teenwoordig is. Esegïël profeteer oor 'n toekomstige tempel wat gevul sal wees met die heerlijkheid van die Here, wat beloop om vir ewig in die midde van sy mense te woon (Eseg. 43:5,7).

Die evangelie van Johannes verkondig die Een in wie die heerlijkheid van God mens geword het en wat onder sy mense sal woon (Joh. 1:14). Sekerlik is daar 'n verbintenis. As die Ou Testamentiese tempel bestaan om die begeerte van God uit te druk om by sy mense te woon, soos wat dit by die skepping die geval was (Jes. 66:1 e.v.), dan is Jesus die vervulling van God se begeerte. Die essensiële waarheid van die tempel van Esegïël het 'n realiteit geword sonder 'n gebou van klip. Dit mag soos 'n verdraaiing van die profesie lyk, maar Stefanus maak, op voetspoor van Jesaja dit duidelik in Handeling 7:48: “*Maar die Allerhoogste woon nie in tempels wat met hande gemaak is nie.*” God woon in Jesus en in ons (Joh. 14:23) en die realiteit van Esegïël se tempel bestaan deur die hele wêreld heen.

Johannes begin op hierdie hoë noot van vervulling wanneer hy sê dat God onder ons kom “*tabernakel*” het (Joh. 1:14). God het beloop dat Hy onder sy mense sal woon, en Jesus is die vleesgeworde bewys dat God getrou is aan sy verbondsbeloftes. Jesus is die verskyning van die heerlijkheid wat vol genade en waarheid is. Wat God beloop het in die *verbond* en simboliseer in die *tempel* kom nou tot voltooiing in Jesus. Wanneer vervulling plaasvind, is die instellings wat tipes of simbole van die realiteit is, natuurlik nie meer nodig nie. Hulle word vervang deur die realiteit wat dit simboliseer.

Jesus se liggaam is die nuwe tempel, omrede Jesus beide die plek van versoening en die plek van God se teenwoordigheid is. Hy is “*die Lam van God wat die sonde van die wêreld wegneem*” (Joh. 1:29) en die Een in wie God so

ten volle teenwoordig is dat Hy kan sê: “Hy wat My gesien het, het die Vader gesien....”

Ek dink ’n mens kan sê dat aangesien Jesus die groot *tipe* is van al God se woonplekke, ál sulke aardse woonplekke op Hom gemodelleer sal word!

Tempels van klip kan nie langer meeding noudat Jesus gekom het nie! Jesus kom nie om op bo-natuurlike wyse die tempel waaraan 46 jaar gebou is, te herbou nie (Joh. 2:20 e.v.). Dit was juis Jesus se opponente se misverstaan van wat die Messias sou kom doen. Selfs die dissipels deel hierdie misverstand tot ná die opstanding. Esegïel se tempel van heerlijkheid is Jesus, ’n waarheid wat geopenbaar is in die vleeswording en verkondig is in Jesus se lering en verstaanbaar gemaak is deur sy opstanding (Joh. 2:21 e.v.).

Maar wat van die res van Esegïel se profesie? Ek is seker jy het al hieroor gewonder.

Ook die seëninge wat sou vloei uit Esegïel se tempel van heerlijkheid is vervul in Jesus. In Esegïel 47 word ’n rivier beloof wat sou vloei uit die tempel en tot die hernuwing van lewe sal strek. Jesus kondig aan dat die riviere van lewende water nou uit Hom vloei, en Hy nooi almal uit om te kom drink (Joh. 7:37-39).

Jy wonder dalk of Jesus en Esegïel werklik van dieselfde tempel praat. Hierop wil ek graag só antwoord: Die evangelie van Johannes teken Jesus as die vervulling van die feeste, heilige dae en institusies van die Ou Testament. Die meeste van die feeste in die tyd van Jesus het in hulself die belofte van die Messias bevat. Aangesien Jesus die uitnodiging rig om te kom drink op die Loofhuttefees (Joh. 7:2), is dit belangrik om te ontdek hoe Jesus die Messiaanse verwagtings, wat geassosieer is met hierdie fees, vervul.

Die toewyding van Salomo se tempel vind plaas tydens die Loofhuttefees (1 Kon. 8:2) en sedert daardie tyd is daar ’n spesiale verhouding tussen die tempel en hierdie fees. Hierdie verhouding word ook gesien in Sagaria se profesieë aangaande die “*Dag van die Here*”. Buiten die aankondiging van die komende triomfantlike ingang van die Messiaanse koning in Jerusalem

(Sag. 9:9), sowel as die opening van 'n fontein om Jerusalem van sonde en onreinheid te reinig (Sag.13:1), en ook die vloei van lewende waters uit Jerusalem (Sag.14:8), verkondig Sagaria ook 'n ideale Loofhuttefees wat gevier sal word deur mense uit alle nasies wat na die nuwe eskatologiese tempel sal kom (Sag. 14:16-21). Die toekomstige Messiaanse era sal 'n tempel sien wat gereinig is en die seëninge wat geassosieer word met die Loofhuttefees.

Om te weet wat hierdie seëninge behels, moet jy onthou dat 'n water-seremonie aan die hart van die Loofhuttefees lê. Elke dag van die fees giet die priester water uit vanuit die Siloam-poel en op die sewende dag word dit sewe maal gedoen. Die uitgiet van die water is 'n gebed vir reën vir die oeste, aangesien die oes gevier is tydens hierdie fees.

In die tyd van Jesus het dit ook 'n gebed geword vir die uitstorting van die Heilige Gees. In die Ou Testament is daar verwysings na 'n *rivier van lewende water*. Daar is geglo dat dit eerstens uit die rots in die wildernis gevloei het, en daar is geprofeteer dat dit sou vloei uit die tempel in Jerusalem (Eseg. 47) en uit Jerusalem self (Sag. 14:8). Hierdie rivier van lewe is verstaan as die beloofde uitstorting van die Heilige Gees, en dit is vir die uitstorting van hierdie rivier van lewe dat die Jode tydens die Loofhuttefees gebed het.

Daarom verkondig Jesus by die viering van hierdie fees dat Hy hulle verwagting en die antwoord op hulle gebede is. Die rivier het alreeds begin vloei, en dit is nou moontlik om daarvan te drink. Sommige geleerdes wil die water in hierdie gedeelte ook in verband bring met die water wat uit Jesus se sy vloei tydens die kruisiging (Joh. 19:34). Hy wys op die klem wat Johannes in lê op die getuieniswaarde van hierdie gebeure (Joh. 19:35). Die feit dat Johannes direk hierna ander verbintenisse met die Ou Testament aandui (Joh. 19:36-37), laat 'n mens dink dat Johannes wil hê dat sy lesers 'n verband sal sien tussen die water en bloed wat uit Jesus se sy vloei en die bloed van die altaar, sowel as die water van die waskom. As jy dink ons voer dit nou bietjie ver, kyk bietjie na die volgende: Het jy gesien dat Sagaria kort ná die profesie van Jesus se deurboring (Sag. 12:10), wat in Johannes 19:37 aangehaal word, in Sagaria 13:1 praat van die fontein wat vir die huis van Dawid en die inwoners van Jerusalem tot beskikking sal wees vir die reiniging van sonde en onreinheid!

Wat onteenseglik duidelik is, is dat Jesus as die nuwe tempel van heerlijkheid, die bron van alle seëninge is. Ná sy verheerliking sal Hy die Heilige Gees gee aan die wat in Hom glo (Joh.7:37-39). Wanneer daardie gawe ontvang is, sal gelowiges ook in hulle 'n fontein hê wat opborrel (Joh. 4:14). Is dit al waar van jou?

Die seëning van vernuwing en verfrissing, sowel as van genesing en lewe, vloei alreeds uit hierdie tempel! Natuurlik wag daar nog volkome vervulling, eers in die kerk en dan by die wederkoms.

Wat uiters insiggewend is, is die feit dat die *Mishna* ('n ou Joodse geskryf) dieselfde beeld van water wat uit 'n persoon borrel, gebruik om te verwys na 'n persoon wat toegewyd aan die *Tora* is!

Wanneer daar na Paulus se siening rondom die verhouding tussen Christus en tempel gekyk word, is dit duidelik dat hy veral een aspek van tempel op Christus van toepassing maak. In Kolossense 1:19 praat Paulus van die feit dat dit “*die Vader behaag het dat in Hom die ganse volheid sou woon...*” en in Kolossense 2:9 skryf hy: “*... in Hom woon al die volheid van die Godheid liggaamlik*”. Die taal wat verwys na God wat 'n “*behae gehad het om te woon in*”, word gebruik in Psalm 68:18 (vgl. Deut. 12:5) vir Sion, die berg waar God vir altyd sou woon. Later is daar gepraat van die *Goddelike Wysheid* wat in Sion gewoon het (*Ben Sira*, 24:3-12). In die Ou Testament kom die heerlijkheid van God, waarvan gesê is dat dit die hele aarde “vul” (Ps. 72:19; Jer. 23:24; Jes 6:3), na sy tempel toe (Eseg 43:5). Die feit dat dit God behaag dat “*sy volheid*” in Christus sou woon, suggereer dus baie duidelik 'n toepassing van die tempelmetafoor op die menswording van Jesus Christus.

Die vervanging van die tempel deur Jesus word meer eksplisiet namate sy bediening na 'n einde toe beweeg. As Hy as die Messiaanse koning die stad binnegaan kan dit nie meer lank wees nie. In Markus 11:27 het Hy

aanspraak gemaak op gesag oor die tempel. Die leiers verhoor en kruisig Jesus juis as die Een wat die tempel sou vernietig (Mark. 14:58, 15:29).

Op paradoksale wyse vernietig Jesus se dood die tempel. Die skeur van die tempelgordyn (Matt. 27:51) kondig die naderende vernietiging van die tempel aan en die einde daarvan as die plek van die teenwoordigheid van God, sowel as die plek van versoening vir Israel.

Kom ons kyk na hierdie gebeurtenis – die skeur van die voorhangsel. ’n Mens kan amper sê dat God hier by die begrafnis van Sy Seun ’n preek lewer wat deur al die owerhede en die magte in die hemelruim “gesien” word.

Baie wonder ook oor die vraag na watter voorhangsel presies verwys word. Ons weet daar was twee:

- een tussen die heiligste en allerheiligste en
- een wat die heiligste afgesluit het.

Baie reken dat daar verwys word na die een tussen die heiligste en allerheiligste, m.a.w. die een vóór die allerheiligste. Dit is gebaseer op feit dat dit die laaste plek van aanbidding was en groot betekenis gehad het, want dit was as’t ware die woonplek van God. Net een persoon is toegelaat om daar in te gaan.

Ander sien meer betekenis in die voorhangsel vóór die heilige plek. Hoekom? Wel, die allerheiligste se gordyn is net deur die priester gesien, die ander een het “verbode” gespel vir die gewone mense en is deur die massas gesien.

Die voorste voorhangsel het dus ’n groter indruk op die verbeelding van mense gemaak as die een aan die binnekant. Daarom is dit baie meer waarskynlik dat dit die een sou wees waarin ’n teken vir al die mense gegee sou word. As ons boonop in gedagte hou dat die Griekse woord vir *tempel* hier die tempel in sy wyer betekenis aandui, dan het ons goeie rede om te

aanvaar dat dit hierdie voorhangsel was wat geskeur het, en nie die een tussen die heiligste en allerheiligste nie.

Hoe dit ook al sy, dié vraag is nie werklik belangrik nie. Die wonderbaarlike teken, die prediking van God, bly dieselfde in beide gevalle.

Om die gebeure te verstaan moet ons probeer verstaan wat 'n groot deel van die gehoor van God verstaan het. Die engele, die owerhede en die magte van die hemelruim het presies geweet wat God bedoel met hierdie preek. As ons wil verstaan, moet ons probeer om dieselfde agtergrondkennis te kry as wat hulle gehad het. Hierdie kennis het ons tot dusver in hierdie boek gekry!

Eerstens is dit wat ons in Genesis 2 sien. Genesis 2 is gebou om die verhouding tussen God en die mens. Gaan kyk maar weer wat ons hieroor gesê het. Ons weet wat gebeur het met daardie volmaakte verhouding ná die sondeval. Onmiddellik het daar 'n skeiding tussen God en die mens gekom. Die mens is uit die tuin gedryf en engele met vlammende swaarde het dit bewaak. God het nie meer met die mens gewandel nie. Hy kón nie. Maar dan kom God en Hy kies één volk uit al die nasies, Hy sluit verbonde met hulle en gee vir hulle opdragte oor hoe hulle Hom moet aanbid.

Hy maak dit ook duidelik dat hulle éérs 'n *tabernakel*, en later 'n meer vaste struktuur, die *tempel*, moes bou, en dáár sou Hy as't ware weer woon. Dáár sou hulle weer kontak met Hom kon maak. Maar dit sou volgens 'n spesifieke prosedure geskied. Nie enigeen sou in sy teenwoordigheid kon kom nie. Net die stam van Levi, die Leviëte, sou as priesters kwalifiseer en hulle sou deur die voorhangsel in die heiligste kon ingaan om die tempelwerk te verrig. Geen gewone mens sou daar kon inkom nie. Net die Hoëpriester sou eenmaal 'n jaar weer as't ware direk in God se teenwoordigheid kon kom as Hy op die groot versoendag, versoening

kom bewerkstellig vir die sondes van die volk – deur ’n offer waarop die sonde van die volk simbolies gelê sou word.

Weereens – geen gewone mens kon daar inkom nie, want ’n gordyn het dit verhoed. Wat die heidense volke die betref – vir hulle was daar geen sprake om naby God te kom nie, nie eens in die voorportaal nie.

Dit is die voorkennis wat nie net die engele van God gehad het nie, maar ook die Satan en sy magte.

Hulle het presies geweet waarvandaan die voorhangsel kom, en wat dit beteken. Anders gestel, hulle het geweet dat hierdie tempelgordyn as’t ware in die pad van God en van Satan gestaan het. ’n Geskeurde tempelvoorhangsel en ’n tempeldeur wat wyd oopgegooi is, is iets wat nie net God verlang nie, maar ook Satan. Beide God en Satan het hulle fokus as te ware op die tempel gehad. Die enigste vraag was: “Wie gaan dit oopbreek en vir watter doel?”

Die tempel en die tempeldiens het voortgegaan as ’n bewys dat daar ’n heilige plek is waarin die diens van God officieel geskied, en buite dit lê die profane of wêreldse area wat nie toegewy is aan God of deurdrenk is met sy Genade nie.

Die groot vraag was dus: “Op wie se triomftog gaan die voorhangsel geskeur word? Christus of die Antichris, God of Satan”. As Satan wen, sal hy van buite af binne toe storm en die onheilige in die heilige inbring en só die heilige area in ’n profane, wêreldse, onheilige area verander. Daarenteen sal God natuurlik die tempel verlaat deur van binne af buite toe te beweeg en deur uit te kom van agter die gordyn waaragter Hy weggesteek was en só die profane, wêreldse, onheilige, ook heilig maak.

Die enigste vraag was dus. “Wie gaan die voorhangsel van die tempel skeur?” Dit gaan in elk geval geskeur word. Maar deur wie en wanneer? As

Satan die gordyn kan skeur dan sal die wêreld inbeweeg en alles opslurp en alles wêrelds maak. As God die gordyn kan skeur, kan die “*gees van die tempel*” in die wêreld inbeweeg en dan sal die stroom van genade elke grens oorsteek en die kerk in die wêreld gebore word.

Dit is wat die toehoorders van God se preek geweet het en waarvoor hulle gewag het. Vir my en jou as moderne mense is dit natuurlik moeilik om presies die afwagting, die spanning en die drama wat hier afspeel, te begryp.

Ek dink nie ons besef dat ’n wêreld van smart gebind was aan hierdie tempelgordyn nie. Soos reeds gesê, in die tyd van die tempeldiens het die wêreld voortgegaan om ’n profane, ongewyde gebied te wees. Openbaring en bediening van versoening was beperk tot een groep mense – die volk Israel, en binne daardie een volk was dit beperk tot een stad, die stad Jerusalem, en binne daardie stad was dit weer beperk tot een gebou, naamlik die tempel.

Agter die mure van daardie tempel, en spesifiek agter die voue van daardie gordyn, was God weggesteek. Dáár was die diens verrig deur die hande van die priester – één vir almal. Die “gewone” man kan nie hierdie plek binnegaan nie. Geen heiden mag binnekom nie. Die priesterklas was ’n afgesonderde groep, hulle het voorregte geniet wat nie oop was vir die “gewone” man nie. Ja, die meublement van die tempel was ’n vreugde vir die oog, maar dit het twee angswekkende woorde uitgespel: **Geen toegang**. Die toegang tot God was verbode.

Vir eeue het die gordyn daar gehang. Revolusies het gekom en gegaan, baie dinge het verander, maar die gordyn het gebly. In die tyd van Christus se lewe op aarde was die tempel nog nie eers heeltemal herstel ná die verwoesting tydens die ballingskap nie; dit is eers in 64 n.C. voltooi. Maar wat ook al nog kortgekom het, die gordyn het gehang. Die heidendom, sowel as die gewone mense in Israel is daardeur weggehou.

Almal het maar aanvaar dat die gordyn daar hoort. As dit so sou bly, as die gordyn nie sou skeur nie, sou Israel 'n uitgeslote volk gebly het, met 'n eksklusiewe God. As dit sou bly sou die “sekte” en nie die kerk nie, God se finale doel en eskatologiese volheid gewees het. 'n Oplossing moes gevind word. Hemel en hel se oë was gefokus op daardie gordyn.

Wie het die tragedie van die gordyn meer intens beleef as Christus self? Hierdie trotse tempel was die gebou van sy Vader, maar die onsigbare woorde op die gordyn, **Geen toegang**, het Hom ook geaffekteer. In die oë van die wêreld was Christus ongesalf en ontoegewy. Hy het geen priesterskleed gehad nie, en was nie, ritueel gesproke, geskik om die heilige deur die gordyn binne te gaan nie. Sy Vader se huis het geslote gebly vir Hom. Sy priesterskap is nie erken nie.

Dit is natuurlik geen wonder nie, want Sy priesterskap was van 'n ander orde. Dit was die priesterskap volgens die orde van Melgisedek, en Melgisedek is die priester sonder priesterlike genealogie en sonder oorgeërfde reg. Hy is deur God tot die amp geroep.

Abraham, en in hom Levi, het in vorige dae aan die voete van Melgisedek geval. Hulle het voor Hom gebuig as 'n teken van sy superioriteit, en aan Hom tiendes gegee (vgl. Heb. 7). Maar toe Christus die antitipe van Melgisedek verskyn, is toegang tot die huis van Levi Hom ontnem. Levi het nie gebuig voor Melgisedek nie. Hy het vergeet hoe om te buig... . Wat 'n deurmekaar wêreld. Melgisedek het nou tiendes aan Levi gegee!

Dit is in hierdie tipe verhouding waarin Christus gesterf het. God het Hom niks uit die tempel van Levi gegee nie. Om die waarheid te sê, die tempel het Hom verwerp, en God self het saamgewerk in hierdie verwerping. Jesus se moordenaars het daar gesit, gebid en God agter die gordyn geprys. Vreeslik! Iets moes gebeur.

Ja, dit moes gebeur, maar Christus self het nooit probeer om iets deur revolusionêre optrede te doen nie. Hy het nie 'n vinger gelig om iets te doen teen die pragtige gordyn van die tempel nie. Nee, Hy wou gehad het

die tempelgordyn moes deur God se geregtigheid skeur. Dít is die manier waarop Hy begeer het die tempel moes gewen word vir Sy mense, en dit is die manier waarop Hy God op die breë paaie van lewe in hierdie wêreld wou plaas. En nou het Hy gesterf. Nou het Hy die skaduwee vervul. Nooit het Hy teen die skaduwee-diens in die tempel in opstand gekom nie.

Skaars het Hy sy laaste asem uitgeblaas, toe God verkondig dat Christus Melgisedek se antitipe is, en dat Hy regverdiglik die tempel wyd oop kan maak. Hy dra die sleutel in sy dooie hand. Die hemel gaan oop en 'n warrelwind, so oorweldigend dat dit nie gehoor kan word nie, waai deur die tempel en veeg as't ware die priester eenkant toe. 'n Hand gryp die gordyn, ruk dit in repe van bo na onder en God getuig dat die werk van sy Seun perfek was, dat toegang tot God oop is.

Die God van Abraham plaas die kroon op die bloedige hoof van Melgisedek. Waarom kon God hierdie boodskap uitbasuin vir die owerhede, magte, vir die hele kosmos?

Wel wie was Jesus? In Johannes 2:21 lees ons dat Hy van Homself praat as die *tempel*. Hy was die *tempel* van God in volmaaktheid (Kol. 1:19; 2:92).

God self het as't ware agter die vernederde gebroke liggaam van Jesus van Nasaret geskuil. God het in Hom gewoon. Maar mense het dit natuurlik nie gesien nie. Die liggaam van Christus was dus die "*ding*" wat God verberg het. So lank as wat die vlees van Christus, waaragter God geskuil het, ongebreek bly, kon God Homself nie openbaar aan die wêreld nie. Daarom is die liggaam van Christus, wat gedien het as die voorhangsel wat God verberg het, geskeur, sodat God na mense kon kom. As jy dink ek filosofer nou, gaan lees gou **Hebreërs 10:20**.

Op Golgota is die voorhangsel van die eintlike tempel geskeur in die vorm van die liggaam van Christus. Daarom is die voorhangsel van die "laer" tempel terselfdertyd geskeur. God basuin dit uit dat die skaduwee-diens,

van die priesters vir ewig verby is. Hoekom kon God uitbeweeg uit hierdie tempel? Wel, eenvoudig omdat God nou weer in kontak kom met die mens, sonder dat die mens verteer sou word. Hoekom? Omdat sonde weggeëem is, vernietig is. Melgisedek het Homself op die ware altaar geplaas. Met die kruis as offerhout het Hy, die volmaakte lam van God, tegelyk as priester en offerlam opgetree. Hy gaan met sy eie bloed in die allerheiligste in. Hy doen versoening, nie net vir die volk Israel se sonde nie, maar ook vir die nuwe volk uit elke stam en volk en taal en nasie. In daardie drie ure duisternis het Hy die rol vervul van die sondebok op wie die sondes van die wêreld gelê is, en God moes hom so behandel, al was Hy sy Seun. In die drie ure duisternis is Hy as brandoffer deur die toorn van die God wat 'n verterende vuur is, verbrand.

Fassinierende gebeure, nie waar nie?

Ons moet gou na nog twee sake in verband met Jesus en die tempel kyk:

- Eerstens, die verband tussen die hoëpriester en Jesus.
- Tweedens die verband tussen die offers van die tabernakel/tempel en Jesus.

Het jy geweet die hoëpriester self is 'n vertikale replika van die tabernakel?

Sy kledingstukke stem ooreen met die gordyne van die tabernakel; die hoofband met die inskripsie "Heilig aan die Here" stem weer ooreen met die Allerheiligste, wat weer die hemel verteenwoordig. Sy hande manipuleer die bloed, wat bemiddel tussen hemel en aarde. Sy voete bly geplant op die aarde. Ore, hande en voete word alles met bloed toegewy (Lev. 8:22-24), net soos die toewyding van alle dele van die tabernakel. Hy is daarom nie net 'n menslike wese, sondig soos ons nie, maar 'n menslike wese, geklee met die majesteit van die hemel. Tog weet ons uit die ontwikkeling van die Nuwe Testament self dat die priesterdom faal om volkome gewy te wees aan die Here (1 Sam. 2:30-36). Selfs Aäron faal, soos duidelik blyk uit die voorval met die goue kalf.

Die priesters is in werklikheid slegs 'n skaduwee en afdruk van die realiteit, soos die tabernakel self 'n skadu van die hemel is. Die regte priester moes

van die hemel wees. Hy moes dus 'n man van die hemel wees, ware God en ware mens (Heb. 1:1-5). Hy moes self die *afskynsel van God se heerlikheid, die afdrukse van sy wese* wees (Heb. 1:3). Natuurlik is Jesus hierdie hoëpriester! As Jesus dus die nuwe hoëpriester is, dui die sterk verband tussen hoëpriester en *tabernakel/tempel* ontenseglik ook daarop dat Hy die nuwe *tabernakel/tempel* is.

Wat die offers betref: sonder die offers kan die *tabernakel/tempel* nie die plek wees waar God se teenwoordigheid, soos in Eden, beleef kan word nie. Dit is waarskynlik nie toevallig dat ons 'n altaar by die *ingang* van die tabernakel aantref nie. Dit is hier waar die pad weer oop is na die teenwoordigheid van God. Ná die sondeval was die *ingang* na die tuin van God, en dus Sy teenwoordigheid, bewaak deur 'n vlamme swaard. In die *tabernakel/tempel* bewaar die “swaard” steeds die ingang. Maar die wonder is dat die offer van die altaar 'n slagoffer bied vir die “swaard” (mes), sodat die aanbieder weer voor God kan verskyn.

Wanneer daar na die offers self gekyk word, word gevind dat daar tussen die tipes offers hoofsaaklik graadverskille bestaan, en daarom moet 'n mens sekerlik nie te skerp probeer onderskei nie. Dit is veral die sondeoffer en brandoffer wat feitlik dieselfde doel dien. Dit lyk tog of die verskillende tipes verskillende aspekte in die proses van gemeenskap met God beklemtoon. Die *sondeoffer* en *skuldoffer* beklemtoon straf en vergelding vir sonde. Die *brandoffer* beklemtoon toewyding aan God, wat absolute vernietiging van sonde en onreinheid insluit. Die *graanoffer* beklemtoon weer 'n betaling, uit dankbaarheid aan God, dit wat Hom toekom. *Gemeenskapsoffers* beklemtoon die genieting van God se teenwoordigheid en seën. Aangesien die offer spesiale, heilige kos is (Lev. 22:15-16), wat die heiligheid van God simboliseer, kan ons aflei dat die eet hiervan moontlik die deel aan die heiligheid van God sou simboliseer. Natuurlik is die Israeliete beveel om heilig te wees soos Jahwe heilig is (Lev. 19:2). Die deel in offerkos suggereer dus waarskynlik die transformering na heiligheid soos God se teenwoordigheid geniet word.

Die interpretasie van Christus se dood as 'n offer is natuurlik stewig gevestig in die Nuwe Testament (vgl. Ef. 5:2; Heb. 9:14; Gal. 1:4; Rom. 8:3; 1 Pet. 3:18 en die boek Hebreërs). Al die genoemde aspekte van die

offers is gekombineer in die offer van Jesus aan die kruis. Hy dra die straf vir ons sonde (1 Pet. 2:24; Jes. 53:5). Sodoende is Hy die finale *sonde-offer*. Jesus was totaal aan God toegewy. Hy ondergaan dood en vernietiging vir sonde en veroorsaak so ook ons dood wat sonde betref (Rom. 6:2-7). So gesien, is Hy die finale *brandoffer*. Jesus, in sy perfekte gehoorsaamheid, gee aan God die eer en dank wat Hom toekom. So gesien is Hy die finale *graanoffer*. Christus bied ons nou sy vlees om te eet (Joh. 6:54-58). Deur deel te hê aan sy vlees en bloed het ons ewige lewe, en gemeenskap met die Vader, terwyl ons verander word na die beeld van Christus (2 Kor. 3:18). Christus is dus ook die finale *gemeenskapsoffer*.

Ons kan daarom onomwonde sê dat in die denke van die Bybel, Jesus die rol oorneem van die *tabernakel/tempel*, deurdat Hy nie net die rol van die *tabernakel/tempel* as gebou oorneem nie, maar ook dié van die hoëpriester en die offers en daarmee saam die simboliek wat teruggryp op die skepping.

In Hom is dit dus weer moontlik om te leef in die verhouding wat by die skepping teenwoordig was, en selfs meer. Aangesien die *tabernakel/tempel*, soos reeds aangedui, 'n integrale deel van die *Tora* is, is Jesus se oornam van die rol van *tabernakel* 'n sterk aanduiding van sy oornam van *Tora*.

Jesus en die land

Uit Deuteronomium 4:14 en Levitikus 25 kan duidelik gesien word dat die *land* nie geskei kan word van die res van die *Tora* nie. Al die voorskrifte omtrent die *Sabbatsjaar* en *Jubeljaar*, kan net in een land gedoen word. Indien daar aangetoon kan word dat Jesus hierdie aanduidings van die rus wat in Eden bestaan het vervul, kan daar met reg tot die slotsom gekom word dat die *land*, as versimbolisering van Eden, in Christus vervul is.

In Lukas 4:18 lewer Jesus die volgende uitspraak: “*Die Gees van die Here is op My, omdat Hy My gesalf het om die evangelie aan die armes te bring. Hy het My gestuur om die wat verblysd van hart is, te genees; om aan gevangenes vrylating te verkondig en aan blindes herstel van gesig; om die wat gebroke is, in vryheid weg te stuur; om die aangename jaar van die Here aan te kondig.*”

Hier word uit Jesaja 61 aangehaal. Daar bestaan min twyfel dat Jesus met die “*aangename jaar van die Here*” verwys na die sogenaamde *Jubeljaar* van Levitikus 25:10 en verder. As die beloofde Messiaanse profeet, volgens Jesaja 61:2, hierdie jaar moes aankondig, is dit egter duidelik dat hierdie *aangename jaar* verder sal gaan as die Mosaïese wet wat in Levitikus gegee is. Die Messiaanse *jaar van vryheid* is die begin van Messiaanse tyd en Messiaanse tyd is tyd sonder end.

Die basiese kenmerke van die *Jubeljaar* wat neergelê is in Levitikus 25, kan elders in Jesus se boodskap en bediening ontdek word. So byvoorbeeld kan die volgende uitgelig word:

Die oproep van Jesus in Lukas 12:29 en verder, stem presies ooreen met die belofte in Levitikus 25:20-22. Die kwytskelding van skulde en die bevryding van dié wat slawe geword het as gevolg van skuld, speel ’n belangrike rol in Jesus se boodskap. “*Vergewe ons ons skulde net soos ons skuldenaars vergewe*” van die *Onse Vader* gebed en dieselfde lering in die gelykenis van die ondankbare dienskneg (Matt. 18:21 e.v.) en die onregverdige bestuurder (Luk. 16:1 e.v.), is duidelik wette vir die *aangename jaar van die Here*. Die vergifnis van skulde stem letterlik ooreen met die vryskelding van skulde in die Septuagint se weergawe van Levitikus 25:28,54. So gesien is die *Onse Vader* ’n werklike *Jubeljaargebed*. In Lukas se weergawe van die *bergrede* (op die gelykte in Lukas) word die beginsel van die *Jubeljaar* só deurgegee:

En as julle leen aan dié van wie julle hoop om terug te ontvang, watter dank het julle? Want die sondaars leen ook aan die sondaars, om net soveel terug te

ontvang. Maar julle moet julle vyande liefhê en goed doen en leen sonder om iets terug te verwag, en julle loon sal groot wees; en julle sal kinders van die Allerhoogste wees; want Hy self is goedertieren oor die ondankbares en slegtes. Wees dan barmhartig, soos julle Vader ook barmhartig is. En julle moet nie oordeel nie, dan sal julle nooit geoordeel word nie. Julle moet nie veroordeel nie, dan sal julle nooit veroordeel word nie. Spreek vry, en julle sal vrygespreek word (Lukas 6:34-37).

In Israel moes die kwytskelding van skuld, volgens die *Sabbatswette*, elke sewe jaar plaasvind (Deut. 15:7-11). Hierdie praktyk het egter in Israel gelei tot allerhande wanpraktyke. Hoe nader hierdie jaar van kwytskelding gekom het, hoe meer het ouens hulle krediet “gevries.” Rabbi’s soos Hilel en Shammai het hiervoor ’n oplossing aan die hand gedoen waarvolgens die gereg jou geld vir jou kon terugkry.

In die lig van hierdie praktyk word die radikale en finale aard van Jesus se aankondiging duidelik. Hy kondig nie net ’n jaar van bevryding aan nie – Hy kondig dié Messiaanse jaar van bevryding aan. Die Messiaanse Sabbat wat Hy afkondig sal nie net 12 maande duur nie, maar sal geen einde hê nie.

Ons kan sê die Sabbat van die bevryding van God se mense, en die kansellering van hulle skulde is ook die Sabbat van die aarde! Hoekom? Omrede God se reg en geregtigheid vir beide Sy mense en Sy land *shalom* bring.

Jesus se verbintenis tot die Jubeljaar kom op verrassende wyse na vore in Lukas 22:50 en 51. Waar is jou Bybel? Ek hoop jy het dit by jou. Blaai gou na hierdie twee versies.

Dit is die nag van Jesus se inhegtenisname. Ons ken die verhaal. Judas verrai Jesus met 'n kus. Een van die dissipelskap Malgas se oor af. Jesus genees die oor. Die soldate lei Jesus weg na die huis van die hoëpriester. En dan kom die drama waarin ons eintlik belangstel –Jesus se verhoor, sy geseling en sy kruisiging.

Ek dink nie ek is verkeerd as ek sê dat die meeste van ons nie veel aandag gee aan die feit dat een van Jesus se dissipels Malgas se oor afkap en Jesus die oor weer genees nie.

Maar as 'n mens net 'n oomblik hierby stilstaan en daaroor begin dink, raak dit alreeds net oppervlakkig gesien, iets fassinerend. Jesus is in die mees angsvolle oomblikke van sy lewe. Sy dissipels, uit ywer vir Hom, kap 'n *slaaf*, wat saam met die soldate was, se oor af. Fassinerend! 'n Slaaf hier by die inhegtenisname, 'n slaaf van die *hoëpriester*. En Jesus doen die moeite om in hierdie angsvolle oomblikke sy oor aan te raak en te genees.

As 'n mens op 'n volgende vlak begin dink, raak dit nog meer fassinerend. As jy die evangelies vergelyk, sien jy dit is net Lukas wat spesifiek melding maak van die feit dat Jesus hierdie slaaf se oor weer genees.

Ek wil die stelling maak dat hierdie klem van Lukas verband hou met 'n ander gedeelte in die Lukas evangelie wat ook nét hier voorkom. Lukas is die enigste een wat klem lê op die feit dat Jesus sy bediening sien as die vervulling van Jesaja 61:2. Kry 'n vinger daar. Blaai nou gou na Lukas 4:4-21. Lees bietjie hierdie gedeeltes.

Op die oog af lyk dit of Jesus se woorde presies deur Jesaja aangehaal is. Maar as jy mooi kyk het Jesus presies in die middel van 'n sin afgebreek. Sien jy wat laat Jesus uit? “*Die dag van die toorn van die Here, die dag waarop God sy vyande straf.*” Hoekom doen Jesus dit? Hoekom eindig Hy nie die sin nie? Wel, omrede daar 'n misterie omtrent sy koms is. Dit is 'n drama in twee stadia. Die Ou Testamentiese profeet Jesaja sien die drama in geheel en skei dit daarom nie. Hulle het verlossing en oordeel saam verwag op die dag van die Here. Bevryding en oordeel word saam gesien.

Maar as Jesus kom, sê Hy in Johannes 12:47-48: “*En as iemand na my woorde luister en nie glo nie, Ek oordeel hom nie; want Ek het nie gekom om die wêreld te oordeel nie, maar om die wêreld te red. Wie My verwerp en my woorde nie aanneem nie, het een wat hom oordeel: die woord wat Ek gespreek het, dit sal hom oordeel in die laaste dag.*”

Die eerste koms van Jesus het hierdie genadejaar van die Here aangekondig – ’n jaar (d.w.s. ’n tydperk) vir verlossing, nie oordeel nie. Paulus sê in 2 Korintiërs 6:2: “*Want Hy sê: In die tyd van die welbehae het Ek jou verhoor, en in die dag van heil het Ek jou gehelp. Kyk, nou is dit die tyd van die welbehae; kyk, nou is die dag van heil.*”

Ons leef in hierdie tyd. Maar daar kom natuurlik ’n dag waarin die profesie van Jesaja 61:2 voltooi sal word. Paulus sê in 2 Tessalonisense 1:7-8 dat die volgende sal gebeur *na* hierdie Genadejaar: “... *die openbaring van die Here Jesus uit die hemel met sy magtige engele in vuur en vlam, wanneer Hy wraak uitoefen op die wat God nie ken nie en op die wat aan die evangelie van onse Here Jesus nie gehoorsaam is nie. Hulle sal as straf ondergaan ’n ewige verderf, weg van die aangesig van die Here en van die heerlikheid van sy sterkte.*”

Die belangrikste vir ons is egter nou – Jesus bring die *Genadejaar*, of dan, die *Jubeljaar*. Wat presies het die *Jubeljaar*, die *Genadejaar* behels? Wel, elke sewende jaar moes ’n Sabbat wees waarin die lande braak moes lê en rus (Lev. 25:4). Ná sewe *Sabbatsjare*, moet Israel die vyftigste jaar as ’n tweede *Sabbatsjaar* hou – ’n *Jubeljaar* (Lev. 25:11-12). In hierdie jaar, op die dag van versoening, het ’n trompetgeskal aangekondig dat alle grond wat verkoop is weer na die oorspronklike eienaars moet teruggaan en, baie belangrik, elke Israeliet wat as slaaf verkoop is het sy vryheid verkry (Lev. 25:28,40). Die ideaal was dat ’n *Jubeljaar* ten minste een keer in die leeftyd van elke Israeliet sou plaasvind. Die brandpunte van die *Jubeljaar* was dus die *Sabbatsrus* en die *vryheid*.

Kom ons keer nou terug na die tuin van Getsemane. As Jesus sy laaste wonderwerk verrig, is Hy nie besig met bloot ’n wondertoertjie nie. Nee,

Hy verkondig met krag: “*Ek het nie gekom om nou te veroordeel nie, ek het nie gekom om slawe te vernietig nie, maar om vry te maak, om hulle te genees ja en niks, selfs nie my grootste uur van angs gaan my daarvan laat afnyk nie.*”

En is dit nie geweldig nie? Ons het hier iemand wat ’n slaaf is van die Hoëpriester. Nog meer ironies – Kajafas laat ’n slaaf saam met die soldate gaan wat Jesus, die bevryder van slawe gevange gaan neem.

Hoe donker is hierdie oomblik nie! Hier is die Jode, wat die hulp van Romeine kry om hulle eie Messias te vang. Kajafas, deurdat hy Romeinse hulp vra om die Messias te vermoor, vernietig daarmee die *Jubeljaar* – want só het die Jode die slawe van heidene geword. Eerder as om die Messias te erken wat bevryding van elke gebondenheid bring, spesifiek van vloek en dood, soen hulle as’t ware die lat van dié wat vanuit Rome oor hulle heers as slawedrywers.

Duisternis. Dik duisternis.

Maar dit is in hierdie oomblikke van ironiese duisternis dat Jesus sy finale wonder doen. Hy vernietig nie slegs die slawerny wat teen Hom in opstand is om Hom uit die weg te ruim nie. Nee, Hy genees selfs in hierdie uur waarin Israel die slawe, gesimboliseer deur hierdie slaaf van die hoëpriester, teen Hom opstaan om Hom dood te maak. Hoekom doen Hy dit? Want Hy het gekom om die *Genadejaar* te bring! Hy is nie nou al daar om te oordeel nie. Sy bloed wat binnekort gaan vloei, spreek van beter dinge as die bloed van Abel (Heb. 12:24).

Wat bedoel die skrywer van Hebreërs hiermee? Wel, dít: Jesus se bloed roep nie om wraak soos Abel s’n nie. Sy bloed maak vry. Ag, en let tog net op dat Jesus persoonlik hierdie slaaf fisies aanraak, en genees. Geweldig.

Tussen die geroesemoes van die soldate se gille en skreeue, en die verwarde dissipels, gaan staan Jesus stil, raak hierdie man fisies aan, en genees hom.

Stel jou in Malgas se posisie. Hyself is 'n slaaf, 'n slaaf van 'n fanatiese Hoëpriester. 'n Man wat die Skrif geken het en bestudeer het, maar wat nie genade geken het nie. Hyself het bitter min genade in sy lewe geken. Hy het dit nie ontvang nie, hy het dit seker ook nooit gegee nie, want hy het dit nie geken nie.

Hy was nou opgeneem in hierdie optog om Jesus, die “moeilikheidmaker” gevange te neem en uiteindelik dood te sien. As hy kyk na die volgelinge van Jesus sien hy blitsende oë vol angs en woede – en dan 'n flitsende swaard en die ontsettende brandpyn van 'n lem wat sy oor van sy kop kloof. Deur die pyn newel het hy dalk vir 'n flitsende oomblik verwag om genot op Jesus se gesig te sien – maar hy sien oë vol sagtheid en medelye. Tyd gaan staan stil. Die sagte koel aanraking en die vreemde gevoel van oombliklike genesing. Geen verwyte – net genesing!

Ons weet nie wat van Malgas geword het nie. Maar hierdie wonderwerk is 'n teken, 'n teken van Jesus se verbintenis tot die *Genadejaar!*

Wat 'n verstommende gebeurtenis, vol betekenis!

MAAR ONTHOU: DIT IS OOK VIR JOU OPGETEKEN!

Jesus se houding teenoor jou is elke dag dié wat Hy teenoor Malgas gehad het. Meer nog. As Hy dit vir Malgas gedoen het.. wat dan van jou as sy kind? Hy het die Genadejaar, die Jubeljaar vir jou gebring en Hy het Sy bloed daarvoor gegee – vir jou. Hy stop by jou, ook as jy in pyn is – Hy wil tyd spandeer met jou. Hy wil vir jou heelheid en genesing bring – selfs al wil jy op 'n gegewe oomblik niks met Hom te doen hê nie. Hy is onwrikbaar besig om die Genadejaar af te kondig – ook vir jou! Onthou: Buite Jesus is daar geen Jubeljaar nie. As jy Hom nou mis, dan mis jy die Jubeljaar en al wat oorbly is as Hy weer kom as Regter. As jy die Jubeljaar mis, lewe jy in die wêreld se vergeldingsjaar. 'n Oog vir 'n oog.. Vasgevang in jou eie probleme. In hierdie wêreld moet jy presteer, ja jy is die slaaf van

materialisme en kapitalisme en noem maar op... Kies vryheid, kom na Jesus! En as jy vry is leef uit daardie vryheid. Sê nee: vir die wêreld, die duiwel en jou eie luste!

Terug na Sabbat en Sabbatsjaar. Jy moet onthou dat dit 'n eenheid vorm. As daar aangedui kan word dat Jesus self die Sabbat is, kan daar tot die slotsom gekom word dat Hy in Homself ook die *Sabbatsjaar* of *Jubeljaar* is, wat natuurlik weer onlosmaaklik deel is van die land en die simboliek van die rus in Eden. Die volgende verdere opmerkings moet dus gemaak word:

Wanneer Jesus deur die Fariseërs daarvan beskuldig word dat Hy die wet van die Sabbat breek, is dit insiggewend dat Hy nie daarop wys dat Hy net die mondelinge tradisie verbreek nie. Hy maak eerder die verstommende aanspraak dat Hy, net soos Koning Dawid en die priesters, in sekere opsigte, "*bo die wet verheve*" is. Hy is nie onderworpe aan die Sabbatswet nie, maar heers daaroor (Luk. 6:1-11; vgl. Mark 2:23-28). Dit impliseer nie bloot dat Jesus oor 'n gesag beskik wat ten minste soveel gewig dra as die Mosaïese wet nie, maar suggereer dat Jesus die Een is wat die finale seën van die Sabbat aan Israel sal gee.

Die perikoop, Matteus 12:1-8, bevestig hierdie punt juis deur die plasing daarvan ná Jesus se oproep tot dié wat moeg en oorlaai is, om rus in Hom te vind (Matt.11:28-30), eerder as in die Mosaïese wet. Die tydsaanduiding waarmee Matteus 12:1 begin, word ook gevind in Matteus 11:25 en Matteus 14:1. Matteus lê daarmee wel geen chronologiese verband met die voorafgaande nie, maar gee tog daarmee 'n aanduiding dat daar 'n innerlike samehang bestaan tussen gebeure wat in dieselfde *tydsbestek* (*kairos*) afspeel.

In die lig hiervan kan gesê word dat Jesus deur die inneem van 'n gesagsposisie bo dié van die Sabbat, die Sabbat losmaak van die wetlike raamwerk waarin dit voorheen gestaan het. Hiermee realiseer Hy ook in Homself die rus, wat altyd bedoel was om deur God se volk geniet te word.

In al drie die sinoptiese evangelies is die opeenvolgende wonderwerk 'n voorbeeld van wat Jesus se heerskappy oor die Sabbat in praktyk sal

betekening: mense sal bevry word van die skadu van die dood, en herstel word tot die beeld van God.

Die evangelie van Johannes gaan nog dieper in op die implikasies wat Jesus se aktiwiteit op die Sabbat het vir die leer aangaande Christus. In die dramatiese stelling: “*My Vader werk tot nou toe en ek werk ook*” (Joh.5:17), maak Jesus daarop aanspraak dat die vryskelding van die Sabbatswet wat op God van toepassing is, ook op Hom van toepassing is; dit is die Vader se werk wat die Seun doen.

In die daaropvolgende gedeelte openbaar God dat sy doel met die mensheid sal realiseer in die persoon en werk van sy Seun. Dit is die Seun wat lewe gee aan die dooies, wat alle mense oordeel, en wat eer toebring aan Homself en aan die Vader. Hy sal die Sabbat verwerklik deur ’n einde te maak aan menslike rebellie en die heerskappy van die dood. Hy neem saam met die Vader deel aan ’n tweede groot skeppingswerk wat ná die val begin het; ’n skeppingswerk waarin daar geen rus sal wees totdat dit voltooi is nie.

Ons sien in die Hebreërboek (Heb. 3:7-4:11) dat dit die koeëlbaan van interpretasie voortsit wat in Eksodus 20 begin is. Sedert die “sewende dag” het daar nog altyd iets bestaan wat God se *rus* genoem word (Heb.4:3-4). Hierdie *rus* word binnegegaan deur reaksie op die goeie nuus van verlossing (Heb.4:2) – die ware doel van God se verlossing van Israel uit Egipte. Dit is egter nie verkry deur die intog in Kanaän in nie, aangesien dit in Dawid se tyd nog steeds in die toekoms lê (Heb.4:6-9). Daarom is God se rus vir Christene steeds ’n toekomstige hoop, alhoewel ongelooft hierdie hoop sal uitwis, so seker as wat die geval met Israel was (Heb.4:2,11).

Hierdie koeëlbaan is egter op tweeërlei wyse afgebroke:

- Eerstens verwys Psalm 95 na die beloofde land en die tempel as die plek van God se rus. In Hebreërs 9:11-12 en 23-28 maak hierdie twee dinge egter plek vir die hemelse realiteite waarin Christus nou woon.

- Tweedens, en van die uiterste belang: ná eeue waarin mense nie daarin geslaag het om God se rus in te gaan nie, *het* ’n man nou God se rus binnegegaan en van sy werk gerus, soos God van sy werk gerus het (Heb. 4:10).

Dié wat deur geloof aan Christus verbind is, is volgens Hebreërs 4:3 nou reeds *besig om die rus in te gaan*. Dit is hoe ons die werkwoord hier kan vertaal.

In die lig van die hele boodskap van Hebreërs is dit belangrik om te sien dat die skrywer ook hiér die klem op volharding wil laat val. Gelowiges “onderhou” dus die Sabbat (Heb.4:9) deur die proses van ingaan in die rus van God, deur geloof (Heb. 4:3).

Die ingaan in die *rus* sou in die lig van die verband tussen *rus* en *land* ook geïnterpreteer kon word as die ingaan in *die land*, naamlik *Jesus*.

Dit is belangrik om daarop te let dat die *land* vir Israel ’n *gawe van God* is. Dit beteken dat jy ingesluit is in die *verbondsverbouding* met God. Anders gestel: dit is die plek van *lewe met God*. Dit behels ook dat die aansprake van die verbond nagekom word; met ander woorde, dit is die plek van ’n spesifieke lewensstyl voor God.

Om die land te besit, is om te deel in die erflating van God se hele volk. Die land behels, in kort, sekuriteit, insluiting, seëning, korporatiewe seëning en praktiese verantwoordelikheid.

Wanneer Efesiërs 3:6 in die lig van bogenoemde onder die loep kom, roep die taal van nalatenskap die patroon van verhoudings tussen God, Israel en hulle land waarin hulle sekuriteit vind, sterk na vore: “... *dat die beidene mede-erfgename is en medeledede van die liggaam en mededeelgenote aan sy belofte in Christus is deur die evangelie*”.

Deur inkorporering *in die Messias* is dit nou moontlik vir alle nasies om te deel in die voorregte en verantwoordelikhede van God se volk, wat in die Ou Testament gefokus was in die *lewe in die land*. Christus self neem die betekenis en funksie oor van die ou *land-verwantskap* kwalifikasie.

Om *in Christus* te wees, net soos om *in die land* te wees, beteken 'n status en 'n verhouding wat deur God gegee is, 'n posisie van insluiting en sekuriteit. Dit behels verder 'n verbintenis om waardiglik te lewe deur die praktiese verantwoordelikhede te vervul teenoor diegene wat die verhouding met jou deel.

Selfs die *sosio-ekonomiese* dimensies van die land vind op praktiese wyse tipologiese vervulling in die *koinonia* aansprake in die Nuwe Testament. Daar is reeds verwys na die *Jubeljaar*. Die vroeë kerk probeer om Jubeljaarbeginsels op sy sosio-ekonomiese lewe toe te pas – soos gesien wanneer Deuteronomium 15:4 vergelyk word met Handeling 4:34. “*Maar daar moet geen arme by jou wees nie...*” (Deut.15:4, O.A.V.); “*Want niemand onder hulle was behoeftig nie...*” (Hand. 4:34, O.A.V.).

Hierdie paar opmerkings oor *Jesus* en die *land* is sekerlik genoeg om jou te oortuig dat *Jesus* inderdaad die rol oorneem wat die *land* in die lewe van die Ou Testamentiese volk gespeel het.

Jesus en Wysheid

Die evangelies teken *Jesus* baie duidelik as 'n (profetiese) Wysheidsleraar wat aforismes, raaisels en gelykenisse gebruik om sy boodskap oor te dra.

Inderdaad beskryf *Jesus* self sy sending, en selfs sy persoon in terme van *Wysheid*. Hy gebruik die figuur van gepersonifieerde *Wysheid* in Matteus 11:16-19 en Lukas 7:31-35 om daarop aanspraak te maak dat alle vorige boodskappers van *Wysheid* in Homself en Johannes die Doper kulmineer. Hy maak ook daarop aanspraak dat sy boodskap groter is as die prediking van Jona en die *Wysheid* van Salomo. Hy is 'n boodskapper wat God se *Wysheid* met eskatologiese erns verkondig (Matt. 12:42; Luk. 11:31).

In die konteks van Matteus 11:2-4 identifiseer *Jesus* Homself as die beliggaming van *Goddelike Wysheid*. In Matteus 11:25-27 en Lukas 10:21-22 lê Hy klem op die unieke karakter van sy kinderlike verhouding met God. Hy bevestig hier dat die *Wysheid* wat net God ten volle besit, deur Hom

(Jesus) geopenbaar word aan diegene wat bereid is om dit as 'n geskenk van Hom af te aanvaar.

Wanneer Jesus as *Wysheid* in Matteus 11:28-30 mense uitnooi om sy juk op hulle te neem, dan is Hy ook *Tora*.

Sy lering is die finale uitdrukking van God se openbaring; sy volgelinge ontvang sy Woord as Goddelike openbaring (Matt. 5:18). Jesus kondig nie net bloot die neerdaal van God se regering op aarde aan nie, Hy glo dat Hy dit gebring het en dit in 'n sekere sin beliggzaam.

Nóg in die Ou Testament, nóg in die vroeë Joodse tradisie het enige koning, profeet, priester of leraar gewaag om te suggereer dat Hy die menslike beliggaming van 'n eienskap van God (naamlik God se *Wysheid*) is.

Matteus, in die sinoptiese tradisie (dit verwys na die 4 evangeliese, bekend as die sinoptiese evangelies), gaan verder as Judaïsme. Dáár het *wysheid* nooit mens geword nie.

Matteus beweeg na 'n Wysheids-Christologie waarin Jesus die mens geworde *Wysheid* self is (Matt.11:19,25-30 en veral die wysiging van Luk. 11:49 in Matt.23:34-36, 37-39).

Nou is die simbool nie meer 'n vrou nie, maar 'n man. Daar kan op verskillende ooreenkomste gewys word. Soos die *Wysheid*, is Jesus ook verborge en geopenbaar, en openbaar Hy die verborge dinge van die koninkryk; soos die *Wysheid* 'n leraar is, so is Jesus; soos die *Wysheid* 'n profeet is, so ook Jesus; en soos die *Wysheid* deur agente werk, so stuur Jesus ook profete, wyse manne en leraars wat net so verwerp sal word soos Israel steeds die boodskappers van die *Wysheid* verwerp het. Dit geld ook vir diegene in die gemeente van Matteus wat met die boodskap van Jesus uitgaan. Daarom trek Jesus in Matteus 24:2 Hom van die tempel terug soos in Matteus 23:38 in die vooruitsig gestel is.

Die vierde evangelie, Johannes, neem dieselfde stap, net op 'n ander manier en met 'n ander klem. Johannes 1:1-18 teken Jesus as die kosmiese

Logos (Woord). *Wysheid* en *Logos* is natuurlik uitruilbare terme in beide *Philo* en die *Wysheid van Salomo* (Spr. 9:1-2; 18:15). Ons het reeds gesien dat in die wysheidstradisie, *Wysheid* voorgestel word as 'n deelnemer in die skepping saam met God se Woord (vgl. Spr. 8:27-31; *Wysheid van Salomo*, 9:1-2,9). Johannes gaan verder as hierdie tradisie en beklemtoon dat God nie alleen *Wysheid* voor enige iets anders geskep het nie, en dat *Wysheid* nie net gehelp het met die skepping nie (Spr. 8:22-26; *Ben Sira*, 1:4, 9; 24:3-5), maar dat die *Logos* self, vóór alles, saam met God bestaan het (1:1 vgl. *Ben Sira*, 24:9).

Soos aangetoon, word *Wysheid* en *lewe* ook in die wysheidstradisie met mekaar geassosieer (vgl. Spr. 4:1-13; *Wysheid van Salomo*, 8:13,17).

Johannes beklemtoon dat *lewe* in die *Logos* is (Joh.1:4). Die tema dat *Wysheid* die volmaakte refleksie van God se lig is (bv. *Wysheid van Salomo*, 7:26), word ook in Johannes 1:4-5 gevind. Die klem in Johannes is egter op die *Logos* (Woord) wat na sy eie gekom het met God se openbaring, maar verwerp is (Joh.1:9-11). Daar is 'n interessante ooreenkoms tussen die verskyning van die *Logos*, sy verwerping en sy vertrek (Joh. 1:14-17) aan die een kant en dié van *Sophia* (*Wysheid*) se verwerping en vertrek aan die ander kant in sekere geskrifte (vgl. 1 *Enoch* 42:1-2; 4 *Ezra* 5:9-10).

Indien Johannes se klem op *Wysheid* in sy proloog (sy inleiding in hoofstuk 1:1-18) bedoel is om van toepassing te wees op die totale Evangelie se voorstelling van Jesus, maak Johannes baie belangrike opmerkings oor Jesus. Hy gaan reeds verder as die tradisies wat *Wysheid* en *Logos* met mekaar verbind met sy stelling dat hulle in Jesus mens geword het (Joh.1:14). Hierdie tradisies bely ook net dat hierdie dinge tydelik met Jesus was.

Die lesers van die proloog van Johannes, wat bekend is met die wysheids*himnes*, (*liedere*) sou verbysterd wees wanneer hulle vers 17 lees. Hulle sou nie verstom wees omrede *wet* genoem word nie, maar deur die skielike uitlating van die *Tora* uit die posisie wat in die voorafgaande verse bespreek is.

Tot op hierdie punt kon die leser, wat bekend was met genoemde agtergrond, *wet* lees in die hele *himne* (via die Wysheidskonsep en sy identifikasie) en hy kon die term *Woord* met die betekenis van *wet* (en *Wysheid*) interpreteer.

Maar nou skielik, in Johannes 1:17, word die *wet* onverwags uitgesluit en is Jesus Christus die enigste inhoud wat oorbly vir die term *Woord*!

Dit beteken verder ook dat Jesus in die “*Ek is*” stellings (Joh. 6:35; 8:12; 10:9; 11:25-26; 14:6; 15:1; vgl. 8:58; 10:36), self die boodskap van verlossing is. Die *persoon*, is die *verkondiging*.

Jy kan ongetwyfeld aanvaar dat daar ’n verband is tussen *Jesus*, *Wysheid* en *Tora* in die evangelies en Johannes.

Wanneer daar na Paulus se briewe gekyk word, kom die volgende na vore: Paulus artikuleer die betekenis van die persoon en sending van Jesus in terme van *Wysheid*.

Dit is moontlik dat hy tot hierdie identifikasie van Jesus met Goddelike *Wysheid* kom as gevolg van sy Damaskus-ervaring. Hy het Jesus gesien as Here, verhoog deur God, terwyl Hy sit aan die regterhand van God. So het Paulus daartoe gekom om te glo dat Jesus die Seun van God is, nie net in die Messiaanse sin van die woord nie, maar ook in die sin dat Hy van die begin af in ’n unieke verhouding met God staan – siende dat Hy die beeld van God is en sy agent in skepping en verlossing is.

Hy noem Jesus daarom eksplisiet “*die wysheid van God*” (1 Kor. 1:24,30). God kan nie deur middel van menslike *wysheid* begryp word nie (1 Kor. 1:21). Hy is nie net ’n god vir ’n sekere hoë klas, wat dit verdien nie. Die *Wysheid* van God word gepersonifieer in Christus wat aan ’n kruis sterf. Dat dit die toppunt van die uitdrukking van God se *Wysheid* en *Krag* is, kan nie deur menslike *wysheid* begryp word nie. Juis daarom is die boodskap van die evangelie “*God se Wysheid*” (1 Kor. 2:7). Goddelike *Wysheid* kom

van die Skepper wie se plan van verlossing, wat voorheen verborge was, nou realiteit geword het deur die dood van Jesus aan die kruis (1 Kor. 2:8).

Aangesien Paulus Jesus as die gepersonifieerde *Wysheid* van God sien, het hy tradisionele eienskappe van *Wysheid* op Jesus oorgedra. Die beskrywing van Christus in Filippense 2:6-11 en Kolossense 1:15-20 as “*in die vorm van God*” en “*gelyk aan God*” (Fil. 2:6) roep na vore die beeld van *Wysheid* wat naby God is, deel in God se aard, en van voor die skepping reeds bestaan. Die beskrywing van Christus as die “*beeld van die onsienlike God*”, “*die eersgeborene van die skepping*”, die “*begin*” en die woonplek van al die “*volheid van God*” (Kol. 1:15, 18, 19) neem ook eienskappe van die Wysheidsfiguur oor.

Jesus, die Seun van God, is die manifestasie van God in skepping. Hy geniet die voorrang in beide rang en bestaan oor die skepping, Hy is die effektiewe teenwoordigheid van die Goddelike skeppingskrag en Hy is die volmaakte manifestasie van die eienskappe en aktiwiteite van God. Deur die belydenis dat Jesus Christus die Here is “*deur wie alle dinge is en deur wie ons bestaan*” (1 Kor. 8:6), beklemtoon Paulus sy oortuiging dat Christus die middelaar is van beide skepping en verlossing (vgl. Kol. 1:16).

In Efesiërs 1:10 beklemtoon Paulus weer, deur die gebruikmaking van wysheidsterme, dat Christus die doel is van skepping en daarom van die geskiedenis (Sien ook Joh. 1:1-18; Heb 1:2-4).

Die verhouding *Christus* en *Wysheid* sal egter nie volkome wees sonder verwysing na die *Gees* nie, aangesien dit altyd *Christus* en die *Gees* is wat die nuwe volk van God se grense bepaal.

In 1 Korintiërs 1:1-3:20 wil Paulus, in die lig van die Christus-gebeure, sy lesers daarop wys dat daar nie langer vir *Wysheid* na die *Tora* gedraai kan word as die standaard vir leiding en optrede nie. Die *Tora* is nou oortref deur die eskatologiese *Wysheid* van God wat in die wêreld inbreek deur die Christus-gebeure. Daarom moet daar vir leiding en rigting wat gebaseer is op hierdie nuwe eskatologiese *Wysheid*, nie eers gekyk word na die *Tora* nie, maar na die *Gees* wat aan die Christen-gemeenskap, deur leraars, die implikasies van die Christus-gebeure duidelik kan maak.

Die Bybel sien Jesus as die *Wysheid* wat reeds by die skepping bestaan het. Daardie *Wysheid* wat onlosmaaklik van *Tora* is en nou ná die kruis en opstanding steeds die *Tora is*. Hierdie *Wysheid* funksioneer onlosmaaklik van die *Gees* in my en jou lewe.

Jesus en die verbond

Tora is onlosmaaklik verweef met *verbond*. Daar kan selfs gesê word: die *Tora* is die *verbond*. Dit is dus noodsaaklik om vas te stel wat Jesus se verhouding tot *verbond* is, indien ons 'n uitspraak wil lewer oor die basiese van die verhouding tussen God en mens.

Gaan lees gou Kolossense 1:16. Hierdie vers is uiters verhelderend. Dit wys dat *alles deur Hom (Jesus) geskape is en tot Hom* (N.A.V. – *vir Hom*).

Hierdie vers wys dat die heelal deur Jesus geskape is. Maar kyk weer. Dit sê baie meer. Paulus wil ons wys dat alle dinge wat geskep is, op Hom gerig is, op pad is na Hom toe – en ja, uiteindelik hulle doel in Hom bereik.

Die hoofpunt is dit: Hy is self die eindpunt, die doel van al God se werke. In die Nuwe Testament is sterk getuienis hiervoor. Hy is die Een onder Wie se heerskappy God alle dinge wil verenig (Ef. 1:10) “*met die doel om alle dinge wat in die hemele sowel as wat op die aarde is, onder een hoof in Christus te verenig*”. Hy is die Alfa en die Omega, die Eerste en die Laaste, die Begin en die Einde (Op. 2:8; 22:13).

Ek wonder of jy al hieroor nagedink het. Al drie hierdie verse wys vir ons dat Jesus die uiteindelige doel van God met alles bereik.

Daar is reeds verwys na die feit dat die uitgebreide voorkoms van die verbondsformule tot in Openbaring 21:3, God se doel vir die skepping beskryf. Daar is nou gewys op die feit dat Jesus, in die Nuwe Testament, as die doel van God se skepping aangedui word.

Die vraag wat ons dus nou logies gesproke moet beantwoord is: “Hoe word die *Tora*-verhouding, soos opgesom in die verbondsformule, in Jesus vergestalt?”

Wat jy gaan sien is dit: Jesus vervul beide kante van hierdie God-mens verhouding, die verbondsformule. Hy doen dit as die God-mens. Hy is nie net God *vir* ons nie, maar is ook in Homself God se ware volk, met alles wat dit behels.

Is jy oortuig dat Jesus God is?

As ons sê dat Jesus die “*ek wil vir jou ’n God wees*” kant van die verbond oorneem, moet ons oortuig wees dat Jesus God is. Is jy?

C.S. Lewis het eenmaal gesê: “Ek probeer hier keer dat die soort ding gesê word wat mense graag oor Jesus kwytraak, *’Ek is bereid om Jesus as ’n groot morele leermeester te aanvaar, maar ek kan nie sy aanspraak aanvaar dat Hy God is nie*’. Dit is die een ding wat ons nie behoort te sê nie. “’n Mens wat net ’n mens is, en die soort dinge sê wat Jesus gesê het, is geen groot leermeester nie. Hy sou óf gek wees – niks beter nie as iemand wat beweer dat hy ’n gebakte eier is – óf hy sou die duiwel uit die hel wees. Jy moet kies. Óf hierdie man was en is die Seun van God; óf Hy was ’n gek of iets ergers. Jy kan Hom as ’n malle toesluit; jy kan op Hom spoeg en Hom as demoon doodmaak; of jy kan voor Hom neerval en Hom aanbid as jou Here en jou God. Maar moenie neerbuigende nonsens oor Hom praat en Hom ’n ‘groot menslike leermeester’ noem nie. Hy het nie daardie opsie vir ons ooggelaat nie. Hy wou nie”. (Lewis, 2006:69)

Wat sê jy oor Hom?

Kom ons kyk gou na ’n paar ander gedeeltes in die Bybel wat vir ons pragtig illustreer op watter manier Jesus die openbaring van die Vader is.

In Johannes 1:1 word Jesus as die *Woord* beskryf. Ons weet 'n *woord* is die uitdrukking van 'n gedagte.

In Hebreërs 1:3 lees ons dat Jesus die *afskynsel van sy (God) se heerlikheid is*. Ons weet die helderheid van die strale druk die son uit, openbaar die son, al kan ons nie die son sien nie. In dieselfde vers lees ons dat Jesus *die afdruksel van God se wese is*. 'n Wasafdruk druk presies die seël uit.

Ons kan dit ook só stel: Die woord is die seun van die gedagte, die wasafdruk is die seun van die seël, die strale is die seun van die son, so is Jesus die Seun van God.

Het jy al só oor God en Jesus gedink?

Hierdie gedeeltes help my om in my denke 'n prentjie te teken van hoe die Vader en die Seun een is, en tog verskillend is binne die drie-eenheid. Ek kan my voorstel, alhoewel dit my tot die uiterste neem, 'n wese wat nooit 'n begin gehad het nie, maar 'n spesifieke karakter. En verder kan ek my voorstel dat hierdie God altyd bewus was van Homself. Dit beteken dat Hy altyd sy eie beeld voor Hom gehad het om te bedink en te geniet a.g.v. sy grootheid en morele skoonheid. En kan dit nie wees nie, dat hierdie beeld, hierdie vorm, so duidelik en werklik in God is, dat dit ook God is, die beeld van God, die vorm van God, die Seun van God. Die voordeel van so 'n prentjie is dat dit ons help om te besef dat die Seun, wat die beeld en heerlikheid van God is, inderdaad gebore van die Vader kan wees en tog nie geskep. Daar was nooit 'n tyd wat God die Vader nie hierdie perfekte, werklike en lewende beeld van Homself gehad het nie. Die seun is ewig gebore, nie geskep nie...

John Piper

Ek wil nie hierdie beeld te ver voer nie. Miskien het ons alreeds die grens van Bybelse spekulاسie oorgesteek. Maar ek voel so sterk dat onder ons

wat in die kerk grootgeword het en die groot leerstelling van die geloof in ons slaap kan opsê en deur die apostoliese geloofsbelydenis kan gaap, dat onder ons iets gedoen moet word om ons te help om weer die ontsagwekkendheid, die vrees, die verbystering van die wonder van Jesus te voel. Hoe dood en ongevoelig het ons nie vir hierdie waarheid geword! Het ons hierdie Kerstyd daaraan gedink dat Jesus se geboorte nie die totstandkoming van 'n nuwe wese was nie, maar 'n inkom in die wêreld van 'n ou persoon (Miga 5:2)? Sy persoon, nie sy liggaam nie, was van ewig!

In Jesus kom God en sê: “Kyk na Hom en julle sien alles wat Ek is en verwag.”

As jy jou Bybel byderhand het nie, gaan lees net weer die volgende gedeeltes:

- Johannes 14:9-10
- Kolossense 1:19, 2:2

Die absolute eenheid tussen Jesus en die Vader word hieruit baie duidelik, nie waar nie?

In Jesus sien ons dit alles nou kristalhelder! Ons vermoed dit al baie sterk in die Ou Testament dat God werklik *vir* die mens is, of hoe? As jy wil weet hoe God is – kyk na wat Jesus vir die mensdom kom doen.

Só is God, want onthou God is nie anders as Jesus nie! In Jesus kan ons God dus nie anders leer ken nie as ons God, wat sê: “*Ek sal vir julle 'n God wees.*”

“*En julle sal vir My 'n volk wees*” is die ander kant van die verbond. Dit is veral in die evangelie van Matteus dat Jesus pertinent geteken word as die een wat die rol van “God se volk” oorneem en vervul. Israel kry besonder baie aandag in dié evangelie. Jesus het gekom om sy volk van hulle sondes te verlos. Matteus se evangelie is die enigste een waarin ons pertinent lees dat Jesus se sending alleenlik op Israel gerig is (Matt. 15:24); by die uitsending van die dissipels geld dieselfde beperking vir hulle.

Die aandag vir Israel kom ook duidelik na vore uit al die verse wat Jesus aandui as een wat dinge uit die Ou Testament kom vervul.

Dis opvallend dat byna die helfte van hierdie verse uit Jesaja afkomstig is en die ander uit Sagaria, Jeremia, Hosea en Miga.

Die geskiedenis van Jesus vervul byvoorbeeld dié van Eksodus (Matt.2:15). Sien jy dit? Hy word ook uit Egipte geroep!

Jesus self is die ware Israel, die enigste egte Israeliet (vgl. ook Jes. 49:3; Hos.11:1). Ek stel voor jy gaan lees hierdie gedeeltes!

Hy vervul die Intog. Gaan kyk gou hoe duidelik dit in Matteus 2:19-23 na vore kom. Gaan lees dit!

In hierdie verband is dit opvallend: Matteus gebruik spesifiek die term *Israel* in die gedeelte vir die land wat normaalweg Palestina of die Joodse land genoem sou word. Deur die naam *Israel* word die plek gekwalifiseer as die woonplek van God se volk. Die *Intog* onder Josua van destyds is tot niet gemaak (deur hulle sonde en gevolglike ballingskap), maar die *Intog* van Jesus (Hyself is die ware Israel) is permanent.

Die direkte stem uit die hemel in Matteus 3:17 en 17:5 is geweldig betekenisvol. Jesus dring daarop aan dat Johannes Hom doop, aangesien “alle geregtigheid” hierdeur vervul sou word. Die handeling van die doop op sigself volbring nie alle geregtigheid nie (vgl. Matt. 4:1 e.v.). Die woordjie *só* verwys na die houding van vernedering, wat sigbaar word in die doop. Die volle reddende geregtigheid van God se ryk sal nie kan kom sonder die vernedering van die sterkere nie. Die misterie van die lydende Immanuel word dus hier gevind, as die program vir sy lewe in Israel. Deur die doop stel Jesus homself gelyk aan sy sondige broers.

In reaksie op die handeling en verklaring van Jesus, stuur God die Gees om Jesus te laat kwalifiseer vir sy Messiaanse taak: “*Dit is my geliefde Seun, in wie ek ’n welbehae het*” (Matt. 4:17). Daar is grootliks ooreenstemming onder eksegete dat hierdie stem Jesaja 42:1 eggo: “*Daar is my Knege wat Ek ondersteun, my Uitverkorene in wie my siel ’n welbehae het. Ek het my Gees op Hom gelê; Hy sal die reg na die nasies uitbring.*” Hierdie vers word later deur Matteus aangehaal in ’n vertaling wat parallel is aan die stem uit die hemel, “... *my*

Geliefde in wie my siel 'n welbehae het !" (Matt. 12:18). God beloof in Jesaja 42 dat Hy sy Gees op sy kneg sal stuur om Hom te laat kwalifiseer vir sy Messiaanse taak en Hy verklaar dat hierdie dienskneg die uitverkorene is, groep in geregtigheid om die verlossing van die verbond na die volke van die aarde te bring.

Die doop van Jesus wil sê: Jesus is hierdie dienskneg. Wie is die dienskneg wat deur Jesaja beskryf word? Uit die beskrywings van die dienskneg in die Knegliedere (Jes. 42:1 e.v.; 44:1 e.v.; 52:1 e.v.) kan 'n mens antwoord dat hierdie dienskneg verwys na beide Israel en Een wat deur die feit dat Hy Israel verteenwoordig, Israel vernuwe. Daarom kan gesê word dat omrede die stem uit die hemel Jesaja 42:1 eggo, die bedoeling daar is om Jesus aan te toon as God se gesalfde dienskneg, sy geliefde Israel-dienskneg, wat welbehaaglik is voor God as gevolg van die geregtigheid wat Hy vervul. Die stem uit die hemel eggo ook Psalm 2:7: "... Die HERE het aan My gesê: U is my Seun, vandag het Ek self U gegeneer." Psalm 2 is 'n koninklike Psalm wat die troonbestyging van die koning van Israel in sy universele heerskappy oor die nasies van die wêreld aankondig. Die Psalm reflekteer die verbond met Dawid, waarin God die volgende belowe in verband met Dawid se nageslag: *"Ek sal vir hom 'n Vader wees, en Hy sal vir My 'n seun wees"* (2 Sam. 7:14).

Jesus is Israel en Israel is Jesus! Stem jy saam? Of anders gestel: Jesus is die getroue Bondgenoot van God. Dit word nog duideliker uit die gebeure in die wildernis.

K In hierdie versoeking neem Jesus die plek van Israel in. As getroue Bondgenoot bly Hy egter onwrikbaar getrou aan God en weier om voor enige ander god te buig. Soos die wildernis wys wat in Israel van ouds se hart is (Deut. 8:2), sien ons wat in die getroue Bondgenoot se hart is. Die hele doel van die versoeking, wat terloops plaasvind nadat Jesus veertig dae gevas het, soos Israel veertig jaar in die woestyn was, is om te wys dat Jesus as getroue Bondgenoot slaag waar Israel misluk het, of anders gestel: **Jesus vervul die tweede deel van die verbond, "... en julle sal vir My 'n volk wees".**

Wanneer jy nou onthou dat die Pentateug-verhaal die punt duidelik wil

maak dat Abraham en sy familie in 'n sekere mate die rol van Adam en Eva geërf het, moet ons sê dat Jesus die oorspronklike rol wat Adam en Eva, as “*God se mense*” moes inneem, vervul.

Ja, Hy is namens ons, God se troue Bondgenoot: “*Dit is My geliefde Seun in wie Ek 'n welbehae het*” (Matt. 4:17).

Ek kan nie anders as om oorstelp van vreugde te wees oor die feit dat Jesus albei “kante” van die verbond kom leef het nie!

Jesus en die Tora

Die inhoud van die verbond: “*Ek sal vir julle 'n God wees, en julle sal vir My 'n volk wees*”, is dus Jesus Christus en dit word (in beide dele) vervul in en deur Jesus Christus. Dat Jesus Christus die inhoud van die verbond is, beteken egter nie dat Hy God of mens vervang nie, maar dat Hy waarlik God en mens *is*.

Dit wil sê: die feit dat Hy die verbond vervul, beteken nie dat Hy die mens oorbodig maak nie, maar dat Hy juis die doel wat God met die mens het, *vir, in en met* die mens bereik. En daardie doel, kan ons nou sê, is niks anders nie as *Tora*.

Die *opstanding* van Jesus bevestig dat God staan by die *Tora*, en dat Hy met die opstanding hierdie verhouding, soos dit in Christus vergestalte vind, bevestig.

Dit wys wat God se oorspronklike bedoeling is. Vir Paulus is die opstanding God se finale en beslissende woord oor die lewe van sy skepsel Adam en die verhouding waarin Adam tot God gestaan het. Dit is God se omkeer van Adam se keuse vir sonde en dood (1Kor. 15:22) en 'n nuwe bevestiging van die eerste besluit dat Adam moet lewe (1Kor. 15:45).

Die werk van die Skepper wat vir Adam maak, en wat 'n orde van dinge daarstel waarin die mensdom plek het, word eens en vir altyd bevestig deur die opstanding. In Jesus se opstanding is die morele orde vir eens en altyd in die openbaar deur God bevestig.

Jesus is nie net getuie tot die herstelde morele orde nie. Hy is die een in Wie die orde gekom het; God het gewil dat die herstelde skepping vorm sou aanneem in, en in verhouding tot, Een Man. Hy bestaan nie net as voorbeeld en prototipe nie, maar as die Een in Wie dit opgesom is.

Om deel te hê aan die nuwe skepping is om deel te hê aan Christus. In die hernude skeppingsorde is die universele betekenis wat agter al ons morele persepsies lê, konkreet en onvervangbaar beliggaam deur Jesus. Hierdie orde sou ons as *die God-mens verhouding van liefdesharmonie* kon beskryf.

Om Jesus as *Tora* te sien, lei logies tot 'n erkenning van die basiese teologiese uitgangspunt dat God één wese is: Vader, Seun en Heilige Gees. Met ander woorde, die God wat die *wet* gee as 'n werkverbond is nie anders as die God wat mens word in Jesus nie.

Wanneer dít verstaan word, is die implikasies vir ons verlossing ook duidelik.

As God en mens weer in 'n liefdesverhouding wil staan, is dit wat tevrede gestel moet word in die plaasvervangende dood van Christus, vir die verbreking van hierdie verhouding, nie die duiwel nie, nie God se eer en regverdigheid nie, nie die *wet* of dan *werkverbond* as iets wat buite God staan nie – nee: *God self*.

Wie is dus die plaasvervanger? Sekerlik nie Christus, as Hy gesien word as 'n derde party nie. Enige gedagte van plaasvervanging waarin drie *onafhanklikes* 'n rol speel – die skuldige party, die regter wat straf, en die onskuldige slagoffer – moet verwerp word. Dit sal nie net onregverdig wees nie, maar ook 'n verkeerde leer aangaande Christus weerspieël. Christus is nié 'n onafhanklike derde party nie, maar die ewige Seun van die Vader, wat een is met die Vader in Sy basiese wese.

Wat ons dus in die drama van die kruis sien, is nie *drie* akteurs nie, maar *twee*. Onself aan die een kant, en God aan die ander kant. Nie God soos Hy in Homself is nie (die Vader), maar nogtans God – God wat mens geword het in Christus (die Seun). Met ander woorde: hier is niks immoreels nie. Die plaasvervanger vir die verbrekers van die liefdesharmonie, of dan die *Tora*-verhouding, is niemand anders nie as die een in Wie dit vergestalt is: *God in Christus*.

Dit is ten diepste dus wel die *Tora* wat tevrede gestel moet word in die kruisiging – maar die *Tora*, soos dit in Christus na vore kom, as wetgeïnkorporeerde evangelie, nie blote *wet* soos dikwels gepreek word nie.

Deur hierdie offer bereik Jesus dus die doel van God: die *Tora*-verhouding, *vir* ons. Dit is belangrik om nou op hierdie punt in gedagte te hou dat God binne die *Tora* aan die een kant perfekte gehoorsaamheid eis, maar terselfdertyd die middele voorsien om te handel met die feit dat sodanige gehoorsaamheid nie binne die bereik van sondige wesens is nie. Integraal tot die *Tora* is daarom die *tabernakel* en die hele sisteem van versoenende offers.

Later in die boek gaan jy nog meer hoor van wat aan die kruis gebeur het *vir* jou.

Die Heilige Gees werk weer op so 'n wyse in ons dat ons al meer prakties lewe soos God dit bedoel het, dat ons al meer prakties lewe in 'n *Tora*-verhouding! Wanneer ons dan nou weer dink aan wat die Nuwe Testament oor die beeld van God sê, is dit uiters betekenisvol dat Jesus, volgens die Nuwe Testament, nie God se beeld is vir Homself nie, maar as die eersgeborene onder baie broeders is Hy die Een wie se beeld hulle sal dra (Rom. 8:29), soos hulle op 'n tyd die aardse beeld gedra het (1Kor. 15:49).

Gelowiges, soos ek en jy, word daarom in sekere tekste in die Nuwe Testament as die beeld van Christus beskryf.

Die gelowige se posisie in Christus is die grond waarop Christus se beeldskap van God op hom oorgedra word. En dit is hier waar die Heilige Gees se werk ook in die prentjie kom. Paulus beskryf hierdie eenheid as 'n gelykvormigheid aan die beeld van die Seun van God (Rom. 8:29), wat deur die werking van die Heilige Gees geskied om uiteindelik gelowiges tot die heerlijkheid van Christus te bring (2 Kor. 3:18).

Die logika is dus dat in die gelykvormigheid aan die beeld van Christus, die gelowige opnuut die beeld van God word. Christus bereik God se doel met die mens dus in ons, of om dit in terme van ons tema te stel: Die Heilige Gees bring ons al meer en meer in 'n *Tora*-verhouding met God.

By die wederkoms sal Christus weer hierdie doel *met* ons bereik, as ons finaal dít beleef wat Openbaring 21:3 soos volg verwoord: *“En ek het 'n groot stem uit die hemel hoor sê: Kyk, die tabernakel van God is by die mense, en Hy sal by hulle woon, en hulle sal sy volk wees; en God self sal by hulle wees as hulle God.”*

Dan sal ons vir ewig in 'n *Tora* -verhouding met God leef. Jy ook! Sien jy uit daarna?

HOOFSTUK 7

Jesus en die Tora in die Nuwe Testament

Miskien wonder jy op hierdie stadium of alles wat jy nou gelees het, bevestig of weerspreek word deur sekere Nuwe Testamentiese uitsprake wat jy al gelees het. Met ander woorde, bevestig die Nuwe Testament regtig die aanspraak dat die *Tora*, en spesifiek die *Tien Gebooie* soos aan Moses gegee as dokument van die ou verbond, nie meer die onveranderlike riglyn vir die gelowige se lewe is nie?

Kan ons met reg tot die slotsom kom dat die *Tora* in die nuwe verbond nie die *Tora* van die Mosäiese verbond tot niet maak nie, maar dit wel opneem binne die nuwe verbond? Só opneem dat dit radikaal nuut daar uitsien soos die materiaal van 'n gesloopte gebou wat gebruik word in die oprigting van 'n nuwe gebou?

Om hierdie vrae te beantwoord gaan ons in die eerste plek bietjie kyk na Matteus 5:17-20. Dalk het jy alreeds oor hierdie gedeelte begin wonder! Hierdie perikoop sal die grootste gewig dra, aangesien dit die *locus classicus* is vir die bewering dat Christus die wet onveranderd, kom bevestig.

Ek sal probeer om eksegeties aan te toon dat Jesus se uitspraak in hierdie gedeelte, dít wat jy tot nou gelees het, bevestig. Die Bybel het in die laaste instansie een Outeur. Dus sal die bevindinge van hierdie perikoop reeds daarop dui dat die geheelboodskap van die Nuwe Testament die bevindinge van hierdie boek onderstreep of ondermyn. Ons hoef dus nie na elke uitspraak en elke boek in die Nuwe Testament te kyk voordat daar met sekerheid uitspraak gelewer kan word oor die Nuwe Testament se siening aangaande Jesus en die *Tora* nie. Tóg sal ons ter wille van gemoedsrus ook kyk na die Johannes evangelie in sy geheel en ook na Galasiërs 6:2.

☞ Matteus 5:17-20

“Moenie dink dat Ek gekom het om die wet of die profete te ontbind nie. Ek het nie gekom om te ontbind nie, maar om te vervul. Want voorwaar Ek sê vir julle, voordat die hemel en die aarde verbygaan, sal nie een jota of een titteltjie van die wet ooit verbygaan totdat alles gebeur het nie. Elkeen dus wat een van die minste van hierdie gebooue breek en die mense só leer, sal die minste genoem word in die koninkryk van die hemele; maar elkeen wat dit doen en leer, Hy sal groot genoem word in die koninkryk van die hemele. Want Ek sê vir julle dat, as julle geregtigheid nie oorvloediger is as dié van die skrifgeleerdes en Fariseërs nie, julle nooit in die koninkryk van die hemele sal ingaan nie” (O.A.V).

In die lig van alles wat ons tot nou in die boek gesê het, kan iemand die beswaar maak: *Maar wat van Matteus 5:17-20? Sê dit nie vir ons dat die wet van Moses steeds net so in plek is nie?*

Die konteks van Matteus 5:17-20

In die eerste hoofstukke van Matteus, vóór die Bergrede, val die fokus op die persoon en sending van Jesus Christus. Jesus is die Seun van Abraham en Dawid, die Seun van God, Hy is die een wat die beloftes van die Ou Testament vervul (Matt 1:1).

Jesus is God se gawe van genade, die Een deur Wie die vernuwning van Israel plaasvind. Aangesien Matteus by uitstek vir ’n Joodse gehoor skryf, haal hy herhaaldelik uit die Ou Testament aan en maak gebruik van die formule “*sodat die woord vervul sou word wat die Here deur die profet gespreek het*” (Matt. 1:22; 2:15,17,23; 4:14).

Soos reeds vroeër aangedui, word Jesus in Matteus voorgestel as die korporatiewe verteenwoordiger van Israel, in Wie en deur Wie die beloftes aan Israel vervul word.

Matteus 1-4 dui aan dat Jesus se lewe analoog is tot die lewe van Moses en die status van Israel as 'n volk. Dit is selfs moontlik om 'n chronologiese parallel te sien tussen die gebeure in Matteus en dié van die volk Israel. Hier dink ons byvoorbeeld aan die volgorde van woestyn-rivier-berg (Sinai) in die geskiedenis van Israel en die volgorde woestyn (versoeking van Jesus), rivier (doop) en berg (Saligsprekinge) in Matteus. Telkens binne hierdie vloeï van gebeure word die term *vervul* dan ook aangetref.

Reeds hieruit verwag ons dat dít wat ons in die Saligsprekinge kry, iets *soos* die wet van Moses sal wees, maar tog ook baie anders en meer. Om dit uit te klaar, sal dit goed wees om weer na die struktuur van die Saligsprekinge in Matteus 5:1-12 te kyk.

Daar is 8 Saligsprekinge. Matteus 5:3 en 10 eindig albei met die woorde “*aan hulle behoort die koninkryk van die bemele*”. Vers 1-12 is net 'n uitbreiding op vers 10. In die middel van hierdie toebroodjie, sien ons nou aan wie behoort hierdie koninkryk – hoe lyk die nuwe volk van God.

Verder is dat daar twee groepe van 4 Saligsprekinge elk. Die eerste vier en die laaste vier eindig met 'n verwysing na *geregtigheid*.

Die eerste groep eindig met vers 6: “*Salig is die wat honger en dors na geregtigheid*”. En die tweede groep eindig met vers 10: “*Salig is die wat vervolgt word ter wille van geregtigheid*”.

Hoe meer jy daarvoor dink, hoe meer betekenisvol word dit. Let op dat die drie Saligsprekinge wat vóór vers 6 se “*honger en dors na geregtigheid*” kom, almal beskrywings is van *leegheid* of *passiwiteit*: arm van gees (vers 3), treur

oor my toestand en die van die wêreld (vers 4) en 'n nederige aanvaarding van kritiek sonder om vir myself en my regte te veg, omdat ek gesien het wie ek voor God is (vers 5).

Dit is nie kenmerke van volheid wat oorfloei nie! Dit is wel Saligsprekinge en goed in hul regte plek, maar dit is nog nie die oorvloed van aktiwiteit en goedheid en volheid waarna ons verlang nie. Is dit dus nie natuurlik dat *ná* hierdie 3 Saligsprekinge, Jesus in vers 6 sou sê: “*Salig is die wat honger en dors na geregtigheid*”, m.a.w. dié wat verlang om gevul te word met geregtigheid nie?

Nadat Jesus dus seën aangekondig het oor dié wat hulle leegheid besef en daarvoor treur en nie probeer om hulself te verdedig nie, maak Jesus nou 'n verskuiwing vanaf *leegheid* na *volheid* deur te sê dat die wat honger en dors na geregtigheid, ook geseënd is.

Kyk nou na die laaste drie Saligsprekinge. Dit is nou presis wat ons vind. Ná *honger* en *versadiging* in vers 6, volg die woorde, “*Salig is die barmhartiges*” (vers 7). Nou is die geseënde persoon versadig en loop oor van barmhartigheid. Hy is nie net gebroke en hartseer en sagmoedig nie. Hy is nou aktief en oorlopend met dade van barmhartigheid. Vers 8 sê *hy is rein van hart* en vers 9 sê *hy is nie net vredevol nie, maar 'n vredemaker*.

En dan, baie interessant, eindig hierdie tweede groep Saligsprekinge met nóg 'n verwysing na geregtigheid. Hierdie keer is dit nie 'n honger en dors na geregtigheid wat ons kortkom nie, maar word ons vervolg vir geregtigheid waarvan ons oorloop.

Sien julle die struktuur? Die eerste vier Saligsprekinge beskryf die gebroke, stil persoon, wat honger en dors na geregtigheid. Die volgende 4 Saligsprekinge beskryf die barmhartige, rein vredemaker wat vervolg word vir sy geregtigheid.

Gee hierdie struktuur vir ons 'n definisie van *geregtigheid*? As ons honger na geregtigheid in (vers 6) omdat ons leeg is en ons word vervolg vir geregtigheid (vers 10) omdat ons gevul is, is dit dan korrek om *geregtigheid* te definieer as *dit waarmee ons gevul is*, naamlik *barmhartigheid, reinheid en vredemaking*?

Kom ons kyk dan nou na een ander gebruik van geregtigheid in die bergrede om te sien of dit die slotsom waartoe ons tot dusver gekom het, bevestig.

In Matteus 5:20 sê Jesus: “*As julle geregtigheid nie die van die Fariseërs oortref nie, sal julle nooit die koninkryk van God ingaan nie*”.

En dan, in die woorde wat hierná volg in die res van die hoofstuk, word geïllustreer hoe óns geregtigheid die ***geregtigheid van die wetsonderhouers van daardie tyd*** moet oortref.

- Volgens verse 21-26 moet ons nie net nie doodmaak nie, ons moet nie vir ons broer kwaad bly nie, maar vrede soek.
- Volgens verse 27-30 moet ons nie net nie egbreuk pleeg nie; nee ons mag ook nie op wellustige wyse na 'n persoon van die teenoorgestelde geslag kyk nie.
- Volgens verse 31-32 moet ons nie egskeding goedkeur omdat daar wetlike voorsiening daarvoor gemaak is in die Ou Testament nie. Ons moet die geregtigheid oortref wat maar vrede maak met die hardheid van hart en ons moet ons verbondbeloftes in die huwelik hou – en nie trou met diegene wat dít nie doen nie.
- Volgens verse 33-37 moet ons nie net mense wees wat ons beloftes en eedsweringe hou nie, maar ons moet ook mense wees wat nie nodig het om te sweer voordat ons geglo word nie.

- Volgens verse 38-42 moet ons nie net nie ’n oog uitsteek as ons oog uitgesteek is nie, maar meer nog – ons moet die ander wang draai en kwaad met goed vergeld.
- En volgens verse 43-48 moet ons nie net ons vriende lief hê nie – nee ons moet ons vyande liefhê en bid vir dié wat ons vervolg.

Ek dink dit is redelik duidelik wat Jesus bedoel het in Matteus 5:20 toe Hy gesê het dat ons *geregtigheid* dié van die Fariseërs moet oortref. Dit het alles te doen met die *wys van barmhartigheid, om radikaal rein van hart te wees en vrede te maak* in plaas van om te vergeld.

Ons verstaan van *geregtigheid* is dus uit die struktuur van die Saligsprekinge bevestig, nie waar nie?

<p><i>Geregtigheid hier, is om barmhartigheid te bewys aan ander mense. En geregtigheid is om rein van hart te wees voor God wat alleen die hart kan sien en geregtigheid is om elke poging aan te wend om vrede te maak.</i></p>
--

Daar mag méér daarin wees as net dít – maar dit lyk vir my of dit die fokus is van hierdie verse en hierdie hoofstuk, daarom kan ons volstaan met: *barmhartigheid, reinheid* en die *maak van vrede*.

Dit is die “gebooie” van Jesus op die berg!

Interessant is ook die feit dat Jesus se *sout en lig* - uitsprake as’t ware ’n opsomming vorm van die Bergrede tot op daardie punt (Matt.5:13-15). As sy mense só lewe, sal hulle sout en lig wees. As *sout* verseker hulle dus die

voortsetting van Israel se roeping. Wat *lig* betref sê Jesus sy dissipels aan om 'n “stad op 'n berg te wees” wat die nasies verlig (Matt. 5:14-15). Hierdie lig neem die vorm aan van goeie dade wat die geregtigheid van die lig van God reflekteer.

Dit is duidelik dat die dissipels veronderstel is om die *eskatologiese* stad te wees waarvan die lig die teenwoordigheid van die Here reflekteer (Jes. 60:1) en wat God se weë aan die nasies leer, sodat hulle daarin kan leef: “Want uit Sion sal die wet uitgaan en die woord van die HERE uit Jerusalem” (Jes. 2:3).

Indien die *eskatologiese* interpretasie van Matteus 5:14-15 korrek is, dan word dit duidelik waarom Matteus op hierdie punt die wet bespreek in Matteus 5:17-48.

Ons sou dus voorlopig kon sê dat die wet waarna Jesus in die Bergrede verwys, as die “vervulde” wet, niks anders is nie as die wet vanuit Sion, wat bedoel is vir die nasies. Dit is die uitleef van hierdie wet, wat van die dissipels 'n lig vir die nasies sal maak!

Die hele konteks tot en met Matteus 5:17-20, skep dus die verwagting dat ook dit wat hiér gevind word, te make het met 'n groter, *eskatologiese geregtigheid* en standaard as wat die geval was in Israel. Hier het ons te make met die Een wat groter is as *Moses/Israel* en wat dié se rol op Hom neem, maar dit tot 'n heerliker, groter *eskatologiese hoogtepunt* bring. Daar is dus 'n samehang tussen verse 3 tot 16 en 17 tot 48. Met hierdie verwagting moet Matteus 5:17-20 nou benader word.

Matteus 5:17-20 van nader beskou

In Matteus 5:17 sê Jesus: “*Moenie dink dat Ek gekom het om die wet of die profete te ontbind nie. Ek het nie gekom om te ontbind nie, maar om te vervul*”.

Het Jesus afgesien van die openbaring van God en sy eie openbaring in die plek daarvan gestel? Geensins! Matteus 5:17 sny dié gedagte af – “*Moenie dink dat ek gekom het om...*”(vergelyk Matt. 10:34 vir soortgelyke retoriek).

Wat word bedoel met *vervul*? Die eenvoudigste definisie is: *om te veroorsaak dat iets vol word – om te vul!*

Dit is opvallend dat die woord wat met *ontbind* gekontrasteer word, nie *gehoorsaam*, *bevestig* of *afdwing* is nie, maar *vervul*. Dit is juis hierdie woord wat in die bekende gedeeltes wat op die vervulling van die Ou Testament dui, gebruik word om te beklemtoon dat verskillende aspekte van Jesus se lewe ’n vervulling van die profesieë is.

Die omgekeerde volgorde in Matteus 1:13 (profete en wet) beklemtoon die profetiese dimensie van die wet. Dit waarna die Ou Testament vooruit gewys het, breek in Jesus aan, maar tegelyk word dit in Hom getransendeer sonder om dit af te skaf.

Die eintlike beliggaming van God se wil is nou in Jesus, eerder as in die Ou Testament. Daarom gaan dit vir Matteus om ’n Christologiese verstaan van die wet.

Ons sou kon sê *vervul* beteken hier dat dit wat tot nou toe nog as’t ware oop was, nou gerealiseer kan word.

So gesien het Jesus nie in Israel opgetree om die openbaring van God geheel (wet) of gedeeltelik (profete) tot niet te maak nie. Hy het juis gekom om te realiseer wat nog ontbreek en oopstaan. Dit wat ontbreek en

oopstaan is juis weer die Christologiese (Christus-gevulde) verstaan van die wet!

In Matteus 5:18 verleen Jesus onderbou hieraan met 'n gesaghebbende verklaring, want normaalweg bevestig mense met *amen*, dit wat 'n ander een sê. Jesus verleen egter self gesag aan sy eie woorde deur die ἀμὴν λέγω ὑμῖν (*voorwaar Ek sê vir julle*) daarby te voeg. Wie Hom hoor, hoor die Vader. Dit is asof Jesus dikwels 'n onhoorbare uitspraak van 'n onsigbare spreker luid hoorbaar bevestig met sy *amen*. Hierin kom iets na die oppervlak van die feit dat Hy bekend maak wat die Vader Hom gegee het.

Dit gee die versekering dat nie een *jota* of *tittel* van die wet sal verbygaan totdat alles gebeur het nie. Die *jota* is die kleinste letter van Hebreeuse alfabet en die *tittel* is 'n hakie aan sommige letters. In Afrikaanse idioom sou ons kon sê: nie een punt op die “i” sal verlore gaan nie.

Matteus 5:18 verkondig nie die ewige geldigheid van die wet nie, maar leer dat geen woordjie in die wet vir niks (of dan verniet) geskryf is nie.

Alles sal tot sy doel kom; alles wat aangekondig is, sal gebeur. Wanneer die hemel en die aarde verbygaan en die nuwe geskiedenis aanbreek, sal die tyd van die openbaring deur wet en profete verby wees. Maar vóór dit sal ook alles uit wet en profete tot die bedoelde vervulling gekom het. Die waarde van vers 18 is dat Jesus vir hierdie belofte se vervulling 'n waarborg gee. Hy het gekom om te vervul en Hy sal sorg dat niks uit die openbaring van God (die wet) onvervuld bly nie.

Ná hierdie waarborg in vers 18, is vers 17 voldoende gesteun: Mense moenie dink dat Jesus deur sy onderwys (Matteus 5:3 -16) wet en profete wegskuif nie – intendeel!

In Matteus 5:19 gaan dit oor die houding van die luisteraars: “*Elkeen dus wat een van die minste van hierdie gebooie breek en die mense só leer, sal die minste genoem word in die koninkryk van die hemel*”. Die vertaling hier kan misleidend wees. Hier staan in die Griekse teks duidelik: **“een van hierdie klein gebooie”**. Sommige mense laat hierdie uitdrukking terugslaan op vers 18 (geen jota of tittel sal verbygaan). In vers 18 word dit egter nie **“klein gebooie”** genoem nie.

Deeglike eksegesi van Matteus 5:17-18 lei mens daartoe om in dié verse vermelding te vind van God se openbaring (wat vervul word) maar nie van gebooie (wat gebreek word) nie.

In die lig daarvan kan Matteus 5:19 moeilik ’n slotsom wees by die waarborg wat Jesus in die voorafgaande Matteus 5:18 gee.

Andere reken dat die uitdrukking “*die minste van hierdie gebooie*” vooruit wys na die gebooie wat Jesus in verse 21 tot 48 gee. Die nadeel van so ’n verbintenis is egter dat vers 19 dan moeilik begryp kan word in ’n slotsom van “*wie dus*”. Indirek is hierdie verbintenis egter wel aanwesig, in soverre die gebooie in Matteus 5:21-48 ’n breedvoeriger uitwerking kan bied van die saligsprekinge in Matteus 5:3-16.

Die uitdrukking ‘een van hierdie kleinste gebooie’ wys dus terug na die gebooie wat Jesus self in die vorm van Saligsprekinge uitvaardig aan die begin van die Bergrede.

Israel leef onder die seën van die *wet* en *profete* en word geroep om die gebooie van Jesus op hulle te neem, aangesien Hy *wet* en *profete* vervul en God se beloofde koninkryk sal realiseer.

Jesus gaan nou verdere voorbeelde van sy gebooie gee in terme van 'n vergelyking tussen die geregtigheid van die wetgeleerdes en dié van sy eie gebooie. Let wel, in die lig van Matteus 5:17-20 is daar geen antiteses nie, omrede die *Wet van Moses (Tora)* nie omvergegooi word nie, maar vervul word!

Struktureel gesien bestaan Matteus 5:21-48 uit ses paragrawe, wat elkeen die waarheid van Matteus 5:17-20 illustreer:

- Moses verbied moord.

Jesus verbied kwaad word.

- Moses verdoem egbreuk.

Jesus verdoem die gedagte wat lei tot egbreuk.

- Moses laat egskeiding toe.

Jesus beperk daardie toelating.

- Moses gee reëls vir die neem van 'n eed.

Jesus se reël is dat geen eed geneem moet word nie.

- Moses beveel die voorskrif, “ 'n oog vir 'n oog, 'n tand vir 'n tand” aan.

Jesus ontken die voorskrif se toepassing op persoonlike geskille.

- Moses vereis liefde vir die naaste.

Jesus vereis liefde vir die vyand, in effek – liefde vir almal.

Hierdie paragrawe waarvan die basiese inhoud hierbo gegee word, word almal ingelei deur variasies in die formule:

- a) Julle het gehoor dat daar aan die mense van die ou tyd gesê is ...
- b) ... maar ek sê vir julle ...
- a) Daar is ook gesê: ...
- b) ... maar ek sê vir julle...

a) Verder het julle gehoor dat aan die mense van die ou tyd gesê is ...

b) ... maar ek sê vir julle ...

a) Julle het gehoor dat daar gesê is ...

b) ... maar ek sê vir julle ...

a) Julle het gehoor dat daar gesê is ...

b) ... maar ek sê vir julle ...

Die eerste gedeelte (a) van die herhalende gedeelte waarmee elkeen begin, lei in elke geval 'n instruksie in (b) wat in die Pentateug gevind kan word:

Matt. 5:21= Eks. 20:13; Deut. 5:17

Matt. 5:27= Eks. 20:14; Deut. 5:18

Matt. 5:31=Deut. 24:1-4

Matt. 5:33=Lev. 19:12

Matt. 5:38=Eks. 21:24; Lev. 24:20; Deut. 19:21

Die tweede helfte van die formule (b) lei elke keer Jesus se lering in, wat die tradisionele gebod oortref deur 'n addisionele, "moeiliker" gebod te gee.

Ons kan sê dat Matteus 5:18 net die wegvat van die wet verbied, nie die byvoeg nie. Die betekenis van die formule is dan: "Julle (my aanhoorders) het gehoor (in die Skrif) dat daar gesê is deur God (deur middel van Moses) aan die mense van die ou tyd (die wildernis generasie)...". "Maar Ek (Jesus) sê vir julle ...". Dit volg dan dat Jesus in Matteus 5:21-48 direk met Moses se woorde werk, maar dit nie soseer interpreteer, as wat hy dit kwalifiseer en daarby byvoeg nie.

Die feit dat Jesus se woorde langs Moses s'n staan en dit aanvul, word natuurlik nie eksplisiet gesê nie (ook nie dat hy verkeerde interpretasie regstel nie). Die vraag is dus of Jesus sy lering vergelyk met die bron waaruit die wetgeleerdes put, naamlik die wet self, of met die tradisie wat rondom die wet ontstaan het.

Met ander woorde: is sy gebooie dieper en meer as die wet (*Wet van Moses /Tora*) self, of is dit alleen maar die wetsuitleggers se uitleg en toepassing daarvan?

Die antwoord hierop hang sterk af van betekenis wat gegee word aan die herhalende formule in Matteus 5:21,27,31,33,38,43: “*Julle het geboor dat aan die mense van die ou tyd gesê is... maar ek sê vir julle...*”.

Jy moet ook die volgende in gedagte hou:

Met die frase “mense van die ou tyd” kan na vele generasies verwys word. In Lukas 9:8,19 verwys dit byvoorbeeld na die “ou profete”.

In Matteus 5 kan die frase net so wel na die Israeliete aan die voet van Sinai verwys as na die generasies uit die tyd van latere wetgeleerdes. Die argument dat die ontvangers van die oorspronklike openbaring altyd aangedui word met “die vaders” is nie geldig nie.

Die meer neutrale frase, “mense van die ou tyd” kon gekies word omrede die vergelyking tussen dit wat vroeër gesê is en dit wat nou gesê word, nie soseer gaan oor die verwantskap tussen die vaders en die nageslag nie. Die formule word ook soms verkort na “*daar is gesê*” (vgl. bv. Matt. 5:31).

Sommiges meen dat daar hier na die tradisie verwys word, omrede dit mondeling oorgedra is, terwyl die wet op skrif gestel is.

Die feit is egter: die wet is deur God gespreek en as gesproke woord is dit op skrif gestel. In die Nuwe Testament word daar ook verwys word na die Skrif wat “gesê het” of die wet wat “sê” (vgl. Rom. 9:15,25; Heb. 4:7).

In Matteus is daar meermale sprake van “dit wat gesprek is deur die mond van die profete” (vgl. Matt. 2:23). Die uitdrukking: “Julle het gehoor dat daar gesê is”, kan dus net so goed op God se woorde in sy openbaring dui, as op die woorde van die vroeëre wetgeleerdes.

Die vertaling “deur die mense van die ou tyd” sou die weegskaal kon swaai ten gunste van die tradisie van die ou wetgeleerdes. Die vraag is of so ’n vertaling die voorkeur verdien, omrede daar ’n parallel bestaan tussen die sprekers van ouds en Jesus as spreker (“deur die mense van ouds, maar ek sê vir julle”).

Hier moet gewys word op die feit dat mens eerder die parallel moet te trek na die publiek wat aangespreek is (daar is gesê *aan* die mense van die ou tyd, maar Ek sê *aan* julle).

In beide gevalle word dieselfde naamval gebruik en wanneer daar in die Grieks verwys word na dié wat die praatwerk gedoen het, word die voorsetsel *dia* of *hupo*, gebruik (soos in Matt. 2:23; 4:14). Daar moet daarom gekies word vir die vertaling “aan die mense van die ou tyd.”

Dat daar aan die tradisie (van die ou wetgeleerdes) gedink word, raak nog onwaarskynliker as in gedagte gehou word dat die uitleg van die wetgeleerdes ook nog tot die publiek in Jesus se tyd gesprek word.

Bowen al is dit van deurslaggewende belang dat die verlede tyd hier gebruik word (daar is gesê). Jesus vergelyk dus duidelik vroeëre wetgewende woorde tot vroeëre persone, met sy eie wetgewende woorde tot daardie generasie.

Dat Jesus sy gebooië vergelyk met die uitsprake van die wet wat deur Moses gegee is aan die mense van die ou tyd, blyk ook uit die feit dat die voorbeelde betrekking het op eksplisiete aanhalings uit die Tien Gebooië (Matt. 5:21: “nie doodslaan”; Matt. 5:27: “nie egbreek”), of uit die wet van Moses in die algemeen (Matt. 5:31: “die skeibrief”; Matt. 5:38: “oog vir ’n

oog, tand vir 'n tand"). Soms word daar 'n samevatting gegee van elemente uit die wette (Matt. 5:33: “derde gebod en meened”; Matt. 5:43: “liefde vir die naaste en nie vir die vyand”).

Die vergelyking tussen Jesus se gebooië en die gebooië van Moses waarmee die wetgeleerdes hulle besig hou, is nie 'n teenstelling tussen die twee nie. Dit gaan om 'n minder-meer verhouding. Dit word veral duidelik uit die feit dat die geregtigheid vir die hemelryk *meer* is as dit wat die wetgeleerdes van die volk verwag. Noudat die skare uit Israel met Jesus se koms op die drumpel van die hemelse Ryk gekom het, breek die tyd van die volmaaktheid aan (Matt. 5:48) omdat mense die gemeenskap met die Vader in die hemel sal geniet.

Die eerste voorbeeld van vergelyking tussen Moses se wet en Christus se gebooië word gevind in Matteus 5:21-26. Die grootste deel van die skare wat na Jesus luister het nog nooit die Skrif self gelees nie, maar dit altyd gehoor tydens die voorlesing in die sinagoge. Daarom sê Jesus in Matteus 5:21: “*Julle het gehoor dat daar gesê is...*” en nié, “*Julle het gelees dat daar geskrywe staan*”. So sê die skare in Johannes 12:34 immers “*Ons het uit die wet gehoor*” (vgl. Rom. 2:13; Gal. 4:21). Die passiewe vorm (dat daar gesê is) word gebruik om God se handeling aan te dui. Dit is die mense aan wie die wet by Sinai geopenbaar is.

Dit is ooglopend dat Jesus Homself ook hier met Moses kontrasteer in die lig van die groter konteks. Die eerste vyf hoofstukke van Matteus maak dit baie duidelik dat Jesus die nuwe Moses is en daarom natuurlik ook die nuwe Israel. Spesifiek belangrik is Matteus 5:1-2, waar die Sinai-tipologie die leser lei om 'n nuwe openbaring te antisipeer, deur die “nuwe Moses”. Aan hierdie verwagting word voldoen, spesifiek in Matteus 5:21-48, waar Jesus tweemaal die Tien Gebooië “uitbrei” (Matt. 5:21-30).

Matteus 5:21-48 gaan dus voort met die Moses-tipologie: Jesus is die nuwe wetgewer.

Maar wag. Die spreker van die Bergrede is meer as dit! Hy is die Messias. Met ander woorde: Hy is die vervulling van eskatologiese verwagting; die kulminasie van Israel se geskiedenis.

Die vraag is nou of ons moet praat van 'n *Messiaanse wet*. Hierop sal ek positief antwoord:

Jesus is die Moses-agtige Messias wat die finale Wil van God van 'n berg afkondig, net soos Moses op Sinai.

Kyk bietjie na die voorbeelde hieronder.

Jesaja 42:1-4: Die dienskneg (dit is Jesus die Messias, volgens Matteus (vgl. Matt. 12:18-21) sal *mispāt* (*regspraak*) en die *Wet van Moses (Tora)* bring.

In pas met ons siening dat *Wet van Moses (Tora)* en *verbond* sinoniem is, is dit veelseggend dat drie van die voorspelling van Jeremia 31:31-34 alles 'n vervulling in Matteus vind:

- ✓ Jesus die Messias stel 'n Nuwe Verbond in (Matt. 26:28),
- ✓ lê klem op die interne dimensies van die gebooie (Matt. 5:21 e.v.)
- ✓ en Hy gee sy lewe as losprys vir baie (Matt. 20:28; 26:28).

Verder is dit so dat baie kommentators in Matteus 26:28 “*dit is die bloed van die Nuwe verbond ... tot die vergifnis van sonde*” ’n sinspeling waarneem op Jeremia 31:31 en op so ’n wyse die realisering van Jeremia se woorde in Jesus se daade verkondig (vgl. Luk. 22:17; 1Kor. 11:25).

Ek is daarom geneig om te glo dat Matteus 1-5 Jesus aan ons wil voorhou as die Nuwe Wetgewer. Die eindtyd-openbaarder en interpreteerder van die *Wet van Moses (Tora)*. Die Messias wat

die definitiewe, eindtyd openbaring gebring het. 'n Openbaring vir die hart, soos voorspel deur Jeremia.

Dit is hierdie *Wet van Moses (Tora)* wat Jesus kom instel, wat Hyself in werklikheid beliggaam. En dit is hierdie *Wet van Moses (Tora)*, Jesus self, wat die vervulde *Wet van Moses (Tora)* van Matteus 5-17 is. **Hierdie *Wet van Moses (Tora)* is nie 'n vernietiging van die ou *Wet van Moses (Tora)* nie, maar is 'n vervulling daarvan tot 'n ongekende volheid.**

Hierdie punt word **finalel deur Matteus onderstreep as hy 'n definitiewe verband lê tussen die Bergrede en die reiniging van die melaatse.** In Matteus 8:1 lees ons: “*En toe Hy van die berg afkom, het groot menigtes Hom gevolg*”.

Die reiniging van die melaatse is nou 'n bewys van Jesus se reg: Hy mag meer sê as Moses, omdat sy mag ook verder strek. In Matteus 8:2 vestig Matteus ons aandag op die feit dat dit juis 'n melaatse is wat na Jesus kom (“*En kyk, 'n melaatse ...*”). Die eerbiedige manier waarop hy voor Jesus neerkniel is 'n skrilte kontras teen die ontbreking van hierdie eerbied by die skare. Terwyl die menigte hulself steeds afvra watter gesag Jesus regtig het, blyk dit dat die melaatse werklik glo in sy woorde. Wanneer Hy kom om die wet en die profete te vervul (Matt. 5:17) is dit vir Hom moontlik om te doen wat geen priester uit die ou verbond kon doen nie: Hy reinig 'n melaatse. Die priesters kon wel vasstel of 'n man of vrou weer rein was en hulle moes dit dan bekragtig met offers en 'n plegtige ritueel, maar meer as dit kon hulle nie doen nie. Die melaatse vertrou Jesus egter meer as vir Moses. Jesus raak die melaatse aan (Hy trek die onreinheid as't ware na Homself toe) en sy wil is genoeg om die melaatse in 'n oogwink te genees (Matt. 8:3).

Dit is uiters belangrik om te besef dat dit alles egter nie in stryd met Moses en die priesters in die tempel gebeur nie. Die man kry die bevel om voorlopig met niemand te praat nie, maar dadelik na die priesters te gaan

om die offer wat deur Moses ingestel is (Lev.14), te bring (Matt.8:4). Dit is vir “*hulle ’n getuienis*”. Die skare wat daar staan, kan daardeur sien dat Jesus nie gekom het om wet en profete te ontbind nie, maar te vervull!

Jesus self is nie net die beliggaming van ’n nuwe Wet van Moses (Tora) nie. Hy kom bring ook as die finale Moses ’n Wet van Moses (Tora) wat nie die ou Wet van Moses (Tora) kom vernietig nie. Hy kom voer dit tot groter en heerliker hoogtes. Dit is ’n Wet van Moses (Tora) waarin die ou Wet van Moses (Tora) opgeneem, uitgebrei en verdiep is in die woorde van Hom wat self die Wet van Moses (Tora) as wet-geïnkorporeerde evangelie kom vervul het.

Die Johannes evangelie

Die vraag wat beantwoord moet word, is natuurlik weereens of Johannes se siening van die wet strook met ons bevindinge tot dusver en of hy dit weerspreek. Die rede waarom ons na die Johannes evangelie kyk is gesetel in die feit dat daar veertien keer na *die wet* verwys word en veertien keer na die term *gebooië*.

Ten grondslag van ons argument dat Johannes se siening van die wet wel strook met ons bevindinge tot hiertoe, lê die onderskeid wat Johannes, na my mening, tussen hierdie twee terme maak.

Dit is algemeen bekend dat die Johannes evangelie ’n boek van twispunte onder geleerdes is. Dit skets ’n konfrontasie tussen *Jesus* en die *wet*, tussen *Christus*, of die *Vader* se *gebod* en die *wet*, tussen *Jesus* en *Judaïsme* en tussen die *kerk* en die *sinagoge*.

Tog is dit so dat Jesus in die Johannes evangelie herhaaldelik sy dissipels oproep om sy gebooie te hou.

Met uitsondering van een geval, word die veertien kere wat die term *wet* in Johannes voorkom, voorafgegaan deur die bepaalde lidwoord “*die*”. Dit is dus nie enige wet waarna verwys word nie, dit is *die wet*. Kry jou Bybel, indien moontlik die 1953 vertaling:

- “*Want die wet is deur Moses gegee*”.(Joh. 1:17)
- Filippus vind Nataniël en deel hom mee: “*Ons het Hom gevind van wie Moses in die wet en ook die profete geskrywe het: Jesus, die seun van Josef van Nasarel*”.(Joh. 1:45)
- *Die wet* verwys natuurlik na die wet van Moses. Die liggaam van lering wat aan Moses geopenbaar is en die fondasie van die hele sosiale en godsdienstige lewe en denke van Israel gevorm het.

In ’n breër konteks, binne die evangelie van Johannes, verwys *die wet* nie net na die vyf boeke van Moses nie, maar sluit ook die Psalms en profetiese boeke van die Ou Testament in, Inderwaarheid sluit dit die hele Ou Testament in. So byvoorbeeld kry ons die volgende: “*Jesus antwoord hulle: Is daar nie in julle wet geskrywe: Ek het gesê, julle is gode nie?*” (Joh. 10:34; vgl. Ps. 82:6). En weer: “*Maar die woord wat in hulle wet geskrywe is, moet vervul word: Hulle het My sonder oorsaak gebaar*” (Joh. 15:25; vgl. Ps. 35:19; 69:4).

In sommige Johanneïse gedeeltes kan die uitdrukking *die wet* na die wet van Moses, in die sin van ’n spesifieke gebod, verwys. Byvoorbeeld:

- “*Het Moses julle nie die wet gegee nie? En niemand van julle hou die wet nie. Waarom wil julle My om die lewe bring?*” (Joh. 7:19)
- “*As ’n mens die besnydenis op die Sabbat ontvang, sodat die wet van Moses nie verbreek mag word nie, is julle kwaad vir My, omdat Ek ’n mens op die Sabbat heeltemal gesond gemaak het?*” (Joh. 7:23)

In ander gevalle het die term “*die wet*” die spesifiek betekenis van ’n wetlike ordinansie:

- “*Oordeel ons wet die mens sonder om hom eers te hoor en te weet wat hy doen?*” (Joh. 7:51)

Tóg verwys die term *die wet*, waar ook al dit in die evangelie van Johannes gebruik word, altyd na die Joodse *Wet van Moses (Tora)*. Johannes leer dat hierdie wet van Moses na Christus heenwys. Dit is as't ware 'n profesie aangaande Christus (Joh. 5:46).

Johannes wys egter nie net dat die wet na Christus heenwys nie. Dit is nie net 'n *profesie* van Christus nie – nee, die wet word *oortref* deur Christus. Hierdie gedagte kom regdeur die evangelie van Johannes voor, maar is veral teenwoordig in die proloog (Joh.1:1-18).

**“In die begin was die Woord, en die Woord was by God, en die Woord was God. Hy was in die begin by God. Alle dinge het deur Hom ontstaan, en sonder Hom het nie een ding ontstaan wat ontstaan het nie. In Hom was lewe, en die lewe was die lig van die mense. Niemand het ooit God gesien nie; die eniggebore Seun wat in die boesem van die Vader is, dié het Hom verklaar.”
(Joh. 1:1-4, 18).**

Johannes se proloog (die inleiding tot sy evangelie) toon groot ooreenkomste met 'n pre-Christelike gesang, wat deur Rabbiniëse digters saamgestel is om die lof van die *Wet van Moses (Tora)* te besing. Die *Wet van Moses (Tora)* was vir hulle sinoniem met wysheid en woord, asook die instrument waarmee God die wêreld gemaak het (*Genesis Rabba*, 1.1). Dit was God se skat, sy “eersgeborene”. Die *Wet van Moses (Tora)* het van die begin af in God se boesem gelê (*Abot van Rabbi Nathan* 31 [8b]). Dit was vol genade en waarheid. Johannes sluit doelbewus hierby aan en dui aan hoe Christus hierdie posisie inneem en oortref.

Elders in die boek word uitdrukkings soos *lig van die wêreld, water van die lewe, brood van die lewe, goeie herder, weg-waarheid-lewe* (alles terminologie waarmee die rabbi's die *Wet van Moses (Tora)* beskryf het) nou oorgedra op Jesus.

Christus is dus die een waarna die wet heenwys. Die een wat die wet oortref, en die finale openbaring van God is.

Dit is belangrik om daarop te let dat bogenoemde opmerkings nie beteken dat Johannes die wet sien as iets wat geen genadige karakter gehad het nie, en daarom vernietig en vervang is deur Jesus Christus nie. Johannes 1:14-17 kan maklik tot hierdie gevolgtrekking lei. “*En uit sy volheid het ons almal ontvang, ja, genade op genade. Want die wet is deur Moses gegee; die genade en die waarheid het deur Jesus Christus gekom*” (Joh. 1:16-17).

Die beste vertaling hier is “*in die plek van*”. Johannes trek dus nie ’n streep deur die wet as ’n bedeling sonder genade nie. Sy siening is dat die genade van die vleeswording, van die Woord wat vlees geword het, van die Seun wat onder ons kom *tabernakel* het, die vorige genade van die wet van Moses *oortref*. Hierdie siening sou in ooreenstemming wees met wat ons tot nou toe in hierdie studie vasgestel het, en sou ook veroorsaak dat Johannes en Matteus by mekaar aansluit.

Omrede Christus nou gekom het, kan die wet nie dieselfde waarde, dieselfde betekenis vir Johannes of die Christengemeenskap hê as wat dit vir die ongelowige Joodse gemeenskap het nie. Die openbaring van God is nie langer in Moses geleë nie, maar het nou in die gee van sy Seun gekom. Dit is juis om hierdie rede dat die reël vir lewe, die riglyn waarvolgens die Christengemeenskap se lewens ingerig word, nie meer die ou *Wet van Moses (Tora)* kan wees nie; dit moet die woord wees wat direk van God na sy Seun kom, in die gebod van Jesus.

Dit is uiters betekenisvol dat Johannes die wet beskou as die wet van die Jode. Op die lippe van Jesus, word die wet in die evangelie van Johannes *julle wet, hulle wet* – d.w.s. die wet van die Jode. So byvoorbeeld:

- “*En dit is ook in julle wet geskrywe dat die getuienis van twee mense waar is*” (Joh. 8:17).
- “*Jesus antwoord hulle: Is daar nie in julle wet geskrywe: Ek het gesê, julle is gode nie?*” (Joh. 10:34).

- *“Maar die woord wat in hulle wet geskrywe is, moet vervul word: Hulle het My sonder oorsaak geheet”* (Joh. 15:25).

Dieselfde woorde word gevind in die mond van Pilatus, Nikodemus en die ander Jode.

- *“En Pilatus sê vir hulle: Neem julle Hom en oordeel Hom volgens julle wet”* (Joh. 18:31).
- *“Oordeel ons wet die mens sonder om hom eers te hoor en te weet wat hy doen?”* (Joh. 7:51).
- *“Die Jode antwoord hom: Ons het ’n wet en volgens ons wet moet Hy sterf, omdat Hy Homself die Seun van God gemaak het”* (Joh. 19:7).

In die lig daarvan, om die wet van Moses steeds as die riglyn vir Christelike gedrag ná die koms van Christus te sien, is om die betekenis van Jesus se koms totaal mis te verstaan.

Die wet het dus vir Johannes waarde in die sin dat dit profeties vooruitwys na Christus, maar Johannes kan nie meer dieselfde waarde daaraan heg as die Jode nie.

Vir hom word die kinders van God nie meer gekenmerk deur toewyding aan die wet nie, maar word die Christelike gemeenskap nou gekenmerk deur hulle toewyding aan Christus. Die Christelike geloof verplig ons dus, volgens Johannes, om die wil van God te doen, nie soos dit in die wet geopenbaar is nie, maar soos dit in die persoon Christus geopenbaar is. Die openbaring wat deur Moses gekom het, was ’n openbaring wat bemiddel is; dit het nie direk van God gekom nie, aangesien Moses God nie kon sien nie. *“Niemand het ooit God gesien nie; die eniggebore Seun wat in die boesem van die Vader is, dié het Hom verklaar”* (Joh. 1:18, R.S.V.).

Soos gesien maak Johannes deur sy hele evangelie heen dit duidelik dat Jesus Christus superieur tot Moses is, aangesien Christus direk deur God geleer word. Hy is per slot van sake die vleesgeworde Woord.

In die woorde van Jesus in Johannes, is die wil van God nie *die wet* nie, dit is *die gebod* of *die gebooie*.

- Eerstens is dit die Vader se eie gebod aan Jesus om sy lewe neer te lê vir die skape en dit weer op te neem:
- “*Niemand neem dit van My af nie, maar Ek lê dit uit Myself af. Ek het mag om dit af te lê en Ek het mag om dit weer te neem. Hierdie gebod het Ek van my Vader ontvang*” (Joh. 10:18).
- “*Want Ek het nie uit Myself gespreek nie; maar die Vader wat My gestuur het, Hy het My ’n gebod gegee wat Ek moet sê en wat Ek moet spreek. En Ek weet dat sy gebod die ewige lewe is. Wat Ek dan spreek - net soos die Vader vir My gesê het, so spreek Ek*” (Joh. 12:49, 50).
- “*Maar dat die wêreld kan weet dat Ek die Vader liefhet en doen net soos die Vader My beveel het – staan op, laat ons hiervandaan weggaan*” (Joh. 14:31).
- “*As julle my gebooie bewaar, sal julle in my liefde bly, net soos Ek die gebooie van my Vader bewaar en in sy liefde bly*” (Joh. 15:10).

Die gebod van die Vader, wat Jesus hou, is nie die wet van Moses nie; dit is die gebod om sy lewe neer te lê, om sy lewe as losprys te gee en weer op te neem.

- Tweedens, die woord *gebod* het nie net die betekenis van die Vader se gebod aan Jesus nie, maar ook Jesus se gebod aan sy dissipels:
- “*’n Nuwe gebod gee Ek julle, dat julle mekaar moet liefhê; soos Ek julle liefgehad het, moet julle ook mekaar liefhê*” (Joh. 13:34).
- “*As julle My liefhet, bewaar my gebooie*” (Joh. 14:15).
- “*Wie my gebooie het en dié bewaar, dit is hy wat My liefhet; en wie My liefhet, hóm sal my Vader liefhê, en Ek sal hom liefhê en My aan hom openbaar*” (Joh. 14:21).
- “*As julle my gebooie bewaar, sal julle in my liefde bly, net soos Ek die gebooie van my Vader bewaar en in sy liefde bly*” (Joh. 15:10).

- “*Dit is my gebod, dat julle mekaar moet liefhê net soos Ek julle liefgehad het*” (Joh. 15:12).
- “*Julle is my vriende as julle alles doen wat Ek julle beveel*” (John 15:14).

Jesus se gebod is dat ons mekaar moet liefhê, soos Hy ons liefgehad het. Die uitdrukking “*soos ek julle liefgehad het*”, is wat die Vader beveel het, sodat vir die dissipels, om die gebod van Jesus aan hulle te onderhou, beteken om die liefde van die Vader se gebod in Christus te weerspieël.

Ek dink jy sal nou met my saamstem dat Johannes die *wet* wat deur Moses gekom het, onderskei van die *gebod* wat deur Jesus gekom het. Johannes vermy die term *wet* of *nuwe wet* om die wil van God wat deur Jesus gekom het, aan te dui. Hy gebruik in stede hiervan die woord *gebod* of *gebooie*. Dit is belangrik dat jy dit sal raaksien.

Johannes gebruik hoegenaamd nie die uitdrukking *wet* in sy briewe of die boek Openbaring nie. Dit wil lyk asof hy die term *wet* vermy wanneer hy probeer om ons verpligting om die wil van God te doen, uit te druk. Dit mag wees dat hy dit juis doen om die geneigdheid tot depersonalisering en wettisisme wat in hierdie term opgesluit lê. Só ’n konnotasie sou natuurlik nie reg laat geskied aan die doelwit om God en jou naaste lief te hê, wat Jesus voorhou as die kern van God se wil vir die mens nie.

Kortom dus, in Johannes se geskifte definieer Jesus nie ’n nuwe stel regulasies nie. Johannes gee ook nie, soos Paulus, fyner besonderhede in verband met etiek, nie. Sy lering is diep geestelik en sentreer rondom die persoon van Jesus Christus. Johannes lê klem op die feit dat die gelowige uit Hom lewe wat die Vader se gebod gehou het en dat die gelowige Christus se gebod en woord hou deur dieselfde soort opofferende liefde te reflekteer in sy verhouding tot ander.

As ons Johannes se siening en lering van die wet ernstig opneem, is dit duidelik dat ek en jy nou onder ’n ander, hoër gesag staan as wat die geval was in die Ou Testament.

Hierdie hoër gesag is Jesus self, as die finale Woord van God, en die *gebooie* wat Hy as die finale woord aan sy volgelinge gee.

🌀 Galasiërs 6:2

“Dra mekaar se laste en vervul so die wet van Christus”. (O.A.V.)

Galasiërs 6:2 is van groot belang vir ons. Bedoel Paulus met “*die wet van Christus*” presies dieselfde as met “*die wet van God*” of dan “*die wet van Moses*”, (*Tora* van die Ou Testament)? Of is daar ooreenstemming tussen hierdie uitspraak en Jesus se siening van die *Tora*, soos reeds aangedui in ons bespreking van Matteus 5:17?

Galasiërs 6:11-18... ’n belangrike sleutel

Wanneer daar gekyk word na Paulus se gebruik van die antieke briefvorm en die wyse waarop hy hierdie briefvorm gebruik en verander om sy spesifieke boodskap te beklemtoon, raak ons bewus van baie betekenisvolle dinge. Nie net die begin van ’n brief nie, maar ook die einde van ’n brief, wat dikwels in die verlede geïgnoreer is, is van deurslaggewende betekenis in die verstaan van Paulus se geskrifte.

Wat die Galasiërsbrief betref is die slot deurslaggewend vir ons verstaan van die inhoud van die brief en daarom vir die verstaan van Galasiërs 6:2. Hierdie brief-einde bevat ’n reeks skerp kontraste tussen Paulus en sy “opponente”. Dit is natuurlik nou die ouens wat bekend gestaan het as die sogenaamde Judaïseerders. Hulle het geleer dat jy bo en behalwe geloof in Jesus, ook weer sekere Joodse wette moet onderhou onderhou.

- Die eerste kontras fokus op die motiewe van elke party. Die opponente roem in hulle sukses om die Galasiërs te oortuig tot besnydenis “*sodat hulle in julle vlees kan roem*” (Gal. 6:13). Die oproep word gemaak aan “*almal wat ’n mooi vertoning in die vlees wil maak*” (Gal. 6:12). Hierteenoor roem Paulus slegs in die kruis van

Christus, wanneer hy sê: “Maar wat my betref, mag ek nooit roem nie, behalwe in die kruis van onse Here Jesus Christus” (Gal. 6:14).

- Die tweede kontras het ook te doen met motiewe; die opponente probeer om die vervolging wat die kruis teweegbring, te vermy, “net om nie ter wille van die kruis van Christus vervolgt te word nie” (Gal. 6:12). Hierteenoor aanvaar Paulus gewilliglik die vervolging wat die kruis bring, “want ek dra die littekens van die Here Jesus in my liggaam” (Gal. 6:17).
- ’n Derde kontras dui aan hoe die konflik tussen Paulus en sy opponente uiterlik tot uitdrukking kom. Die opponente dwing die Galasiërs om hulle te laat besny, soos ons lees in Galasiërs 6:12, “dié dwing julle om julle te laat besny” en Galasiërs 6:13, “hulle wil hê dat julle besny moet word”. Paulus, daarenteen, argumenteer teen hierdie Joodse gebruik en maak daarop aanspraak dat nóg besnydenis, nóg onbesnedenheid regtig saak maak, soos ons lees in Galasiërs 6:15: “nóg die besnydenis nóg die onbesnedenheid (het) enige krag”.
- Die vierde en laaste kontras fokus op die breër teologiese perspektief wat hierdie twee partye skei. Die opponente leef steeds onder die invloed van die ou era wat gekenmerk word deur die term *wêreld* (κόσμος) (Gal. 6:14), terwyl Paulus onder die invloed van die nuwe era lewe – ’n era wat gekenmerk word deur die term *nuwe skepping* (καινή κτίσις) (Gal.6:15).

Dit is dus baie duidelik dat die kernsaak waaroor dit gaan in al vier hierdie kontraste, en dit wat die waterskeiding vorm tussen Paulus en sy opponente, die *kruis van Jesus Christus* is.

Wanneer Galasiërs 6:2 op die tafel kom, moet ons dus verwag dat hierdie sentrale saak, naamlik die kruis van Christus, ook hier van deurslaggewende belang is, terwyl Paulus aansluit by Jesus se siening van die vervulling van die wet binne die koninkryk, of dan die *nuwe verbond*. Die nuwe verbond is egter vir Paulus ondenkbaar sonder die Gees. Soos reeds aangedui, is dit by Paulus altyd Christus en die Gees saam, wat die volk van God herdefinieer.

In die vraag na die betekenis van die *wet van Christus*, moet bogenoemde elemente dus op logiese wyse met mekaar in verband gebring word.

Galasiërs 6:2 onder die vergrootglas

Die ooreenkoms tussen Galasiërs 6:2 en Galasiërs 5:14 is opvallend. Dit wil voorkom asof Paulus juis die betekenis van vervulling van die *wet* wil verhelder deur die voorwerp van vervulling te verander van die *hele wet* (Gal.5:14) na die *wet van Christus* (Gal. 6:2). Die onmiddellike konteks van die verwysing na die *wet van Christus* vestig ’n treffende kontras tussen die *wet van Moses* en die *wet van Christus*.

Die *wet van Christus* word vervul deur sondaars te herstel en hulle laste te dra (Gal. 6:1-2), terwyl die doel van die *Mosaïese wet* is om “oortredings uit te wys” (Gal. 3:19-21). Paulus se hele brief aan die Galasiërs is vol illustrasies van maniere waarop die *Tora* gebruik is om “sondaars” te skei van die kerk, terwyl die doel van die *wet van Christus* daarenteen is om sondaars in die kerk te dien.

Maar ten spyte van die belangrike kontras tussen die *wet van Moses* en die *wet van Christus* in Galasiërs, is daar ’n treffende parallel tussen Paulus se aanhaling van die liefdesgebod uit die *Tora* (Gal. 5:14) en sy verwysing na die *wet van Christus* (Gal. 6:2). Beide *wette* word ingelei deur gebooi om wedersydse diens te verrig: “*Dien mekaar in liefde*” (Gal. 5:13) en “*dra mekaar se laste*” (Gal. 6:2).

In beide gevalle word die term *vervul* gebruik om die gevolg van die wedersydse diens te beskryf. In die lig hiervan gee sommiges te kenne dat so ’n nou verbintenis daarop dui dat die twee een-en-dieselfde is. Vervulling van *die wet van Christus* behels dus vervulling van die *Tora*.

So ’n eenvoudige gelykstelling werk nie in Galasiërs nie. Benewens dít wat ons nou reeds gesien het omtrent die sleutel tot die brief, wys Paulus dat ten minste sommige gebooi van die *Tora* – soos die voedselwette (Gal.2:14), die Sabbat- en feesregulasies (Gal.4:10), en besnydenis (Gal.5:2-4) – slegs van toepassing is op Joodse Christene en nie op heiden-

Christene nie. Hy gaan voort om te waarsku teen enige poging om die hele *Tora* te onderhou (Gal.5:3).

Sommiges interpreteer weer die verbintenis tussen die vervulling van die liefdesgebod van die *Tora* en die vervulling van die wet van Christus as bewys dat slegs die gebod om lief te hê – losstaande van alle ander eksterne beginsels of voorskrifte – die wet van Christus is. Maar só ’n verstaan word weêrlê deur die feit dat Paulus (sowel as Jesus) die liefdesgebod definieer en toepas in terme van eksterne beginsels en spesifieke voorskrifte. Paulus beklemtoon sekere spesifieke instruksies vir die kerk in Galasiërs 6:1-10.

Dan is daar ander wat reken dat die liefdesgebod, soos gedefinieer en geïllustreer deur die lering en voorbeeld van Jesus, die *wet van Christus* is. Hierdie interpretasie is waar, maar dit gaan nie ver genoeg nie – dit skep die indruk dat Paulus bloot een stel voorskrifte, die *Tora*, vervang met ’n nuwe stel regulasies, afgelei van die woorde en werke van Jesus. Die probleem met so ’n perspektief is dat dit die ***sentrale rol van die kruis van Christus en die opstanding van Christus deur sy Gees*** in die lewe en etiese lering van Paulus mis.

Jesus leer die liefdesgebod van Levitikus19:18 deur sy woorde en optrede, maar Paulus fokus nie op die woorde of handeling van Jesus nie. Ons vind nie ’n eksplisiete verwysing in Galasiërs na enigiets wat Jesus ooit gesê of gedoen het gedurende die loop van sy bediening nie. Paulus se fokus is eerder op die kruis van Christus en sy verlossingswerk aan daardie kruis; op die feit dat Christus ons liefgehad het en Homself vir sonde gegee het (Gal.1:4; 2:20) deur ’n vloek vir ons te word (Gal.3:13), om ons vry te maak van die las van die juk van slawerny (5:1). Paulus wil die “dwase” Galasiërs terugbring na sy dramatiese voorstelling van Christus die gekruisigde (Gal.3:1).

In die lig hiervan moet ons tot die slotsom kom dat vir Paulus, ***Christus die gekruisigde, die wet van Christus is en die kruis die standaard is vir die gee van jouself en self-opofferende liefde***. Dit is die *kruis* wat by uitnemendheid die maatstaf van liefde is. Enige definisie van die wet van Christus wat die kruis uit die oog verloor, verloor die essensie van Paulus

se etiek. Dié wat gelei word deur die Gees sal dieselfde self-opofferende liefde van Christus openbaar (Gal.5:22-23). Soos Hy, sal hulle sondaars herstel deur hulle laste te dra (Gal.6:1-2).

Ons kan byvoeg dat die *wet van Christus* gegrond is in die Knegliedere van Jesaja 42:1-4 en 52:13-53:12. Die Kneg as die sonde-draende plaasvervanger dra die *laste*, dit is die *sondes van die sondaars*. Dit is parallel aan Galasiërs 6:2 waar die een wat die wet van Christus vervul “die laste” van andere dra. In die lig van Galasiërs 6:1, verwys die “laste” na “sonde en smarte”. Dié wat die reddende krag van God in die evangelie beleef, word só daardeur aangegryp dat hulle die evangelie beliggaam in hulle verhouding met ander gelowiges. Die gedagte van “dra” kom natuurlik ook na vore in gedeeltes soos Esegïel 4:4. Nadat Esegïel, let wel, *met die Gees vervul* is, moet hy die volgende doen:

“Gaan lê ook op jou linkerkant, en sit daarop die ongeregtigheid van die huis van Israel; volgens die getal dae dat jy daarop lê, moet jy hulle ongeregtigheid dra. En Ék lê jou die jare van hulle ongeregtigheid op volgens die getal dae, drie honderd en negentig dae, dat jy die ongeregtigheid van die huis van Israel moet dra.”

Wat Esegïel moet doen word hier in priesterlike taal en offertaal beskryf. Dit is dieselfde taal wat in (Levitikus 16) gebruik word vir die sondebok wat die ongeregtighede wegdra en dit is die taal wat vir die priesteramp gebruik word in Numeri 18.1:

“En die HERE het vir Aäron gesê: Jy en jou seuns en die huis van jou vader saam met jou moet die ongeregtigheid met betrekking tot die heiligdom dra;

en jy en jou seuns saam met jou moet die ongeregtigheid met betrekking tot julle priesteramp dra”.

Ongetwyfeld is die taal wat Paulus hier gebruik *priesterlike*- en *offertaal*. Ons kan sê dat om *volgens die wet van Christus te leve* sou beteken om te *leef in ooreenstemming met die patroon wat deur Jesus duidelik gemaak is*. Die feit dat Hy Homself aan die kruis gee, word die paradigma vir gelowiges.

Sulke liefde bring die liefde van Christus tot uitdrukking en vervul so die wet van Christus. En sulke Christusliefde vervul die hele bedoeling van die *Tora*, wat opgesom word in die liefdesgebod van Levitikus 19:18.

“Hierdie wet van Christus, wat Christus die gekruisigde is, is die wet onder die nuwe verbond wat die nuwe volk van God se riglyn vorm binne die nuwe verbond”.

Hierdie is ’n riglyn wat as sodanig nie die ou *Tora* vernietig nie, maar juis tot sy volheid vul en sy oorspronklike bedoeling, wat nooit nagekom kon word nie, moontlikheid maak onder die *nuwe Israel* van God. Hierdie nuwe Israel toon nou juis hulle andersheid deur hierdie *kruis-liefde*.

Die tyd van die *Mosaïese wet* is verby. Die *wet van Christus* het gekom. Die een is egter nie die vernietiging van die ander nie, maar die vervulling en die oortreffing van die ander. Christus die gekruisigde neem nou die rol van die *Tora* oor, en in hierdie nuwe *Tora* en die navolging **daarvan kan dit wat die Mosaïese *Tora* nooit kon vermag nie, tot vervulling kom in die liefdevolle diens van dié wat getransformeer is deur die Gees van Christus tot gelykvormigheid aan die karakter van Christus**. Hulle is die volk van die nuwe verbond.

Dit is dus nie vreemd dat Paulus die term *Israel van God* (Gal. 6:16) toepas op die gemeenskap van dié wat in Christus is en waarin die *Tora* sy vervulling vind nie.

HOOFSTUK 8

Watter verskil maak alles nou aan my...?

☞ *Geluk!*

Jy het deur 'n stewige stuk Bybelse lering gewerk. Waarskynlik weet jy nou heelwat meer oor hierdie saak as die meeste van jou vriende. Maar nou moet alles bietjie grond toe kom.

☞ *Hoe moet ek nou oor God dink?*

In hierdie boek sou jy gesien het dat die verband tussen *Tora* en *verbond*, samehangend met die eenheid tussen God die Vader en die Seun, duidelik wys dat ons nadenke oor God nooit op “God-in-Homself”, dit wil sê abstrak, kan fokus nie.

Om te ontdek wie God is, is om na sy *verhouding* met die wêreld te kyk. God is 'n *verhouding-God*. Hy is die God van *verbond*, die God van *Tora*. Sy verhoudings is daarom ook nie statiese punte van kontak tussen tyd en ewigheid nie. Sy verhoudings is dinamiese gebeure. Dit beweeg na 'n eindpunt. God se einddoel is, soos gesien, Jesus Christus die finale *Tora*, of dan gestalte van die verbond. Hierdie Jesus is egter weer die een in wie God ten volle geopenbaar word.

Agter Jesus die *Tora* is daar daarom nie 'n ander God nie. Die God wat geken moet word, is hierdie God. Dit is hoe jy oor God moet dink. Dit is die God wat jy moet ken – en vir wie jy jou lewe moet gee!

Nog meer radikaal gestel – hierdie boek se bevindinge rondom die basiese verhouding tussen God en mens as 'n *Tora*-verhouding, noodsaak die

stelling dat God nie geken kan word *sonder* dat daar etiese implikasies is nie.

Eenvoudig gestel: Jy kan onmoontlik hierdie God ken, sonder dat dit 'n effek op jou lewe en veral jou morele keuses het: Om God te ken beteken per definisie dat jy ook die *wet*-kant van die verhouding moet gehoorsaam.

Binne sekere teologiese kringe word die etiese in die kennis van God wel sterk beklemtoon, maar die indruk word soms geskep dat God nie onderworpe is aan emosies nie. Dit kan veroorsaak dat die etiese maklik gesien word as die gehoorsaamheid van wette, uitgevaardig deur 'n koue, onbeweeglike, harde God.

Wanneer *wet* deurgaans as *Tora* gesien word, word hierdie gevaar vermy. **Gehoorsaamheid en verhouding word dan onlosmaaklik van mekaar.** In die lig hiervan sou dit selfs beter wees om nie te praat van die onveranderlikheid van God nie, maar eerder van die *veranderlike trou* van God. Hiermee word bedoel dat God juis in sy trou aan sy verbond, sy verhouding van liefde met sy bondgenote ernstig opneem en daarom in reaksie op hulle gebede en gedrag, kan “verander”, juis omdat God dan in sy heilige liefde, Homself is. Liefde maak net sin indien dit gedurig reken met sy voorwerp. Daarom is die verbondsliefde van God die vermenging van veranderlikheid en onveranderlikheid.

Gehoorsaamheid aan die *wet*-kant van die *Tora*-verhouding is daarom gehoorsaamheid aan hierdie God. Dit kan pastoraal geweldig bevrydend wees, veral wanneer daar met onnodige of onvanpaste skuldgevoelens geworstel word.

Ek vertrou dat die lees van hierdie boek sal lei tot 'n regte verstaan van die God wat gehoorsaam moet word, die God teen Wie oortree is, en die God na Wie ek kan gaan wanneer ek oortree het. **Vir geloofsekerheid kan so 'n beskouing 'n ingrypende impak hê.**

Voortvloeiend hieruit kan so 'n vernuwing van denke juis veroorsaak dat God se Wil met vreugde deur sy kinders gehoorsaam word; diepsinnige gehoorsaamheid vanuit die hart van 'n verbondsgemeenskap wat opnuut besef dat hulle God geen vreemdeling is nie, maar werklik met hulle wil ontmoet in liefde, die liefde wat aan die kruis uitbasuin is.

☞ Hoe moet ek nou oor my regverdigmaking dink?

Jy mag dalk nie mooi weet wat *regverdigmaking* beteken nie. Die 1983 Afrikaanse vertaling gebruik meestal die woord *vryspraak* in die plek van die 1953 vertaling se *regverdigmaking* (vgl. Rom. 5:1). Maar *regverdigmaking* sê bietjie meer as *vryspraak*. *Vryspraak* beteken *ek is vry, ek hoef nie meer gestraf te word nie*. *Regverdigmaking* sê, *ek is vry, ek hoef nie meer deur God gestraf te word nie, maar ek staan ook voor Hom met 'n lewe wat Hom volmaak gelukkig maak!*

Nou kan ons verder gaan. In hierdie boek is beklemtoon dat daar *nie* 'n element van verdienste ten grondslag van die verhouding tussen God en mens lê nie. Die eerste mens sou nie die lewe verkry deur gehoorsaamheid aan die wet, in die sin van verdienstelikheid nie. Daar is gewys dat die basiese verhouding tussen God en mens 'n *Tora*-verhouding is, wat in effek niks anders is nie as die verbondsverhouding wat bestaan uit 'n "Ek sal vir jou 'n God wees" en "jy moet vir my 'n volk wees"-verhouding, wat geloof ten grondslag het. Hierdie verhouding kon egter, as gevolg van sonde, nie gehandhaaf word nie. Sonde wat manifesteer in ongelof, kenmerk die verhaal dwarsdeur die Ou Testament.

Kortweg: wat verbreek is en wat herstel moes word, was nie 'n verdienstelike verhouding wat daaruit bestaan het dat die mens aan 'n eksterne *wet* gehoorsaam moes wees, maar nie daarin geslaag het nie.

Wat verbreek is en herstel moes word, was 'n geloof-gebaseerde verbondsverhouding, wat ons beskryf as 'n Tora -verhouding. Die mens wat in die regte verhouding met God wil wees, moet dus 'n persoon wees wat 'n ware

**bondgenoot is; 'n ware onderhouer van
Tora.**

Soos aangedui is dit juis wat Christus kom doen. Hy vervul beide kante van die *Tora/verbond* en Hy sterf uiteindelik as 'n verbreker van hierdie *Tora*-verhouding en staan op as 'n ware onderhouer van die verbond – as iemand wat in 'n volkome *Tora*- verhouding tot God staan.

***Regverdigmaking* beteken dan dat ek deur God gereken word as iemand wat in die regte *Tora*-verhouding staan die oomblik wanneer ek deur geloof in Christus in vlug, of anders gestel: dan word ek gereken as 'n troue bondgenoot, nie op grond van iets in my nie, maar op grond van Christus se getrouheid en nakoming van die *Tora*-verhouding.**

In *regverdigmaking* moet God tevrede gestel word. Let wel: God self moet tevrede gestel word, nie 'n eksterne *wet* buite God nie. Wat God tevrede stel, is 'n ware *Tora*-verhouding. Alleenlik Hyself, wat mens word en hierdie verhouding handhaaf, kan God tevrede stel. Daarom kan God alleenlik deur Jesus, en dié wat in Hom is, tevrede gestel word: dié wie se verbreking van die *Tora*-verhouding in Jesus gestraf is deur die dood; die straf vir verbondsverbreking. Hierin word die geregtigheid van God gesien, naamlik dat Hy 'n geregtigheid ('n nakoming van die *Tora*-verhouding deur geloof) verskaf aan onregverdiges (verbrekers van die *Tora*) op 'n regverdige wyse (Hy straf die sonde en bewys terselfdertyd sy liefde).

Baie belangrik is egter om te sien dat die “uitruiling” of “oordrag” wat plaasvind aan die kruis, nie soseer die oordrag van my oortreding van verskillende wette is nie en dat dit wat ek ontvang, nie Christus se

onderhouding van verskillende wette is nie.

Wat op Christus gelaai word en gestraf word, is 'n *Tora*-verbreker (iemand wat nie deur geloof in die wet-geïnkorporeerde evangelie geleef het nie) en wat aan my “oorgedra” word, is 'n onderhouer van *Tora* ('n ware bondgenoot).

Dit is hier waar die taal van Romeine 6 gebruik moet word. As Jesus sterf, sterf ek; as Hy opstaan, staan ek op, as ware *Tora*-onderhouer/bondgenoot.

Maar wag... nie te vinnig nie...

Het jy al *jouself* gesien as 'n *Tora*-verbreker?

Kom ons dink weer ná presies hoe het die verhouding by Eden daar uitgesien: 'n Perfekte verhouding tussen God en mens. Die mens wat in 'n volkome verhouding met homself is. Die mens wat in 'n volkome verhouding met sy omgewing is.

Ons kan hierdie verhouding uitdruk met die Hebreuse term *shalom*. *Shalom* is meer as vrede. Dit is universele florering, heelheid en vreugde. Die profete het verlang na 'n tyd waarin die wêreld weer hierdeur gekenmerk sal word.

K Shalom is hoe dinge moet wees.

Shalom is hoe dinge *moet* wees. As elke mens en elke dier en ding doen waarvoor dit bedoel is en ook in opbouende verhoudinge met mekaar staan. Stel jou voor!

En nou: Sonde, jou sonde, my sonde is wanneer ons hierdie soort heilheid, vrede en vreugde as't ware stukkend trap en vertrap. En omdat hierdie *shalom* deur God daar gestel is en Sy begeerte is, is sonde 'n belediging van God... Ek dink jy stem saam: God *moet* dit straf.

K *Alle mense, klein en groot, ongeag sosiale klas, sal eendag voor God staan, en nie bloot weggeveeg word nie, maar daar sal aan hulle die laaste teken van respek vir menslike verantwoordelikheid gegee word, as elkeen 'n verslag sal gee van wat hy/sy met die shalom gedoen het.*

Kom ons dink bietjie meer prakties hieroor. Onthou, die opdrag, “*julle moet my volk, my mense wees*” behels dat ons ook teenoor mekaar in verhouding staan. Dink weer aan die Eden- verhoudings.

Hoe **verbreek** ek en jy, die *shalom*? Hoe **vlug** ons weg daarvan? Beide is natuurlik 'n omvergooi van *shalom*.

Dink bietjie saam met my oor die vele maniere waarop ons dit **verbreek**.

Dink aan iets soos *afguns*.

Afguns is erger as blote begeerte. Om te begeer beteken jy wil iemand ander se goed

so graag hê dat jy dit sal steel. Afguns beteken jy wil dit so graag hê dat jy onder die versoeking is om dit te vernietig. *Kain het later nie meer God se seën, maar Abel se dood begeer.* Onthou jy die vorige keer toe iemand anders geprys is oor iets, terwyl jy gevoel het die lof kom *jou* toe? Onthou jy daardie bitter smaak in die mond, daardie pyn in die bors? Jy het die gebeure as onregverdig en beledigend ervaar. Jy wou byna moor. Jy was gegrief! En dink daaraan, jy was nie gegrief oor iets wat sleg was nie. Die ou wat geprys is, erken dit, was 'n goeie ou! Hiërdie gegriefdheid verbreek die *shalom*!

Hoekom dink jy aan die voorspoed wat iemand anders beleef as beskadiging van jouself? Die antwoord is *hoogmoed*! Die kern van hoogmoed is die begeerte om ander ander te verkleineer en af te kraak, sodat jy beter kan lyk. Jy wil alleen in die lewensspel speel wees. En as jy voel iemand gaan jou wen, val jy selfs die reëls van die spel aan.

Ten diepste wil ons God se pos hê. Nie die Bybelse God, wat die goeie skep en koester in ander nie, maar 'n heidense God. 'n God wat net vir Homself dinge wil hê. Dit is hoe die heidense gode is, daarom moet jy hulle altyd tevrede stel met offers, geskenke ensomeer. Ons, en miskien jy, vind ook vreugde in “mislukkings” van “teenstanders.” Dit klink erg, maar is so waar! Jy sal weet dat dit jouself eintlik vol gif maak, en jy kan geen gemeenskap, geen werklike vriendskap hê, met die persone in wie se mislukkings jy jou verlustig nie. As jy nie verstaan wat ek sê nie: Dít is presies wat gebeur as jy *skinder!* Ag, daardie tragiese nuus van ou Piet se sonde wat jy by die biduur vertel...

Dit is *nie* soos dit moet wees nie!

Dink bietjie saam met my oor hoe ons van *shalom* af **wegvlug**. Ons doen dit op baie maniere.

Deur *op te tree soos almal rondom ons*. Ons draai maar 'n blinde oog vir die verbreking van *shalom* rondom ons. As iemand se handsak voor ons gesteel word, kyk ons maar ander pad. Soos al die ander. Nader ons ons lyf: As 'n ou oom of tannie 'n sitplek in die kerk soek en jy bly jy sit soos al die ander, jy maak asof jy dit nie gesien het nie...? En daai blikkie wat jy by jou motor se venster uitgooi?

Deur *shalom baie minder te maak as wat dit is*. 'n Man wat voorgee dat hy sy vrou liefhet deur op sy kroegstoel te sit en praat oor hoe lief hy haar het, terwyl sy alleen by die huis sit, is 'n goeie voorbeeld daarvan.

Deur jou *verantwoordelikheid* tot deelname aan *shalom handhawing* te *ontwyk*. Dit gebeur byvoorbeeld as jy elke dag deur winkelsentrums drentel, en so ander beroof van dit wat jy in hulle lewens kon inbou. Verally die dames en die tieners moet hierdie sin gou weer lees...

Deur te *onttrek* in 'n klein wêreld van vriende, die kerk, die werk, jou eie gevoelens, ja selfs jou “kosbare” familie, terwyl jy nie na buite getuig van Jesus en wat Hy kom doen het nie.

Deur jouself tot die dood toe te *vermaak* deur voor die televisie te sit en rekenaar te speel, in stede daarvan om deel te hê aan *shalom* handhawing en uitbouing.

Op al hierdie maniere sê jy eintlik: “Ek wil nie *shalom* hê nie!” En dit beteken: “Ek wil nie hê wat God wil hê nie”.

Jy bet die rug gedraai op God en selfs in 'n sekere manier op jouself. Onthou hierdie *shalom* is God se standaard, dit is die kern van die gebod van liefde vir God en liefde vir mekaar. Dit is wat ons in Jesus, God se finale openbaring sien (vgl. Joh 1:14-18). In Jesus sien ons wat God nog altyd wou gehad het die mens moet wees. En jy vertrap dit. Dat God mens moes word, wys dat ons, jou, probleem is dat jy God wil wees. Die feit dat Hy wat Heer is, dienskneg word (Fil 2:7), wys dat jy wat 'n dienskneg van God moet wees, baas wil wees. Die feit dat die regter van die wêreld die veroordeelde word, wys jy wil regter wees, self besluit oor reg en verkeerd...

Maar is ek verantwoordelik?

Om te sê iemand is nie verantwoordelik vir sy daade nie, is om hom minder as 'n menslike wese te maak. Dit is deel van die heerlikheid van die mens om verantwoordelik gehou te word vir sy daade.

En omdat ons verantwoordelik is, is ons werklik skuldig. Jy is verantwoordelik vir jou sonde en jy is skuldig. Die slotsom waartoe Paulus kom nadat hy die saak van Jood en heiden opgeweeg het, is dat elke mond gestop en die hele wêreld voor God doemwaardig is (Rom. 3:19).

Ons probleme eindig egter nie by die feit dat ons werklik skuldig is omdat ons deur God verantwoordelik gehou word vir ons daade nie; ons staan ook nog werklik skuldig op grond van Adam se sonde! Sy verbondsverbreking. Sjoel! Ons staan skuldig omdat hy as verantwoordelike wese teen God oortree het.

Gaan lees maar net 'n gedeelte soos Romeine 5. Of ons daarvan hou of nie, toe Adam doelbewus sondig en God in die gesig slaan met sy sonde, toe sondig jy, en word jy skuldig voor God. Ons kan sê Adam het die

mensheid voor God verteenwoordig. Hy het dus een en elkeen van ons verteenwoordig.

Al sy nakomelinge is gevolglik saam met hom ‘verantwoordelik’ vir die sondeval – hulle is ewe skuldig en net so strafbaar. As jy dink dit is snaaks en onregverdig, onthou ons ken soortgelyke situasies in die lewe. Iemand soos Hitler het deur sy optrede ’n hele Duitse volk in chaos gedompel. Onsedelike ouers kan veroorsaak dat hulle kinders HIV positief gebore word. Dit is dus ’n alledaagse feit dat mense in ellende ingebore kan word, sonder dat hulle direk by die oorsaak daarvan betrokke was.

Jy is ’n dubbel skuldige, verantwoordelike verbondsverbreker!

Maar hoe voel God oor dit alles?

Die Bybel het verskeie maniere om te wys dat God sondaars moet straf as Hy getrou wil bly aan Homself. *As boosheid Hom nie tot woede uittart nie, sou Hy ons respek verloor en geensins meer God wees nie.*

Die ongelooflike is dat Hy sy regverdige woede oor sonde op Homself, God die Seun uitgiet omdat Hy jou en my so ontsaglik liefhet dat Hy ons nie kan vernietig nie. Die Regter neem die plek van die veroordeelde in!

Buite Hom – geen Hoop! In Hom – ’n volmaakte verbondsverhouing!
Hoe kan enige regdenkende mens nie na Hom vlug nie?

Het jy al met leë hande na hierdie Jesus gevlug? Is jy al ’n geregverdigde?
Wat moet ek doen om deel te hê hieraan? **GLO in hierdie Jesus!**

Onthou: *Om te glo en te bekeer is nie bloot om te sien dat ek so hulpeloos soos ‘n kind is nie, maar om dit ook te erken.*

Iemand het dit so gestel: *“As long as I, according to my inherent nature, think that I must have a part and that I must assist the*

Saviour in accomplishing my salvation, whether it be by repentance, contrition and faith, so long do I put forth opposition tot the salvation of God, whether I myself realize it or not. During this time, therefore, the aim of God's quiet but purposive work is to kill me, that is to persuade me to lay down all opposition, which in turn means to get me to acknowledge that I can do absolutely nothing but stand in the way of God. From the moment I acknowledge this, God is free to inpart to me His whole salvation as to a little child.”
(Hallesby, 1995:72)

Doen dit nou:

- Kyk na die gestorwe Jesus aan die kruis, sien dat die mens wat jy is, vernietig word
aan die kruis. Uitgewis word. God doen dit. Jy kan nie 'n snars daaraan doen nie –
jy kan net kyk.
- Kyk nog – Jesus staan op uit die dood. En dan sien jy hoe God, nou voel, oor jou
voel. Hoe sien God jou?
- Hy sien jou as 'n nuwe mens.
- Die mens wat jy was, het verdwyn, die nuwe het gekom.
- Kyk na die opgestane Jesus, en sien jousef soos God jou nou sien.
Ook in Sy
opstanding is Jesus ons verteenwoordiger.
- Van begin tot end doen Hy alles. Jy is in Hom geïnkorporeer.
Ongelooflik!
- Gaan lees weer Romeine 6, Efesiërs 2, Kolossense 3 en 2 Korinthiërs 5:15.

As onsekerheid my vreugde wegneem? Wel, antwoord die volgende vrae uit die Bybel:

- Is daar oordeel en 'n vloek wat oor my hang? Wat sê Galasiërs 3:13?

- Is daar veroordeling in die troonkamer van die hemel? Wat sê Romeine 8:33-34?
- Is daar ontelbare oortredinge wat opgehoop word teen my? Wat sê Efesiërs 1:17?
- Word 'n geregtigheid verwag wat ek kan bewerk? Wat sê 2 Korintiërs 5:21 en Romeine 5:19?
- Is ek afgesny van ewige lewe? Wat sê Johannes 3:16?
- Is ek vasgevang in die heerskappy van sonde wat my lewe vernietig? Wat sê 1 Petrus 2:24 en 2 Korintiërs 5:15?
- Sal al die oortredinge en mislukkings van my verlede my aftrek met onomkeerbare, vernietigende gevolge? Wat sê Romeine 8:28?
- Het ek al die goeie dinge verloor wat God beplan het vir Sy kinders? Wat sê Romeine 8:32?
- Is daar enige hoop dat sondaars soos ek 'n alles bevredigende ewigheid met God kan spandeer? Kan ek ooit huis toe gaan na God? Wat sê 1 Petrus 3:18?

Onthou: Jesus *het* die skeppingsdoel vir jou bereik!

☞ Hoe moet ek nou lewe... ?

Alle mense, jy ook, het onbewustelik 'n *etos* waarvolgens hulle lewe. Dit is die goed wat jy as reg en verkeerd beskou (as sonde al dan nie), hoe jy jou gedra in jou gesin en by die werk, wat jy met jou geld doen... En natuurlik, as jy 'n Christen is, wil jy deeglike Bybels-verantwoordbare grond hê, vir al jou optrede. Jy wil hê dat God deur jou lewe geëer word en jou naaste gedien word, sonder dat jy onder onnodige, onvanpaste skuldgevoelens gebuk gaan in jou poging om God te behaag.

As 'n mens begin nadink hieroor, beoefen jy etiek!

As jy wil weet hoe jy prakties moet dink oor jou etiese lewe, en wat jy moet doen, is dit goed om die verskil tussen die Ou Testament en die Nuwe Testament, wat dit betref, net weer duidelik voor oë te kry.

Hoe sou jy onder die Ou Testamentiese bedeling oor jou etiese lewe moes dink?

Wel, dan sou jy onder die wet van Moses moes lewe! Wat sou dit behels?

Die wet van Moses mag nie losgemaak word van sy begroning in verbondsgeskiedenis nie. Dit was nie 'n Goddelike wetgewing, onafhanklik van sy groot handeling van verlossing in die Eksodus nie. Die wet van Moses het as't ware uit die *Eksodus*-geskiedenis gegroei. Hierdie groot handeling van God het van die Israëliete optrede vereis wat 'n toepaslike reaksie op sy verlossing sou wees. Die totale etiese sisteem van die Ou Testament is gestruktureer en gekleur deur die Eksodus-gebeure. Die karakter van die Eksodus-gebeure het die manier bepaal waarop Israel verplig was om te leef. Die Tien Gebooe, wat ook genoem word die "woorde van die verbond" (Eks. 34:28), word voorafgegaan deur 'n stelling omtrent God se verlossing: "*Ek is die HERE jou God wat jou uit Egipteland, uit die slavehuis, uitgelei het*" (Eks. 20:2). Juis omdat die magtige Skepper, die Vader, Man, Koning en Bondgenoot van sy volk geword het, deur middel van 'n handeling van vrye guns en liefde; en omrede Hy hulle Beskermer is en die Waarborg dat Israel alles sal hê ("*Ek is ... jou God*"), is daar 'n geïmpliseerde *daarom...* "*Jy mag geen ander gode voor my aangesig hê nie* (Eks. 20:3).

Deuteronomium is vol voorbeelde van hierdie indikatief-imperatief verhouding "*maar julle eie oë het gesien al die groot werke wat die HERE gedoen het. Onderhou dan...*" (Deut. 11:7,8; vgl. 6:20-24; 7:7-11; 10:17-19; 27:9,10).

In die Ou Testament is die essensie van aanbidding die onthou, herhaling en oordenking van die magtige handeling van God, spesifiek in die Eksodus-verhaal (Rig. 5:11; Ps. 66; 78; 105; 106; 111:4). Sonde was altyd 'n uitdrukking van 'n vergeetagtigheid van wat God gedoen het. Vir die Ou Testamentiese heilige was die lewe 'n dankbare viering van die *Eksodus*. Sy godsdiens was een van herinnering en dankbaarheid.

Die *wet van Moses* was niks anders nie as die definiëring van konkrete handeling waardeur die magtige daad van God onthou kon word en die Israëliet sy dankbaarheid vir insluiting in daardie heilige geskiedenis kon

uitdruk.

Dit is waarom jy die Sabbat sou moes hou (Deut. 5:15), die jaarlikse feeste moes vier (Eks. 12:27; 13:3-9; Lev. 23:41-43), die offers van die eerstelinge moes bring (Deut. 26:1-10), die eersgebore kind of dier moes loskoop (Eks. 13:2; 14-16) en al die skulde afskryf tydens die Jubeljaar (Lev. 25). Ten diepste het die wet gesê: “*En jy moet daaraan dink dat jy in Egipteland ’n slaaf was, en die HERE jou God jou daarvandaan uitgelei het deur ’n sterke hand en ’n uitgestrekte arm*” (Deut. 5:15).

Die *Eksodus* het bepaal hoe Israel in elke situasie moes optree. Dit sou bepaal hoe *jy* in elke saak sou moes optree. Hulle moes vriendelik wees teenoor ’n vreemdeling, aangesien hulle ook vreemdelinge in Egipte was voordat God hulle bevry het. Hulle moes nie die arme onderdruk nie, want hulle moes onthou dat hulle ’n arm volk was wat God se genadige verlossing gesmaak het. Hulle moes met regverdigheid, gelykheid en barmhartigheid optree, net soos God in die *Eksodus* opgetree het.

Israel se etiek was daarom gegrond in die verlossingsgeskiedenis, gekleur deur die verlossingsgeskiedenis, sowel as ’n uitdrukking van daardie geskiedenis.

Sulke gedrag het dus die vinger as’t ware weggedraai van die self en van die volk, na die genadige handeling van God in die geskiedenis.

Om dié punt duidelik te maak: indien ons ’n vrome Hebreeuse familie sou besoek en vra: “Hoekom aanbid jy soos jy aanbid? Hoekom vier jy die Sabbat? Hoekom is jy goed vir vreemdelinge? Hoekom sorg jy vir die armes en minder-bevoorregtes?”, sou die antwoord wees: “*Omdat ons slave was in Egipte en die Here ons met ’n magtige hand uitgelei het. Daarom doen ons hierdie dinge*”.

Maar nou, onder die Nuwe Testamentiese bedeling, waar ek en jy onself bevind – hoe moet ons nou ons etiese lewe benader?

Nuwe Testamentiese etiek het dieselfde karakter as Ou Testamentiese

eties, aangesien dit voortvloei uit verlossingsgeskiedenis en gestruktureer en gekleur word deur daardie geskiedenis.

Hierin lê die kontinuïteit tussen die etiek van die Ou Testament en dié van die Nuwe Testament. Aangesien beide gegrond is in 'n groot verlossingshandeling, vereis beide 'n etiek van dankbaarheid en 'n lewe van geloof en liefde. Soos reeds aangedui, vorm hierdie dinge die grondstruktuur van die verhouding tussen God en mens, reeds van die skepping af.

Tóg is daar ook diskontinuïteit tussen die etiek van die Ou en die Nuwe Testament. Die Nuwe Testament is “nuut” aangesien dit 'n nuwe historiese verwysingspunt het. In die dood en opstanding van Jesus het die grootste verlossingshandeling van alle verlossingshandelinge plaasgevind. Hier word die totale geskiedenis van die Ou Testament opgesom in een magtige daad van verlossing. In Christus vind die nuwe skepping en die nuwe *Eksodus* van menslike geskiedenis eens en vir altyd plaas.

Net soos die wet van Moses die morele imperatiewe bevat wat voortvloei uit die Eksodus – Sinai gebeur, só beliggaam die *wet van Christus* die morele imperatiewe wat voortvloei uit die dood – opstandingsgebeure.

Net soos Moses keer op keer sy herhaling van die *Eksodus* laat saamval met 'n *daarom* of 'n *hou dan* (bv. in Deuteronomium 7:8-11: “*Maar omdat die HERE julle liefgehad en die eed gebou het wat Hy vir julle vaders gesweer het, het die HERE julle met 'n sterke hand uitgelei en jou uit die slawehuis, uit die hand van Farao, die koning van Egipte, verlos ... Hou dan die gebod en die insettinge en die verordeninge wat Ek jou vandag beveel om dit te volbring*”), laat die Nuwe Testament die herhaling van God se groot daad in Christus, saamgaan met 'n *daarom*, byvoorbeeld:

- ✓ “*Ek vermaan julle dan, broeders, by die ontferminge van God, dat julle jul liggame stel as 'n lewende, heilige en aan God welgevallige offer; dit is julle redelike godsdiens*” (Rom. 12:1).
- ✓ “*Terwyl ons dan hierdie beloftes het, geliefdes, laat ons ons van alle besoedeling van die vlees en die gees reinig en laat ons die heiligmaking in die vrees van God volbring*” (2 Kor. 7:1).

- ✓ “*As julle dan saam met Christus opgewek is... Maak dood dan julle lede wat op die aarde is, naamlik hoerery, onreinheid, hartstog, slegte begeertes en gierigheid, wat afgodediens is*” (Kol. 3:1,5).

Die intieme verbintenis tussen God se reddende handeling in Christus en ons etiese reaksie word nie net uitgelig deur die woord *daarom* nie, maar ook deur die woord *soos*. ’n Pragtige voorbeeld is Jesus se gesprek in die bovertrek.

Nadat Jesus die dissipels se voete gewas het en aan hulle gesê het dat Hy dit as ’n voorbeeld vir hulle gedoen het, lees ons die volgende:

- ✓ “*’n Nuwe gebod gee Ek julle, dat julle mekaar moet liefhê; soos Ek julle liefgehad het, moet julle ook mekaar liefhê*” (onderstreping myne) (Joh. 13:34).

’n *Nuwe verbond* moet ’n *nuwe wet* hê. Die gebod om lief te hê is nie nuut nie, aangesien Moses ook beveel het om die naaste lief te hê. Wat nuut is in Christus se gebod is “*soos Ek julle liefgehad het*”. Liefde kry dus ’n nuwe historiese verwysingspunt. Dit is liefde gedefinieer deur die kruis van Christus. Moses kon nie hierdie soort liefde beveel het nie, en juis daarom is sy gebod totaal onvoldoende noudat die nuwe (en finale) manifestasie van liefde in die Christusgebeure gekom het.

Johannes sê: “*Hierin is die liefde van God tot ons geopenbaar, dat God sy eniggebore Seun in die wêreld gestuur het, sodat ons deur Hom kan lewe. Hierin is die liefde: nie dat ons God liefgehad het nie, maar dat Hy ons liefgehad het en sy Seun gestuur het as ’n versoening vir ons sondes. Geliefdes, as God ons so liefgehad het, behoort ons ook mekaar lief te hê*” (1 Joh. 4:9-11).

Deurgaans in die Nuwe Testament sien ons dat die Christen se gedrag bepaal, gestruktureer en gekleur word deur wat Christus gedoen het. Dit is waardeur jou lewe gestruktureer en gekleur moet word.

Die nuwe morele imperatief vloei voort uit die nuwe verlossingsgebeure.

Die *wet van Christus* vereis dat gelowiges vergewe soos hulle vergewe is (Kol. 3:13), mekaar aanvaar soos Christus hulle aanvaar het (Rom. 15:7) en mense so waardevol ag as wat die bloed van Christus, wat vir hulle gestort is, vereis.

In die Ou Testament is groter klem gelê op die kultiese gebooie en die afskeiding van Israel van ander mense. In die Nuwe Testament is die klem op die heilige verpligting van alle menslike verhoudings. Seksuele sonde, byvoorbeeld, sowel as die sondes van die gees wat menslike verhoudinge diep beïnvloed, word in die Nuwe Testament in 'n baie ernstiger lig beskou. Die rede hiervoor is dat die menswording van Jesus menslike lewe geweldige, onbeperkte waarde gegee het. Kultiese regulasies is niks in vergelyking met menslike nood nie. Die etiek van die Nuwe Testament onttrek nie van die wêreld, sodat dit sy asketiese piëteit in 'n heilige plekkie kan beoefen nie. Dit is 'n etiek wat uitreik na die regte wêreld en dit in werklike solidariteit met die menslike ras uitdruk.

Jy sien, die *Tien Gebooie* kan nie meer net so die riglyn vir jou dankbaarheidslewe wees nie. Soos gesien, is die *Tien Gebooie* die *wet van Moses* of dan *die woorde van die (Mosaïese) verbond* (Eks. 34:28; vgl. Deut. 4:13). Omrede dit voortvloei uit die verlossingsgeskiedenis van die *Eksodus* is dit nie genoegsaam om die aard van die lewe onder die nuwe verbond te reguleer nie.

Die Nuwe Testament stuur nie die Gees-gedoopte gemeenskap terug na Moses om hulle plig te leer nie. Nêrens word die ná-Pinkster gemeenskap vermaan om die *Tora* te bestudeer as riglyn vir hulle lewens nie. Deurgaans in sy briewe redeneer Paulus vanaf die evangelie-gebeure na *etiek*. Hy wys hoe die verlossingshandeling in Christus moet bepaal hoe jy jouself in alle menslike verhoudinge moet gedra.

Byvoorbeeld: wanneer Paulus gekonfronteer word met die probleem van seksuele immoraliteit in Korinte, verdoem hy nie sulke gedrag op die basis van die *Tora* nie. Hy redeneer vanuit die feit dat ons eenheid met Christus beteken dat ons liggame deel van Christus is. Hoe kan 'n gelowige wat een van gees met die Here is, een vlees word met 'n prostituut? (1 Kor. 6:15-17). Hy gaan dan voort om te sê: “*Of weet julle nie dat julle liggaam 'n tempel is*

van die Heilige Gees wat in julle is, wat julle van God het, en dat julle nie aan juiself behoort nie? Want julle is duur gekoop. Verbeerlik God dan in julle liggaam en in julle gees wat aan God behoort? (1 Kor. 6:19, 20).

Sien jy dit?

As jy op hierdie oomblik besig is met 'n buite-egtelike verhouding moet jy besef dat God dit in 'n baie ernstiger lig beskou as in die Ou Testament! Jy is bedoel om in hierdie bedeling in 'n verhouding met een vrou te wees, soos Jesus in verhouding met die kerk is!

Gaan lees weer Efesiërs 5. Paulus sê: “*Manne, julle moet jul eie vroue liefhê, soos Christus ook die gemeente liefgehad en Homself daarvoor oorgegee het*” (Ef. 5:25). Wat nuut is omtrent hierdie gebod is die historiese verwysingspunt. Die etiek vloei nie voort uit die liefde wat God in die *Eksodus* uit Egipte geopenbaar het nie, maar in die liefde van God wat in Christus Jesus geopenbaar is.

Jy kan nie nou maar net getroud wees en jouself troos dat jy darem nie rondkyk na ander vrouens nie. Die vraag is: Het jy jou vrou lief soos Jesus die kerk? Voed jy haar? Koester jy haar? Is jou liefde doelgerig en opofferend? Weet jy waarheen jy met haar op pad is? Jesus wil die kerk sonder vlek of rimpel voor Hom stel. Waarheen is jy op pad met jou vrou? Sorg jy dat elke aspek van haar menswees ontwikkel? Hoe praat jy oor haar, hoe dink jy oor haar? Dit is die vrae wat jy moet vra onder Jesus die *Tora* as jy wil weet of jy God gelukkig maak.

Kan jy sien dat dit baie meer is as net: Jy mag nie egbreuk pleeg nie!

Wanneer Petrus en sy metgeselle fouteer in Antiochië en in die openbaar tereggewys moet word, verdoem Paulus hulle gedrag ook nie op die basis van die *wet van Moses* nie. Hy staan hulle teë op grond van die feit dat “*hulle nie reguit loop volgens die waarheid van die evangelie nie*” (Gal. 2:14).

Vir Paulus is verkeerde gedrag alles “*wat ... met die gesonde leer in stryd is, volgens die evangelie van die heerlikheid van die salige God wat aan my toevertrou is*” (2 Tim. 1:10, 11).

Vir hom is dit die “genade van God”, en nie die *Tora* nie, wat verlossing bring, *sowel as ons leer om “nee” te sê vir die goddeloosheid en om “wêreldse begeerlikhede te verloën, ingetoë en regverdig en vroom in die teenwoordige wêreld te lewe, terwyl ons die salige hoop en die verskyning van die heerlikheid verwag van die grote God en ons Verlosser, Jesus Christus*” (Tit. 2:11-13).

Paulus haal die Ou Testamentiese gebooie slegs in drie of vier geïsoleerde gevalle aan. Waar hy dit wél doen, is dit nie die basis van sy etiese appèl nie, maar ’n sekondêre appèl – en selfs dán gebruik hy die *wet van Moses* met groot profetiese vryheid (sien 1 Kor. 9:9). ’n Stelling uit die wet het nie vir Paulus dieselfde absolute outoriteit as wat dit vir Judaïsme het nie.

Aangesien die *wet van Moses* ons oproep tot heiligheid en dankbaarheid teenoor God, en ’n lewe van geloof en liefde, leef die gees van die ou wet steeds voort onder die nuwe bedeling.

Die tydlose etiese beginsels in die wet van Moses leef voort onder die “wet van Christus.” Op hierdie wyse kan die *wet van Moses*, soos ’n emeritus professor, steeds van waarde wees in die instruksie met betrekking tot geregtigheid. Ons kan egter nie meer sê dat iets reg of verkeerd is net omrede dit in die wet van Moses is nie – die Tien Gebooie ingeslote.

As ’n *verbond* (Deut. 4:13) het die *Tien Gebooie* tot ’n einde gekom (Heb. 8:13), aangesien daardie verbond vervang is met die superieure bediening van die Gees (2 Kor. 3:4-11).

Op hierdie punt kan die beswaar ingebring word: “Hoe kan ons dan nou nog sê dat lieg, moord, diefstal en egbreuk verkeerd is indien die *Tien*

Gebooie nie meer die finale gesag vir gedrag is nie?”

Die antwoord hierop is dit: Die sanksies van die *Tien Gebooie* teen genoemde dinge is vandag steeds geldig, maar nie omrede dit deel van die *Tien Gebooie* is nie.

Eerstens is dit sondes wat deur algemene openbaring verdoem word en selfs onder heidene geken word. Dit is dwaasheid om te suggereer dat die *Tien Gebooie* nodig is om aan mense te sê dat hierdie sondes verkeerd is. Wanneer Paulus die heidene wil oortuig van hulle sonde, beroep hy hom nie op die *Tien Gebooie* nie, maar die feit dat hierdie mense “*mense (is) wat die verordening van God goed ken*” (Rom. 1:32).

Tweedens, en meer belangrik, is dat hierdie sondes duidelik onversoenbaar is met die evangelie, wat aan gelowiges glashelder wys hoe hulle moet optree teenoor andere vir wie Christus gesterf het.

Derdens, en laastens, word die sonde wat deur die *Tien Gebooie* verdoem word, baie meer spesifiek verdoem in die Nuwe Testament.

’n Aantal wette in Levitikus 19 is baie duidelik vandag nog op ons van toepassing:

- ✓ “*Jy mag jou broer in jou hart nie haat nie. Jy moet jou naaste vrymoedig berispe, sodat jy om sy ontwil geen sonde op jou laai nie.*
- ✓ *Jy mag nie wraakgierig of haatdraend teenoor die kinders van jou volk wees nie, maar jy moet jou naaste liefhê soos jouself. Ek is die HERE*” (Lev. 19:17, 18).

Ons sê egter nie dat ons moreel verplig is om hierdie dinge te doen, omdat dit in die *Tora (die wet van Moses)* staan nie. Daar is ander wette in Levitikus 19 wat ons nie voel om te gehoorsaam nie, byvoorbeeld “*’n kleed van twee soorte goed, van gemengde stof, mag nie op jou kom nie*” (Lev. 19:19).

Hoe bepaal ons dan watter wette vandag steeds geldig is?

Die gewete van selfs ’n nie-Christen sal baie gou die tydlose, etiese beginsels in Levitikus 19 herken op grond van algemene openbaring.

Wat die ander wette betref, moet ons dit ondersoek met die evangelie van

die Nuwe Testament. Anders gestel: ons moet dit in die lig van Christus meet.

Indien mens 'n Mormoon wil oortuig dat die *Book of Mormon* nie die gesag vir Christene is nie, gaan mens nie daarmee saam die goeie etiese beginsels verwerp omdat hulle in die *Book of Mormon* gevind word nie. Dit gaan egter nie meer bindend op die gewete wees nie, aangesien dit in die *Book of Mormon* gevind word. Indien die *Book of Mormon* 'n goeie beginsel bevat, sal dit egter legitiem wees om daardie stelling as 'n self-verduidelikende waarheid aan te haal.

Paulus haal sulke waarhede van selfs digters en Kretensers aan. Nuwe Testamentiese skrywers verwys soms na geïsoleerde stellings van die *Tora* as navolgingswaardig. Dit bewys egter nie dat die *Tora* nog in plek is as 'n wetlike entiteit nie. As 'n verbondskode is dit nie meer geldig nie, maar die Nuwe Testament gebruik steeds die *wet* met profetiese vryheid.

Baie Christene het 'n geneigdheid om 'n etiese sisteem daar te stel wat gebaseer is op die geskrewe kode van Moses. Waarskynlik word dit gedoen uit angstigheid om die kontinuïteit tussen die Ou en die Nuwe Testament (wat bestaan en uiteraard uiters belangrik is) te beklemtoon.

In die proses geskied daar egter nie reg aan die werklike “nuwe dinge” wat God in Jesus gedoen het nie. Jy weet nou reeds dat die *Tora* onder die nuwe verbond, al die wetslemente dwarsdeur God se verbondsverhouding, of dan *Tora*-verhouding met die mens, insluit. Hierdie wetslemente vorm egter nou die *wet*-kant van die *Tora*, soos dit *in en deur Christus, onder die kruis deurgegaan het*.

Dit bring 'n radikaal nuwe dimensie. Die *wet* onder die nuwe verbond, wat die riglyn vir 'n Christen se dankbaarheidslewe vorm, kan dus nie bloot 'n bevestiging van die *morele wette* (*Tien Gebooie*) van die Mosaïese verbond wees nie. Dit beteken selfs dinge soos reinigingswette is nou *wet* vir die gelowige onder die nuwe verbond, maar die kruis het so 'n radikale verandering hieraan teweeg gebring dat die gehoorsaamheid hieraan die teenoorgestelde sal lyk as onder die Mosaïese verbond. Waar jy onder die Mosaïese verbond *nie* die onreine mag aanraak nie, beteken reinheid nou juis om die onreine aan te raak en na hom uit te reik met die evangelie!

Trouens, wat betref dit wat onder die kruis deurgegaan het, is daar reeds op verskeie aspekte gewys wat hier herhaal kan word. Daar is gesien dat die term *in Christus* nou, ná die kruis, dieselfde behels as wat in die term *in die land* opgesluit was – 'n status en 'n verhouding wat deur God *gegee* is; 'n posisie van insluiting en sekuriteit, sowel as 'n verbintenis om waardiglik te lewe deur die praktiese verantwoordelikhede te vervul teenoor diegene wat die verhouding met jou deel. In die Nuwe Testament vind die *sosio-ekonomiese* dimensies van die land daarom op praktiese wyse tipologiese vervulling in die *koinonia*-aansprake in die Nuwe Testament. Ná die kruis kan ons sê dat die opdragte tot *koinonia*, met alles wat dit behels, is nou *wet* is vir gelowiges.

Daar is ook aangedui dat, alhoewel Jesus Christus nou die enigste Hoëpriester is, almal wat deel is van die nuwe verbondsgemeenskap nou ook priesters is. Ons bring egter nie meer ramme, bulle, bokke en skape as offers nie, maar wel onself, deur ons liggaam, gedagtes, ens. (Rom. 12); lof, die vrug van ons lippe (Heb. 13:15), en ons gawes en besittings (2 Kor. 9:5). Hierdie wette het natuurlik radikaal onder die kruis deurgegaan en daarom vind dit nie meer plaas in die sfeer van versoening vir sondes nie, maar as uitvloeiende van dankbaarheid vir die groot Offer.

Jy het ook gesien hoe Jesus die aardse tempel vervul en vervang het. Ná die kruis is ons tabernakel nou eerstens die hemel self, waar Jesus as Hoëpriester vir ons elke dag by God intree. Op aarde is ons tabernakel ook nie een wat met hande gemaak is nie, maar ons is die tabernakel (tempel) van God – die plek waar Hy spesifiek teenwoordig is; ons, kollektief en ook individueel. Al die individuele opdragte aan gelowiges,

sowel as die opdragte aan die kerk kan daarom as *wet* vir gelowiges beskou word.

Die *wet* by die skepping, naamlik om te vermeerder en die aarde te vul met sy beelddraers, geld nou weer as *wet vir die gelowige* in die Groot Opdrag.

Wat jy baie deeglik moet besef is dat *die wet van Christus nie 'n nuwe stel reëls is wat die oues vervang nie. Christus gee ons nie 'n nuwe geskrewe kode nie. Die Nuwe Testament bevat nie 'n reëlboek-etiek nie.* Soos ons reeds gesien het, toe die Ou Testamentiese *Tora* vervul is (aan beide die *wet* - kant en die *evangelie* - kant), het dit sy ware doel en eindpunt in Christus bereik. Hy is die een waarna die *Tora* heengewys het. Christus self neem die plek in van wat die *Tora* voorheen ingeneem het. Hy vervul, soos gesien, beide die *evangelie*-kant en die *wet*-kant van die *Tora*.

Net soos Judaïsme vir leiding die *Tora* bestudeer het, só moet jy vir leiding die openbaring van God in Christus bestudeer.

Die nuwe *Tora* bevat nie slegs 'n stel strenger reëls as die oue nie, maar bevat eerder Christus en sy werk. Om die indruk te skep dat nuwe reëls en gebooie aan Christene gegee is, is 'n afwyking van die Nuwe Testament se manier om na die saak te kyk. Natuurlik is dit so dat die kerk vir sy organisasie praktiese reëls vir elke dag moet hê om te wys wat toelaatbaar en wat verbode is. Indien sulke reëls egter as 'n Nuwe Testamentiese “wetboek” beskou word, word die punt gemis. Christus is die *nuwe wet (Tora)*.

Die oomblik wanneer daar werklik begryp word dat *Christus self* die plek inneem wat die *Tora* in Judaïsme ingeneem het, is dit onmoontlik om hierdie nuwe *wet* tot 'n onpersoonlike stel reëls en gebooie te reduseer. Dit is natuurlik so dat ons, solank ons op hierdie aarde is, sekere konkrete gebooie moet hê om die *wet van Christus* toe te pas in spesifieke situasies. Maar aan sulke gebooie kan nie onafhanklike of absolute status gegee word, asof hulle die somtotaal van die uitvoer van God se Wil sou uitdruk nie.

Die Christen se toewyding is gerig tot 'n Persoon, nie 'n kode nie. Die essensie van Christelike etiek is nie reëls of wette of selfs abstrakte beginsels nie, maar 'n verhouding met die lewende Christus. Hy onderhou ons in 'n verhouding wat ons motiewe en houding so transformeer dat ons daartoe beweeg word om op dieselfde wyse teenoor ander op te tree as wat Hy teenoor ons optree, naamlik persoonlik.

Judaïsme maak die geskrewe kode sy kos en drank. Die Christelike geloof kan dit nie doen nie. Paulus sê “*want vir my is die lewe Christus*” (Fil. 1:21) en “*... Christus ... wat ons lewe is*” (Kol. 3:4). “*Ek is met Christus gekruisig, en ek leef nie meer nie, maar Christus leef in my. En wat ek nou in die vlees lewe, leef ek deur die geloof in die Seun van God wat my liefgehad het en Homself vir my oorgegee het*” (Gal 2:20).

In die *Tora* van die ou verbond word baie klem gelê op die onthou van feeste, nuwe mane en spesifiek die Sabbat (Eks. 20:8). In die nuwe verbond is die fokus geheel-en-al op die persoon van Christus, byvoorbeeld, “*doen dit tot my gedagtenis*” (1 Kor. 11:24) en “*onthou dat Jesus Christus, uit die geslag van Dawid, uit die dode opgewek is volgens my evangelie*” (2 Tim. 2:8).

In Judaïsme was daar kasuïstiese reëls vir elke situasie van die lewe. 'n Getroue Jood kon dus altyd weet wat van hom verwag word. Die Nuwe Testamentiese gelowige het nie so 'n bloudruk nie. In Christus het hy egter die hoogste geopenbaarde wil van God vir die mensdom. Teenoor die Jood, wat presies in elke situasie die *Tora* kon navolg, vind die Christen sy patroon van lewe in die navolg van Christus. Jesus verklaar: “*Ek is die lig van die wêreld; wie My volg, sal sekerlik nie in die duisternis wandel nie, maar sal die lig van die lewe hê*” (Joh. 8:12). “*Ek is die goeie herder. My skape luister na my stem, en Ek ken hulle, en hulle volg My*” (Joh. 10:11, 27). “*Ek is die weg en die waarheid en die lewe*” (Joh. 14:6).

Natuurlik sal jy nou ook al weet dat **Christus as die nuwe Tora, nie los gesien kan word van die Heilige Gees nie**. Die Christelike lewe kan gedefinieer word as 'n *wandel in die Gees* (Gal. 5:25; Rom. 8:4), wat die “vrug van die Gees” (Gal. 5:22) produseer. Die gawe van die Gees is die fundamentele krag en beginsel van die nuwe lewe. Die Gees bepaal die hele lewe van die gelowige en die kerk (1 Kor. 12:11; asook Rom. 5:5; 8:9; 14:26-27; 12:4 e.v.; 15:16; 1 Kor. 12:3-11; Gal. 3:3; 5:22-25).

Die vernuwing van die Christen deur die Gees sluit bo alles die area van morele besluite en morele gedrag in. Die gelowige word op *eksterne* wyse deur die Gees ontwikkel deur:

- ✓ die apostoliese vermaning (1 Tes. 4:1-8),
- ✓ die broederlike aansporing (Gal. 6:1),
- ✓ die voorbeeld van ander (1 Tes. 1:6-7),
- ✓ die ampte en Charismata van die gemeente (1 Kor. 12-14; Rom. 12:4-8) en
- ✓ die aanbiddingsdiens (1 Kor. 14; Kol. 3:16).

Die gelowige word ook op *interne* wyse deur die Gees ontwikkel via:

- ✓ persepsie (1 Kor. 2:10-16; Kol. 1:9-10),
- ✓ geloof (2 Kor. 4:13),
- ✓ hoop (Rom. 5:5; 8:16-17; 15:13),
- ✓ gebed (Gal. 4:6; Rom. 8:15 & 26-27) en
- ✓ liefde (Rom. 5:5; 15:30; Gal 5:22).
- ✓ Die Gees stel die gelowige in staat om die Wil van God te doen (Rom. 8:4; vgl. Gal. 5:13-14,16,25).

Dit is juis as gevolg van die Gees se werk in jou lewe dat jy nie meer 'n slaaf is nie.

Paulus sê aan die Galasiërs dat enigeen wat onderworpe is aan die *wet van Moses*, niks anders as 'n slaaf is nie. Die hou van “*dae en maande en tye en jare*” is “*diensbaarheid onder die eerste beginsels van die wêreld*” (sien Gal. 4:1-10). Dan doen die apostel 'n beroep op sy bekeerlinge wat wil terugkeer na hierdie dinge: “*Staan dan vas in die vryheid waarmee Christus ons vrygemaak het, en laat julle nie weer onder die juk van diensbaarheid bring nie*” (Gal. 5:11).

In die evangelie word jy die status van 'n volwasse kind gegee. Jy is nie vry van God se *wet* (die *Tora*-verhouding wat van die begin af die verhouding tussen God en mens kenmerk) nie (1 Kor. 9:21), maar jy is vry van die “kleuterskool”- regulasies van die *wet van Moses*.

'n Klein seuntjie moet byvoorbeeld die ligte om 20h00 afskakel, terwyl 'n volwasse seun die vryheid gegun word om sy eie diskresie in hierdie verband te gebruik. Sy pa mag hom daaraan herinner dat hy dwaas sal wees om die hele nag wakker te bly, maar sy pa plaas hom nie onder die verpligting van regulasies wat by klein kindertjies pas nie. Hy sê aan sy seun: “*Aangesien jy oud genoeg is om die beginsel agter hierdie reëls te verstaan, gaan ek dit nie langer op jou afdwing nie. Jy kan kom en gaan soos jy wil. Jy mag steeds hierdie reëls nuttige dissipline vind, maar jy is vry om dit aan te pas by jou omstandighede.*”

God wou gehad het dat Israel oorvloedig en vrygewig moes wees in dít wat God aan hulle gegee het, en Hom sou erken as die Gewer en Besitter van alles. Om hulle hierin te help, het Hy hulle kinderlike opvoedingsregulasies gegee soos tiendes, eerste vrugte-offers, dankoffers, en so meer. Hierdie regulasies was nie die regte wet agter die wet nie. Nog

minder was dit permanent. Dit was tydelike regulasies wat op Israel afgedruk is, totdat Christus sou kom.

In die Nuwe Testament verander God nie die werklike wet agter die Mosaïese regulasies nie. Die Nuwe Testament wil nog meer hê dat God se mense vrygewig moet wees met sy gawes en dat hulle sy aanspraak op alles wat hulle is en het, sal raaksien. Maar die Nuwe Testament gee nie regulasies oor tiendes en offerandes nie. In sy brief aan die gemeentes roep Paulus die mense op tot vrygewige bydraes en verantwoordelike rentmeesterskap.

Indien Paulus Ou Testamentiese regulasies in verband met tiendes sou wou gee, het hy 'n gulde geleentheid hiertoe gehad. Hy reken die gemeente egter as 'n gemeenskap wat volwasse geword het onder die evangelie. Terwyl hy by hulle aandring om die “geregtigheid van die wet” te praktiseer, druk hy nie die regulasies van die wet op hulle af nie.

Die wet van Moses bevat wel regulasies in verband met tye en plekke van aanbidding, maar die Nuwe Testament het geen begeerte om sulke wette neer te lê nie. Dit is duidelik dat Paulus nie wil toelaat dat regulasies in verband met heilige dae en Sabbatte afgedruk word op die gewetens van die gemeente nie (Rom. 14:5; Gal. 4:10; Kol. 2:16).

Natuurlik het die kerk steeds tye en plekke van aanbidding nodig. *Gees* het steeds *vorm* nodig – dit wil sê: waar daar geloof is, sal daar goeie werke wees; waar daar 'n gemeente is, sal daar bestuur en orde wees; waar daar evangelie is, sal daar sakramente wees. Waar die wet van Moses egter spesifieke voorskrifte in verband met die vorme gee, het die Nuwe Testamentiese gemeenskap baie meer vryheid. Aangaande die Nagmaal sê Jesus: “...doen dit tot my gedagtenis “ (1 Kor. 11:24). Hy spesifiseer egter nie dat dit byvoorbeeld in die aand (soos die Pasga) of op 'n sekere dag (soos die Sabbat) gedoen moet word nie.

Dit is natuurlik nie vreemd dat die kerk dikwels beïnvloed is deur sy Joodse wortels nie. Soos die dienste van die Joodse sinagoge, bestaan die kerk se liturgie uit Skrif-voorlesing, gebede en psalms en gesange. Die regering van plaaslike ouderlinge lyk soos die regering van plaaslike sinagoges. Net soos Judaïsme 'n heilige jaar het (Paasfees, Pinkster, Dag

van Versoening, Loofhuttefees, ens.), só was die kerk geneig om 'n liturgiese jaar te ontwikkel wat die groot momente van die Christelike gebeure vier. Soos die sinagoge elke week vergader, só kom die Christelike gemeente elke week bymekaar. **In al hierdie sake is daar egter 'n groot verskil tussen Judaïsme en Christendom: Die Christelike kerke het groot vryheid om hulle vorms aan te pas by die kultuur waarin hulle hul bevind.**

Hierdie vryheid wat bestaan in die tydperk van *Christus* die *Tora*, moet egter **altyd in die lig van liefde verstaan word**. Weer en weer sien ons in die Nuwe Testament dat liefde die kern van die *nuwe wet*, oftewel *Christus* die *Tora*, is. Hyself is immers liefde as die Een wat God is. Jou vryheid is daarom 'n vryheid wat maak dat jy soos Jesus besluite neem. Jou vryheid het dus grense, heerlike grense. Die grense van liefde. Wanneer jy die Gees sien as een wat jou krag of vryheid gee wat nie die krag en vryheid van Jesus Christus is nie, mis jy die punt!

Maar terug na die vryheid. Die *wet van Moses* is kulties van aard. Alhoewel dit tydlose etiese beginsels bevat, is dit geklee in 'n kultiese kleed. Met ander woorde dit het gegaan oor plekke, rituele en allerhande uiterlike vorms. Die kultiese eiesoortigheid van die Mosaïese *Tora* het 'n skeidsmuur gevorm wat die heidene as't ware uitgehou het. Soos reeds gesien, het Christus juis hierdie skeidsmuur afgebreek (Ef. 2:14,15).

Onder *Jesus* die *Tora* gaan dit dus nie meer oor 'n afskeiding of afsondering van die buitewêreld om sodoende heilig te bly nie. Dit gaan juis daarvoor om die onheilige binne te dring met die heilige en so die onheilige te omvorm.

Daar is nie net sekere heilige dae en tye wat beskerm moet word nie, maar alle dae, tye en plekke moet binnegedring word en heilig gemaak word. Is dit hoe *jy* oor die Christelike lewe wat jy moet leef dink?

Samehangend met die voorafgaande moet daar onthou word dat *Jesus die*

Tora-mense verenig, en nie verdeel nie. Die *Tora* onder Moses het mense eenkant gehou en sodoende 'n skeiding in die mensdom veroorsaak. Hierdie benadering mag geen rol speel in die internasionale, Christelike gemeenskap nie. Die middelmuur van skeiding is afgebreek. Paulus waarsku Titus teen Joodse Christene (Tit. 1:10-14) wat die wet gebruik om allerlei “twis en stryery” onder Christene te veroorsaak (Tit. 3:9; vgl. 1 Tim 1:6,7).

Vir hierdie eenheid moet jy jousef ook beywer as jy die Christelike lewe wil leef. Doen jy dit? Verstaan jy al wat dit beteken dat ons onder *Jesus* die *Tora* leef?

☞ En wat van Sabbat en Sondag?

Jy moet altyd onthou dat die Sabbat gegee is as die teken van die Mosaïese verbond (Eks. 32:17; Eseg. 20:12). Verder, soos al die godsdienstige vorm en feeste onder die *wet van Moses* (bv. Pasga, Pinkster, Loofhuttefees ens), was die Sabbat 'n fees wat gehou is ter herinnering aan die *Eksodus*-gebeure (Deut. 5:15). Dit het natuurlik ook die skepping gevier, en is juis waarskynlik ook omrede die *Eksodus* gesien as 'n herhaling van die skeppingsgebeure (Eks. 20:8-11; 31:14-17).

Die vraag is hoe hierdie Ou Testamentiese vorm, en dan spesifiek die Sabbat, wat uit die Eksodus opkom en die Eksodus vier, genoegsaam is om die nuwe gebeure wat God in Christus gedoen het, te vier?

'n Nuwe skepping en 'n nuwe *Eksodus* vind in Christus plaas. Verder maak die Nuwe Testament dit baie duidelik dat die hou van feeste en dae nie meer gelowiges in die nuwe verbond moet kenmerk nie: “Laat niemand julle dan oordeel in spys of in drank of met betrekking tot 'n fees of nuwemaan of Sabbat nie, wat 'n skaduwee is van die toekomstige dinge; maar die liggaam behoort aan Christus” (Kol.2:16,17). Verdraagsaamheid moet wel getoon word teenoor dié wat nog “swak” is (Rom.14:1-5).

Die vraag óf en hoé die Sabbat van toepassing is op ons indien Christus die nuwe *Tora* is, moet beantwoord word in die lig van dít wat jy nou al reeds geleer het, naamlik, die verband tussen die *Tora* en die *skepping* en dan spesifiek dít wat gesien is omtrent Jesus se vervulling van die land, as onlosmaaklike deel van die *Tora*.

Daar is ook gewys op die feit dat die land onlosmaaklik gekoppel is aan die Sabbat, Sabbatsjaar en Jubeljaar.

Wat die Sabbat betref, kan ons in die lig van dít wat in die evangelies en veral in Hebreërs na vore kom, opsommend sê dat die vierde gebod in sy oorspronklike plasing vooruit gesien het na *rus*, deur *rus* voor te skryf, sodat die Sabbat onderhou is as daar *gerus* is. Maar die gebod het spoedig aan hierdie grense ontsnap; deels deur middel van sy rol as 'n teken van die hele wet, en deels deur Israel se onvermoë om *rus* in die land te vind. Die klem in die profete op getrouheid as die hart van Sabbatsonderhouding is deur die Nuwe Testament opgeneem, maar dáár is dit gesien in die lig van dít wat Jesus gedoen het. As God se perfekte mens, het Jesus die Sabbat geleeft vir God, en sodoende sy medemenses verlos van gebondenheid, seëning vir hulle gebring, en uiteindelik self God se *rus* ingegaan. Jesus, as Heer van die Sabbat, maak dit moontlik vir ander om Hom te volg in daardie *rus*.

Om dit baie eenvoudig te stel kan ons sê dat dit beteken dat Christene nie meer onder verpligting is om die Sabbat te hou nie (Christus het dit reeds gedoen), maar wel onder verpligting is om in Jesus te glo. Om in Jesus te glo, beteken egter om in Hom te wees en om al meer soos Hy te wees en te leef.

In sy finale plasing, is die vierde gebod dan nie meer 'n gebod vir God se mense nie, maar die *bedoeling* daarvan bly steeds geldig vir dié wat nie meer

onder die *wet van Moses*, maar onder die *wet van Christus*, onder *Christus* die *Tora*, leef.

Vir j^{ou} as Nuwe Testamentiese gelowige moet die voortgaande betekenis van die Sabbat dus gevind word in die **bedoeling** van die Sabbat **en daarom in die bedoeling van die Sabbatsjaar en die Jubeljaar**. Soos aangedui, het Jesus nie net 'n jaar van bevryding aangekondig nie. Hy kondig *die* Messiaanse jaar van bevryding aan. Die Messiaanse Sabbat wat Hy aankondig sal nie net 12 maande duur nie, maar sal geen einde hê nie.

Indien ons die Sabbat nou hou deur in Jesus te glo, en indien die glo in Jesus, beteken om *in Christus te wees*, kan dit nie anders as dat die onderhouding van die Sabbat vir ons 'n navolging van Lukas 4 :18 inhou nie: “*Die Gees van die Here is op My, omdat Hy My gesalf het om die evangelie aan die armes te bring. Hy het My gestuur om die wat verblysd van hart is, te genees; om aan gevangenes vrylating te verkondig en aan blindes herstel van gesig; om die wat gebroke is, in vryheid weg te stuur; om die aangename jaar van die Here aan te kondig.*”

Die **onderhouding van die Sabbat het alles te make met Lukas 4:18**. Gaan lees dit gou weer voor jy verder gaan. Jy, as gelowige, ook in Suid-Afrika, moet konkreet hiermee besig raak indien jy die Sabbatsgebod wil nakom as Christen.

Kortweg: Wanneer bevryding vir gevangenes (van watter aard ook al) gebring word en wanneer skulde (van watter aard ook al) vrygeskeld word, wanneer daar na armes omgesien word en onderdrukte bevry word in navolging van en in die krag van Jesus, word die Sabbat gehou. Hou jy die Sabbat?

Gaan lees weer die gedeelte oor Jesus en die land. Onthou jy hoe Jesus teen Malgas opgetree het? Hoe Hy teen jou opgetree het en optree?

Ek en jy moet Hom daarin volg! In Johannes 20:21 sê Jesus vir sy dissipels dat Hy hulle stuur soos die Vader Hom gestuur het. Hulle was natuurlik die kerk wat sou kom in embryo-vorm. Wat op hulle van toepassing is, is op my en jou van toepassing.

Jy sal weet ons is die liggaam van Christus (Ef. 1:22-23). In 1 Pet. 2:21 lees ons: *“Want hiertoe is julle geroep, omdat Christus ook vir julle gely het en julle ’n voorbeeld nagelaat het, sodat julle sy voetstappte kan navolg.”*

Wartoe roep die gedeelte van Malgas, of dan Jesus se verbintenis tot die Sabbat en Jubeljaar ons implisiet op?

Kom ek waag dit om ’n paar punte van toepassing te maak:

- Het jy die klem op die Heilige Gees in Lukas 4: 18 gesien? Kyk weer. Ek en jy sal nooit soos Jesus in die tyd van jou eie grootste nood na die wat teen jou is, kan uitreik met liefde en genesing sonder die Gees nie. Bly dus gedurig onder sy invloed.
- Raak doelbewus ontslae van die behepthed met jou eie toestand en omstandighede.
- Onthou dat Jesus die Genadejaar vir mense aankondig en nie oordeel nie. Hoekom lê ek klem daarop? Daar is soms ’n geneigdheid by ons om nou al die oordeel van die Here self aan en af te kondig. Ons verdoem links en reg, almal wat nie vir ons en met ons is nie. Ons veroordeel die mense wat HIV positief is, die homoseksuele, die lesbiërs, die prostitute, die dronklappe. Ons sou nie omgee as God hulle sommer nou straf nie, en ons laat weet hulle dit ook soms. Daar is in dieselfde evangelie van Lukas (Luk. 9:51-55 O.A.V.) ’n geval waar die dissipels vuur uit die hemel wou laat neerkom om mense te verteer. Gaan lees bietjie wat sê Jesus vir hulle. In Getsemane sien ons weer dat sy dissipels die swaard wou opneem. Dit lyk my dit is nog altyd ’n geneigdheid by die volgelingen van Jesus om die tweede deel van Jesaja 61 nou al in werking te stel! Ja, ook teen mekaar het ons dikwels ’n mentaliteit

van veroordeling. Die hardste dinge word deur Christene aan Christene gesê wanneer hulle van mekaar verskil.

- Jy en ek moet bevryding en genesing bring. Dit is nou die tyd! Dit is nou die tyd waarin ons die Genadejaar van die Here moet afkondig. Dit is nou die tyd om die Sabbat te onderhou. Dit gaan verby. Daar kom 'n tyd waarin dit nie meer gedoen kan word nie.
- Kom ons preek dit vir onself. As jy opstaan in die oggend, sê vir jouself: Vandag wil ek 'n slaaf bevry, 'n sieke genees, herstel bring, so ook heelheid – al is ek self in haglike toestand. Ek gaan Jesus navolg. By die werk, skool en huis. Is jy al 'n bevryder van jukke, 'n hersteller? Iemand wat vergewe? Hou jy die Sabbat en vier jy die Jubeljaar?
- As kerk mag ons ook nie vergeet dat ons diegene wat openlik slawe van iets anders as van Jesus Christus is, moet bevry nie. Slawe van die ander geloofstelsens. Die Moslems, Hindoes, die slawe van “kerkisme”. Die hou van die Sabbat en die Jubeljaar is implisiet 'n oproep tot sendingwerk in geslote lande! Ons, ja wie anders, moet die Sabbat en Genadejaar ook daar gaan afkondig. Ons moet *daar* slawe gaan aanraak.
- Ook diegene wat slawe is van alkohol, dwelms, pornografie, homoseksualiteit, brassery – almal moet bevry word! Dit behoort jou en my hewig te ontsel dat mense gevange gehou word deur vreemde kragte. Ons moet hulle terugwen. Waar ons kan, behoort ons as gemeente en individue daarby betrokke te raak.
- Die volgelinge van Jesus sal nie net teen gevangenskap nie, maar as't ware ook teen siektes opstaan. Ons, as gelowiges, moet ons kinders aanmoedig om dokters en verpleegster te word in lande en plekke van ellende. Dié wat nie kan nie moet hiér siekes besoek en bid vir genesing. Niemand van ons mag onaangeraak wees deur siekte en pyn nie – ja ook nie van die siekte en pyn van slawe van sonde wat ons vyandiggesind is nie! Ja en ons moet dit doen ten spyte van ons eie omstandighede en lyding.
- Die slawe wat ons moet bevry is ook dié wat mishandel word en misbruik word deur ander– die weduwees en die wese.

Miskien wonder jy nou: Watter rol speel die **Sondag** in al hierdie dinge?

Daar is wel aanduidings in die Nuwe Testament dat die eerste dag van die week opsy gesit is vir aanbidding in die aand, insluitend die Nagmaal (Hand. 20:7; 1 Kor. 16:2). Openbaring 1:10 verwys ook na die “dag van die Here.” Daar is egter absoluut geen aanduiding dat die Sondag die *Sabbat* in praktyk vervang het nie (die eerste Joodse Christene het voortgegaan om die sinagoge op die Sabbat te besoek), óf van ’n oorplasing van Sabbatsteologie na Sondagsaانبidding nie. Die *Sabbat* was ’n dag van rus, eerder as ’n dag van aanbidding. Daarteenoor was die *Sondag* ’n dag van aanbidding, maar nie aanvanklik ’n dag van rus nie. Die *Sabbatsdag* was dus ’n teken van hierdie eskatologiese rus, terwyl die *Sondag* nie in die Nuwe Testament as ’n teken van enigiets aangetoon word nie, ten spyte van die verbintenis met die opstanding. Dit is bloot ’n goeie dag om bymekaar te kom en mekaar te bemoedig in die daaglikse strewe om die Sabbatsrus in te gaan (Heb. 4:11). Die enigste byeenkoms wat waarlik beskryf kan word as ’n Sabbat, is die byeenkoms van die diensknegte wat vir ewig saam met die Lam sal regeer in die nuwe skepping (Op. 22:3-6).

Hier moet jy egter baie versigtig wees dat jy my nie verkeerd verstaan nie.

Jou deurbring van die Sondag sal steeds radikaal anders lyk as die van die wêreld. Dit sal radikaal anders lyk juis omdat jy dit onderhou op ’n manier wat in pas is met die ontwikkeling in die Bybel. Daarom sal ook die Sondag, en om praktiese redes miskien juis die Sondag, as ’n dag gebruik word om bevryding vir gevangenes (van watter aard ook al) te bring, en skulde (van watter aard ook al) vry te skeld, na armes om te sien en onderdrukte te bevry. Dit alles word gedoen in

**navolging van Jesus, in die krag van die
Heilige Gees.**

Is dit die lewe wat jy leef? Wat sal nie gebeur as Christene in Suid-Afrika weer die *Sabbat* in die ware sin van die woord onderhou!

☞ *En hoe sal ek weet ek is geestelik “suksesvol”?*

Ons het nou aan die einde van hierdie boek gekom. Maar miskien is daar nog iets waarmee jy worstel. Miskien leef jy gedurig onder groot druk in jou Christelike lewe. Jy probeer jou bes om byvoorbeeld jou kinders reg op te voed. Maar dit lyk asof hulle verkeerd uitdraai. Jy is depressief. Jy probeer harder om die “regte” dinge te doen, wat ’n Christen-ouer behoort te doen. Maar dit werk nie – dit lyk asof dit slegter gaan. Miskien is jy siek. Baie siek. Jy spandeer al meer tyd aan gebed. Jy maak erns met Bybelstudie en jou bydrae vir die Here se werk. Jy bid vir genesing, maar niks gebeur nie. Jy probeer nog harder. Dit voel vir jou die fout moet by jou lê. Jy is nie geestelik genoeg nie.

Nee, die probleem is dat jy nie verstaan dat jy onder ’n nuwe bedeling leef nie. Dit is uiters belangrik om dit te verstaan. Hoekom? Omrede daar ’n reuse verskil is tussen groei en geestelike sukses onder die nuwe bedeling, en groei of geestelike sukses soos in die Ou Testament en groei en geestelike sukses soos deur die sogenaamde Judaïsme in die Nuwe Testament en groei en geestelike sukses waarmee ons dikwels grootword.

Kom ek verduidelik. Jy weet nou dat die Ou Testament ook vol genade is. Jy weet nou dat dit nog nooit gegaan het oor redding deur “werke” nie. Maar miskien mis jy nog iets. Geestelike groei, toewyding het onder die ou bedeling grootliks te doen gehad met die doen van dinge – soos offer, die onderhouding van dae en feeste. En baie belangrik: **Geestelike “sukses” is dikwels gemeet in terme van aardse seëning wat juis na mense gekom het a.g.v. getrouheid in hierdie dinge.**

Luister byvoorbeeld na Deuteronomium 29:9: *“Onderbou dan die woorde van hierdie verbond en volbring dit, sodat julle voorspoedig kan uitvoer alles wat julle doen.”*

Daar is heelwat ander sulke voorbeelde. Doen dít en dát sal gebeur. Daar is ’n A wat lei tot ’n B. Miskien is dit wat jy in die verlede oor die Christelike lewe gedink het. Vind uit wat A is, doen dit en jy sal die lewe hê wat jy begeer.

In die Nuwe Testament was daar baie mense wat weer wou terugval op hierdie sisteem. Paulus noem dit ook die “*basiese beginsels van die wêreld*” (Gal. 4:3:9 O.A.V.). Met ander woorde baie van die dinge in die Ou Testament was in ooreenstemming met hierdie basiese beginsels en Christene wou dit nou weer toepas. As jy jou laat besny, dan is jy... en dan sal jy... ensovoorts. Maar onthou nou: Ons is nie meer onder daardie bedeling nie. Ons is onder die bedeling van *Jesus* die *Tora*. Jy het gesien hoe Hy nou al die beloftes van die ou bedeling ten volle vervul.

Wat jy dus moet verstaan is dit: Jesus is beide die pad van geestelike groei in hierdie bedeling en die beloning daarvan! Gaan lees net weer Johannes 14:6!

Verstaan jy wat ek probeer sê? Alles het verander onder hierdie bedeling. As jy bid om gesond te word, en jy probeer ook om die Here te behaag in alles wat jy doen, gaan die verhoring van jou gebed nie noodwendig fisiese genesing wees nie – maar Jesus. ’n Dieper ken van Jesus. ’n Verandering na sy beeld (Rom. 8:28 e.v.). Jy kan jou eie situasie hier invoeg.

Geestelik sukses is nou ... Jesus! Jy kan dus absoluut geestelik “suksesvol” wees terwyl jy in ’n geweldige krisis, in smart of in pyn is. Hierin kan God besig wees om jou te beloon, jou die beste te gee... Jesus!

Laaste gedagte...

Ek vertrou dat jy nóóit weer dieselfde sal dink oor die Bybel nie. Nóóit weer dieselfde sal dink oor die eenheid tussen die Ou Testament en die Nuwe Testament nie. Nóóit weer dieselfde sal dink oor *wet* en *evangelie* nie.

Nóóit weer dieselfde sal dink oor die Christelike lewe nie. Maar die belangrikste: Ek vertrou jy gaan nóóit weer dieselfde dink oor Jesus nie.

Meer nog: Ek vertrou jy gaan lewe soos iemand wat sy lewe inrig en leef onder Jesus, die *Tora*. As dit gebeur, was hierdie boek die moeite werd!

Bronnelys

Barnard, A.C., Botha, W.J., Eloff, S.J., Malan, D.J., Prins, J.M.G. en Viljoen, D.J. 1981. *Glo en bely: handboek vir leraars vir gebruik in die Belydenisklas-kategese*. Opgestel in opdrag van die algemene sinode van die Nededuitse Gereformeerde Kerk. Bloemfontein: N.G. Sendingpers.

Barthlomew, C., Goheen, M. 2006. *The drama of Scripture*. Michigan: Baker.

Booyens, M.J. 1997. *Laat my lammers wei: Bybelse geskiedenis vir kerkisasie, skool en huis*. Orkney: EFJS.

Deist, F.E. 1981. Van Eden tot Haran. In: Deist, F.E., Vosloo, W., Pretorius, E., Du Plessis, I. (reds.). *Van Eden tot Rome*. Pretoria: Van Schaik.

De Koning, J. 2007. *Jesus die Tora: 'n Dogmatiese korrektief op die beskouing en hantering van die wet in federale teologie*. Potchefstroom: NWU. (PhD.Proefskrif).

Goldsworthy, G. 1991. *According to plan: the unfolding revelation of God in the Bible*. Leicester: IVP.

Hallesby, O. 1995. *Conscience*. Leicester: IVP.

König, A. 1980. *Jesus die laaste*. Pretoria: NGKB.

Lewis, C.S. 2006. *Doodgewoon Christen*. Wellington: Lux Verbi.

Sirach. 1995. Apocrypha & pseudepigrapha. (In: *Sholar's library: Gold. Logos Bible Software 3 '06.*) [CD-ROM.]

Wisdom of Solomon. 1995. Apocrypha & pseudepigrapha. (In: *Sholar's Library: Gold. Logos Bible Software 3 '06.*) [CD-ROM.]

